

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KNUD BOKKENHEUSER

I GAMLE 'LÆNGST-'

H. HAGERUP'S FORLAG
KØBENHAVN

15

I GAMLE, LÆNGST —

1001

KNUD BOKKENHEUSER

I GAMLE, LÆNGST-

H. HAGERUP'S FORLAG. KØBENHAVN

1919

TIL

HERMAN EWALD

I VENSKAB FRA FORFATTEREN.

EN DANSK AVENTURIER.

»Ved salig *Rasmus Langeland*,
som ikke var Poet, derfor ej Prakker,
ved Storebelt og Smakker
udmærkedes som før
Korsør« —

Salig Rasmus Langeland.

saaledes synger *Johan Herman Wessel* i den Hilsen, hvormed han ønsker den i Korsør fødte *Jens Baggese*n (om dette som Fødested for Baggese mindes vi for Resten ogsaa i *J. L. Heibergs*: »Kong Salomon og Jørgen Hattemager«, hvor Henrik læser op for sin Herre: »I Corsør er *Jens Bagersvend* født«) velkommen paa det danske Parnas.

Kun de færreste ved eller interesserer sig for, hvem

denne Rasmus Langeland var, ja, man skal helst som nærværende Blades Forfatter stamme direkte ned fra ham for at give sig i Lag med hans og hans Slægts Historie.

Rasmus Langeland var født i Korsør d. 6. Januar 1712 som Søn af 'en lille Købmand der; men da han blev voksen, blev han en af Byens mægtigste Købmænd. 1759 fik han saaledes Privilegium paa at indføre Vine fra Spanien, men det kom han nu ikke saa godt fra, fordi Englænderne opsnappede hans Skibe; men det, han tjente sine Penge paa, var dels et grønlandsk Selskab, han

oprettede i Korsør i 1768 for Robbefangst og Trankogeri, dels det, at han blev Ejer af Færgeløbet til Nyborg. Han forbedrede disse Færgeforhold og byggede Kongegaarden, den smukke Gaard, som nu for nogle Aar siden er blevet helt istandsat af en anden af hans Descendenter, Arkitekt *Aage Mathiesen*, for Fabrikant *Thorvald Petersen*, og her var han gentagne Gange Vært for fornemme Rejsende, endogsaa for Landets Konge og fremmede Fyrster, der laa og ventede paa »Børtens«; ja, han sejlede endogsaa de Kongelige i Møde paa en hel Flaade af sine Handelsskibe og salutede for dem med sine smaa Kanoner.

Naar »Biografisk Leksikon« siger, at det imidlertid maa være gaet tilbage med hans Handel; thi da han døde d. 17. August 1780, befandtes hans vidtløftige Bo fallit, saa er det efter Familietraditioner, der har holdt sig over et Aarhundrede, ikke rigtigt. Det var ikke hans vidtløftige Bo, men hans vidtløftige Sønner, der spillede Fallit. Der maa have været Sindssyge i Familien, som der var det lige til det sidste, nu døde mandlige Slægtsmedlem, min Morbroder *Viggo Langeland*, der døde for et Par Aar siden paa St. Hans Hospital som uhelbredelig sindssyg. Den eneste virkelige duelige af Rasmus Langelands Børn var Datteren *Hedvig*, der siden blev gift med en Købmand *Bagger* og overtog Kongegaarden, som hun med overlegen Dygtighed drev til sin Død; hun var elsket og agtet i Korsør By, hvor man havde Medlidenhed med hende for hendes degenererede Brøders Skyld og navnlig for den Brodersøns, som spiller Hovedrollen i det følgende.

I Erslevs Forfatterlexikon staar der følgende Linier, som vakte min Slægtsnysgerrighed:

Elise Friederique von Burgwedel, en preussisk Officersdatter, som 1806 givtede sig med en dansk Avancerurier, ved Navn *Langeland*, der under Krigen var Told-

casseerer paa Ærø, men formedelst mislig Conduite fik sin Afsked. I Anledning af dette Givtermaal opholdt hun sig et Par Aar i Danmark, hvor hun udgav:

»*Memoires der Frau von Lan., gb. von Burg... Von ihr selbst geschrieben.*«

Denne Bog er nu uhyre sjælden, men det er lykkedes mig at faa fat i et Eksemplar, det eneste i Danmark, paa det kgl. Bibliotek, og da den i et og alt stemmer med Familietraditionerne og bærer Paalidelighedens Præg,

Kongegaarden, som den var i 1805, efter Tegning af
Arkitekt Aage Mathiesen,

mener jeg, at den er et besynderligt Tidsbillede fra hine for vort Fædreland saa skæbnesvangre Dage, saa at det ikke er uden Interesse nu at stifte Bekendtskab med den igen.

Frøken *v. Burgwedel* var af høj, adelig Familie, Fæderen var Officer, bosat i Berlin, de øvrige omtalte Personer: *Henriette* er ligeledes en adelig ung Officersdatter, Veninde af Frk. B., *August* er hendes Fætter og ulykkelige Tilbeder, og *Ltn. v. H.* er den eneste, hun har elsket, men da han ikke havde det fornødne Overskud af Indtægter ud over sin Gage, der var lovbefalet, nægtede Forældrene de unge at faa hinanden.

Fra det Øjeblik af, hvor Frøken *Friedericke von Burgwedel* første Gang træffer »Baron von Langeland« hos

den Veninde, hun kalder *Henriette*, er det bedst at lade hende føre Ordet selv. Jeg gør det ved at oversætte hendes paa Tysk førte, ganske vist lidt overspændte, men alligevel i det væsentlige paalidelige Memoirer:

»Tilfældigheder ledede endelig mit Valg, og jeg — lod mig ledel!

Jeg gik en Morgenstund til *Henriette* for at tilbringe Dagen hos hende og traf hende midt i Forberedelserne til en Masse fin Paaklædning. »Skal du i Selskab?« udbrød jeg, da jeg kom ind, »det kan jeg lide, saa vil jeg ikke blive her.« — »Nej,« svarede hun venlig, »du er inderlig velkommen. Jeg venter Visit af en Baron Langeland, hvis Bekendtskab jeg gjorde i Gaar, og jeg tør nok sige, at du vil blive overrasket. Det er den smukkeste Mand, jeg nogensinde har set.«

Jeg var ikke synderlig nysgerrig efter at gøre det Bekendtskab, og jeg hørte kun halvt paa de Forklaringer, hun gav mig om ham, og som, hvad hun aldeles ikke lagde Skjul paa, havde haft stor Betydning for hende selv. Hendes Moder, en rar gammel Dame, som havde den Svaghed gerne at ville gifte sin Datter bort til enhver som helst ung Mand, som førte sig pænt, — kom nu ind. Hun var om muligt i endnu større Extase over denne ny Erobring end *Henriette* selv. De var dog enige om, at Baronen var en Mand af den fineste Extraction, og at han havde spillet en stor Rolle ved adskillige Hoffer, der havde Betydning. Det var mig ikke behageligt at høre, netop fordi der i dette Hus ikke just herskede nogen Hoftone, og dets brave tyske Beboere kun kendte saare lidet til Etikette, især ikke den franske. Formiddagen forløb roligt, uden at der kom nogen, skønt Moder og Datter stadig manøvrerede med Gadespejlet for — om ikke at se den ventede flyve ind ad Vinduet som en Messias — saa dog at faa Øje paa ham paa Gaden.

Om Eftermiddagen sendte den ældste Søn af Huset

— en net ung Mand, som bare var for ung til at vide det usædvanlige i et saadant Skridt — en Billet med en Indbydelse til Baron von Langeland, hvorpaa der til alles Glæde kom et elskværdigt Svar. Fru Majorinden lod i sit Hjertes uskrømtede Glæde hente Kagge og holdt en umaadelig stor Kaffekande parat; den var anbragt over Kulgløder, saa at den langtfra set lignede en Offerild. Forgæves gjorde jeg opmærksom paa, at den Drik ikke kunde slaa til længere end til Kl. 6, og da Baronen kom Kl. 6 $\frac{1}{2}$, fik han virkelig ikke mere end den sidste Kop af den Drik, der var lavet til ham.

Jeg sad, da han kom ind, i Vinduesfordybningen, skjult bag Mousselins Gardiner, som dog ikke hindrede mig i at overse Situationen. Det var en Mand paa omtrent 24 Aar. Hans Ansigt var smukt, men manglede Udtryk, det var saa koldt; for at tale med Marmontél: det sagde: her er jeg! — men ikke alene Ansigtet, ogsaa hans Holdning, Tone og Sprog var en hel dig Kopi af en Theatermarquis. Han pillede stadig ved sit pragtfulde Skulderskærf, som prydede hans hvide Uniform, han lo altfor højt ved den mindste Anledning for at vise sine henrivende Tænder, han var høflig, livlig og koket — kun Hofmanerer opdagede jeg ikke hos ham. Saa vidt var jeg i mine Iagttagelser, da Husets Herre, Majoren, tog ham ved Haanden og forestillede ham for mig; den gamle muntre Herre præsenterede mig spørgende som et farligt Pigebarn, hvem ingen Mand ustraffet kunde nærme sig, og medens baade Henriette og jeg blev røde i Hovederne, beviste den Frejdighed, hvormed Baronen snart udelukkende henvendte sig til mig, hvor lidt han ængstede sig for den Art Farer.

Da han noget efter med en elegant Undskyldning

Klokkestrengen paa Kongegaarden.

for, at denne hans første Visit var trukket saa længe ud, anbefalede sig, bestormede man ham fra alle Sider i Familien om at blive til Aften, ja, man tog med venlig Tvang Vaabnene fra ham og førte ham halvt med og halvt mod hans Vilje til Aftensbordet, hvor han blev anbragt imellem Henriette og mig, og blandt andet fortalte han mig da, at han rejste i en hemmelig Mission for sin Konge til Petersborg.

»Naa,« raabte Majorinden, »bær Dem saa ikke ad som en Kaptajn v. Wagenhaus, som ogsaa, efter at han daglig var kommet i vort Hus, rejste til Schlesien og straks efter meddelte os sin Forlovelse med en Frøken v. Minpau.«

Det var da talt rent ud af Posen, og Baron Langeland kunde da ogsaa daarlig nok undertrykke en Smilen, medens jeg i endeløs Forlegenhed stirrede ned i min Talserken.

Hvor meget jeg end holdt af den elskværdige Familie, var jeg dog glad, da min Faders Tjener kom for at hente mig, og jeg kunde anbefale mig.

Snart derefter var der en privat Koncert, hvortil mine Brødre og jeg blev indbudt. Jeg tog Plads ved Siden af Generalinde v. R., en yndig Dame, som havde det fornøjeligste Humør. *Langeland* kom straks hen for at forsikre mig om, at han næsten havde opgivet Haabet om at træffe mig igen, og nu var han blevet saa overrasket derover, at han manglede Ord til at skildre sin Glæde. — Han havde et Solo-parti for Fløjte og blev kaldt bort, da Koncerten skulde begynde. Generalinden spurgte mig, hvad jeg mente, han var. »Lidt af en Nar!« svarede jeg, »vilde jeg være, hvis jeg vilde dømme eller bedømme ham endnu.« Hun smilte og tilføjede: »Man hvisker om en Forlovelse — og alt er saa festligt her i Dag.« Det forekom mig meget sandsynligt, da jeg allerede for nogle Dage siden havde hørt, at *Henriette* gån-

ske vist ikke modtog Lykønskninger, men heller ikke atviste dem.

Efter Koncerten førte *Langeland* mig til Spisestuen, og han forlod mig ikke, saa længe Souperen varede. Ved Desserten bød han mig Frugt, som jeg dog sagde Nej til. »Ak,« udbrød han indtrængende, »det var et uheldigt Varsel. »Det er min første Bøn!« Jeg vægrede mig for Alvor; men da han fik Værtinden paa sin Side, tog jeg — lidt ærgerlig — saa lidt som muligt. . . .

»Jeg lever op igen,« hviskede *Langeland*, idet han sagte trykkede min Arm. »De er let at genoplive, Hr. Baron,« sagde jeg højt, og saa hævedes Taflet.

Henriette foreslog smaa Selskabslege, hvilket vandt almindeligt Bifald, da Selskabet ud over Generalinden bestod af unge Mennesker, og *Langeland* slog straks Tønnen an. Han gav os Navne fra Dyreriget og fortalte saa en Historie, hvori han indflettede disse Navne, og hvem der ved Anvendelsen af sit Navn glemte at give Tegn, maatte give Pant. *Henriette*, som skulde forestille en Abekat, forglemte sig hvert Øjeblik; jeg, som var Fuglen Phønix og stolt af mit Navn, kom kun af med eet Pant; det blev ved Indløsningen det sidste, og jeg blev dømt til at skulle lege at holde Bryllup med Legens Opfinder. Da *Langeland*, efter at Ceremonien var endt, kyskede mig som sin unge Hustru, bevægede en dunkel Anelse mit Hjerte, og hurtig snoede jeg mig ud af hans Favntag.

Henriette, som syntes meget utilfreds med det hele, kaldte paa *Langeland* og havde en lang alvorlig Samtale med ham. Straks derefter kom han hen til mig og bad mig om et Øjebliks Opmærksomhed; jeg adlød, da jeg troede, jeg skulde høre om Planlæggelsen af en ny Leg; i Stedet for besvor han mig højtideligt, at jeg skulde svare ham paa et Spørgsmaal, om hvilket han selv indrømmede, at det var noget indiskret. Jeg gav ham for-

legen Tilladelsen. »Nuvel, Frøken,« sagde han, »er det sandt, hvad man nylig har fortalt mig, at De er forlovet med en Løjtnant v. H.«? Mit Hjerter slog heftigere, jeg tøvede lidt, og saa sagde jeg: »Ja!« Langeland slog sig heftig for Panden og gik saa hen til Henriette, medens jeg blev tilbage med en besynderlig Fornemmelse. Hvad vilde jeg ikke have givet for ikke at have sagt denne Usandhed? Desværre var det den eneste fortsættelige Løgn i mit Liv.

Nogle Dage efter saa jeg Langeland i Tiergarten; han var adspredt og mod Sædvane indesluttet, dog forestillede han sig for min Moder, idet han bad om Tilladelse til at gøre hende sin Opvartning; hun kunde ikke sige Nej; men da han Dagen efter blev meldt, tog hun ikke imod ham, ja hun mente at kunne gætte hans Hensigt og ikke havde Lyst til at gifte sin Datter ud af Landet, hvor meget end Baronens havde at berette om sine umaadelige Rigdomme.

Langeland havde, da min Moder ikke var visibel, lagt sit Visitkort, og han blev indbudt til Middag; jeg sad mellem ham og Professor B. og underholdt mig kun med den sidste.

Langeland lod ikke til at lægge synderlig Mærke hertil; hans eneste Bestræbelse gik ud paa at behage min Fader, og der havde han Heldet med sig. Et Par senere Visitter havde aabenbart samme Hensigt og samme Held.

Aftenen før sin Afrejse til Rusland spurgte han Moder, om en Mand, der maaske gik Døden i Møde, burde fri til en ung Pige eller først afvente sin Skæbne, inden han gav hende det højeste Bevis paa sin Kærlighed. »Det sidste,« svarede hun, »er enhver fornuftig og retsindig Mands Pligt.«

»Nuvel!« svarede han og knejste lidt — han sagde ikke mere, men sank besvimet om i Stolen.

Forskrækket ilede min Moder ind i Sovekammeret for at hente det nødvendige. Næppe havde hun forladt os, før Langeland slog Øjnene op og ømt bad mig om et Afskedskys. »De glemmer, hvad De skylder mig, Hr. Baron,« sagde jeg vred, »Heller ikke, hvis De kunde redde mig fra Døden?« hviskede han mat. »Af alle Dødsmaader er Deres mig den mest ligegyldige,« svarede jeg alvorlig. Min Moder kom netop nu ind med Draaberne; rystende slugte han de halve. »Tag dem,« sagde jeg leende, »mere hjælper mere!« Han tog Resten og var nær ved at kvæles. Min Moder, som selv hyppig led af den Slags Anfald, var vant til denne Medicin; men hun havde ment at maatte give ham som Mand den dobbelte Portion, og Kuren var sandelig haard, men heldig, for Langeland klagede aldrig senere over den Slags Anfald.

Han havde allerede været tre Maaneder borte og var næsten glemt af Familien, da han pludselig tonede frem; han var bedækket med Støv; hans Holdning røbede Spor af den yderste Udmattelse, og snart faldt han, efter at have trykket mine Hænder til sin Mund og sit Bryst, i Søvn paa Sofaen ved Siden af Moder, som, forbavset over det mærkelige ved dette Besøg, blev siddende alene og ubevægelig ved hans Side. Da han vaagnede, undskyldte han sig med, at han havde gaaet 200 Mil Dag og Nat og uomklædt var ilet til os, da han ikke kunde beherske sin Længsel.

Vi spiste nogle Dage efter til Middag i Tiergarten, hvor han sad ved Siden af mig og August lige over for; den stakkels August led frygteligt ved at se al den Æmhed, han ødslede paa mig. Hans smukke Øjne udtrykte tydeligt, hvad han følte, og jeg led ubeskriveligt for hans Skyld. Efter Maaltidet førte Langeland mig rundt i Haven, hvor han tilstod mig, at han vidste, at min Løjtnant v. H. overhovedet ikke eksisterede, og bad om min Haand. Jeg spurgte ham, om han ikke tidligere havde

haft den Idé at ville gifte sig med Henriette. Han gav mig sit Æresord paa, at end ikke den fjerneste Tanke om denne Forbindelse havde forekommet i hans Sjæl, selv da han aldrig havde set mig. Han paaberaabte sig hele Henriettes Familie, specielt hende selv, og haabede, at hun snart vilde komme tilbage fra det Landophold, hvor hun i nogen Tid havde befundet sig, for at hun kunde bekræfte det.

Nu sagde jeg ham med Taarer i Øjnene, at jeg havde v. H., hvem Familiehensyn havde skilt mig fra, uendelig kær. Jeg bad ham prøve sig selv, om han efter denne Tilstaaelse kunde føle sig lykkelig med mig, og føjede til, at jeg langtfra at føle mig fornærmet over, hvis han saa en Hindring heri, vilde føle mig saa meget mere forpligtet til at nære Højagtelse for hans Følelser.

Han bedyrede mig, at han trods alt vilde føle sig lykkelig ved at komme til at eje mig, og jeg gav ham da Lov til at henvende sig til min Fader. Han omfavnede mig ømt og førte mig tilbage til Selskabet.

Da han den næste Dag anholdt om min Haand, fik han uden Vanskelighed Samtykke af min Fader, som var yderst tilfreds med hans Opgivelse af Formue og Fremtidsudsigter.

Min Forlovelse blev straks bekendtgjort i Bladene. Med hvilken Bevægelse tænkte jeg ikke paa v. H. Jeg vilde have givet en Del af mit Liv for at faa at vide, om han havde læst det med Bevægelse.

Langeland forestillede mig for den danske Gesandts Frue, og jeg følte mig uendelig tiltrukken af denne Dames Elskværdighed, hun forbandt en klar og dannet Aand med den største Fordringsløshed. Fri for den Air, som tit de interessante Damer af en vis Rangklasse faar, laa der i hendes utvungne og værdige Optræden alt det, der virkelig imponerer, og hendes skønne Organ fandt det rette Udtryk for, hvad hun mente og følte.

Da Henriette igen var kommen til Berlin, kørte jeg med min Moder hen til hende og blev af hele Familien modtaget med en synlig Kulde, hvilket smertede mig saa meget mere, som mine Forhold sandelig ikke var misundelsesværdige. Jeg fortalte det til Langeland, der, som han altid var i sine Udbrud, ved første Lejlighed opfordrede Henriette og hendes Brødre til i min Nær-værelse at erklære, om han nogensinde havde sagt eller gjort noget, som kunde berettigge hende til at slutte sig til Hensigter fra hans Side.

Forlegne og højtidelige forsikrede alle Søkende det modsatte, og jeg følte mig beroliget; men senere har Henriette aldrig i nogetsomhelst Tilfælde vist mig Deltagelse.

Der var allerede lyst to Gange for os i Kirken, da en Billet fra Præsten til min Fader underrettede ham om, at Langeland havde været gift en Gang tidligere og nylig var bleven skilt. Fader blev højst bestyrtet og erklærede til Baronen, at han tog sit Ord tilbage; men da Langeland besvor ham ikke at dømme ham, før han havde hørt ham, udbød han heftig: »Hvad kan De have at sige til Deres Retfærdiggørelse?« »Kun lidt,« svarede han bevæget, »men dog saa meget, at jeg kan vinde Deres Agtelse tilbage, selv om jeg ogsaa mister enhver Udsigt til at blive lykkelig med Deres Datter. Jeg har som en naturlig Søn af Landgreve *Carl af Hessen* saa længe nydt min durchlautige Faders Kærlighed, som jeg som Page befandt mig i hans Nærhed; da jeg var 15 Aar anbragte han mig som Løjtnant ved sit Regiment, som staar i Holsten, og der begik jeg et Fejltrin med min Værts Datter og skænkede hende, skønt hun var en simpel, borgerlig Pige, i overspændt Begreb om mine Pligter, min Haand. Prins *Carl* desavouerede mit Ægteskab, som blev opløst, efter at han havde forsørget min Hustru og Datter. Jeg har intet mere at tilføje, det skulde da være at lægge Dem en Bøn paa Hjerte om at tage Hensyn til,

at jeg kun var 17 Aar, da jeg giftede mig.« Han overrakte derpaa Fader en lille Pakke, som han paastod indeholdt hans Brevveksling med Prins Carl, som kunde bekræfte hans Udsagn. Paa Konvolutten var der anført en stor Sum, som havde været indesluttet deri, og min Fader, som genkendte Prinsens Haandskrift og Vaaben, rakte ham det tilbage med de Ord: »Min Højagtelse for Fyrsten tillader mig ikke at trænge mig ind i Hemmeligheder, der ikke var bestemt for mig. Jeg vil derfor heller ikke fordømme Dem. Jeg har selv været ung, og hvilken Mand kan sige, at han er ren for enhver Skyld? Men min Datter maa dog afgøre Sagen, som hun er inderlig interesseret i.«

»Har De elsket Deres Kone?« spurgte jeg først alvorlig Langeland.« »Det kan jeg ikke nægte,« svarede han rødmende, »men det var dog hende, der misbrugte min Mangel paa Erfaring, og jeg fortryder...«

»Det bryder jeg mig ikke om at høre,« afbrød jeg ham hurtigt. »De har elsket hende; det er mig nok, saa vil jeg være Deres.« — Mine Forældre betragtede mig med forundrede Blikke, Langeland med henrykte. Ingen anede, hvilken Byrde der var taget fra mit Hjerte, da jeg nu endelig følte Mod til at gøre ham lykkelig.

Den 4. August var min Bryllupedag; jeg græd hele Natten forud, og bad Gud om at være *det* for min Mand, som hans Tillid og Kærlighed til mig kunde gøre ham berettiget til at vente.

Paa selve Dagen var jeg alvorlig, som Begivenhedens Betydning krævede det. Da nogle af mine Ungdomsveninder, som Skik og Brug var, kom for at pynte mig, ytrede de deres Forfærdelse over at træffe mig saa bleg og nedslaaet; jeg gav den søvnløse Nat og den blomstrende Myrtekrans Skylden, og dette gjorde mig endnu mere bleg. De yngste af Pigebørnene slyngede en gyltende Kæde med Langelands Billede over mit Bryst. »Hvor

den er skøn og tung,« hviskede de beundrende. Jeg sukede over disse Ords dobbelte Betydning og rakte rødmende Langeland min Arm, da han netop traadte ind for at føre mig til Selskabet. Tavs hilste jeg paa de tilstedeværende — en mærkværdig Ængstelse tyngede mig, og den steg til en frygtelig Højde, da Præsten kom.

Min Fader, som ikke lod mig et Øjeblik ude af Syne, tog mig med ind paa sit Værelse, hvor han gav mig styrkende Draaber og bad mig om ikke at falde tilbage til de sædvanlige Ungpigsvagheder, da Langeland jo var mit eget Valg.

Saa snart vi kom tilbage til Selskabet, begyndte Viesen. Jeg var under denne mere tapper, end jeg selv havde tiltroet mig det; men da Præsten gjorde Langeland opmærksom paa, hvor meget han havde at erstatte mig: Fædreland, Slægtninge, Venner, alt, hvad der hidtil havde været mig dyrebart, for at følge ham, følte jeg mig, grebet af disse Forestillingers Styrke, en Afmagt nær, og vilde være sunket bevidstløs til Gulvet, hvis Præsten ikke havde sluttet, og de omkringstaaendes Lykønskninger igen havde vakt mig til Bevidsthed. Hulkende laa jeg i mine Forældres Arme, da de under Velsignelser omfavnede mig, saa kyssede jeg ømt mine to Brødre, bøjede mig dybt for Selskabet og forlod det. Den øvrige Del af Aftenen tilbragte jeg i mit Barnekammer, hvor den velærværdige Pastor R., der vel maa have haft en Aense om, hvad der bevægede sig i mig, søgte at indgyde mig Religionens Trøst.

Souperen var en af de pragtfuldste, jeg har været med til i et Privathjem. Langeland tilhviskede mig de ømmeste Ord, men ude af Stand til at fremstamme en eneste Stavelse sad jeg stum ved hans Side, og til sidst tav ogsaa han ærgerlig. Vi var som et Thermometer for de andre. Mange af de tilstedeværende har senere

forsikret mig om, at de aldrig har været med til et Bryllup, der forløb saa bedrøveligt som mit.

Den næste Dag var der Bal hos mine Forældre; nogle maskerede Personer opførte nogle satiriske Ægteskabsscener; det hele gik meget gemytligt, og jeg var i en taalelig Sindsstemning.

14 Dage derefter skulde vi forlade Berlin for at besøge Langelands Søster, som var Hofdame hos Kurfyrsten. Derfra vilde Langeland til København for at overtage det Kompagni, som Kronprinsen havde tilbudt ham. Dog lovede han mine Forældre to Aar efter at tage sin Afsked for at købe et Gods i Nærheden af Berlin, for at de kunde have mig i Nærheden

Disse 14 Dage gik i en Tummel af Afsked og Fester. Det sidste Bal gav General v. Herb., og August tog den ømmeste Afsked med os, idet han under hede Taarer besvor Langeland at gøre mig lykkelig.

Da mange Mennesker havde givet mig det Raad at skaane mine Forældre for den angribende Afskedscene, bestemte jeg mig til at rejse to Timer, før man anede det i Huset.

Min Vogn kørte frem ved Morgengry; stille og grædende traadte jeg ud af mit Værelse, da min Fader, som havde gættet min Hensigt, kom mig i Møde i fuld Uniform. Han førte mig tavs til min Moder, som jeg maatte forlade i halvt besvimet Tilstand, derefter til Vogns, hvor han ømt trykkede mig til sit Bryst, idet han bedende hævdede sit Blik imod Himmelen, og en af hans Taarer faldt ogsaa paa mit Ansigt, hvorefter han med bævende Læber kyssede min Pande, og min Mund og hjalp mig op i Vognen. Nu kom min yngste Broder til, han omfavnede mig inderligt, jeg rakte det forsamlede Tjenerskab Haanden, og Langeland gav Kusken Ordre til at skynde sig.

— — —

Hjemrejsen gaar for sig under de eventyrligste Begivenheder. Der er jo Krig i Europa. En Gang maa man under et Tordenvejr overnatte ude i Bjergene i selve Vognen, en anden Gang i en Krostue, hvor Værten forlanger Pengene paa Bordet, før han anviser dem Natteleje imellem indkvarterede Soldater, og knap er de kommet til Ro, før en Officer forlanger Langelands Pas, som han ikke finder fyldestgørende; under alt dette bliver han mere og mere brutal mod sin unge Hustru, skønt han mærker, at hun er frugtsommelig; igennem Hannover, hvor de skulde have besøgt Langelands fornemme »Hofdame«-Søster, der mærkværdig nok var bortrejst, nærmer de sig den danske Grænse, og lige inden denne naas, giver vi atter den unge Frue selv Ordet.

»Her var det, at vi sent en Aften kom til H., og vore Heste, som jeg havde købt paa Vejen for mine egne Penge, vilde ikke videre. Det elendige Værtshus var optaget af Soldater; en Officer skaffede mig med stort Besvær en Plaid og tvang os til at tage Plads paa noget Straa, hvor han selv laa med 50 Soldater. Jeg takkede for hans Venlighed, men foretrak at tilbringe Natten i min Vogn, hvad Langeland ikke vilde tilgive mig. Ræsende hidsig og uden at taale nogen Modsigelse forløb han sig i den Grad, at han i vore Rejsefællers Nærværelse sagde mig de frygteligste Uartigheder, og da han saa, at jeg ikke lod mig bevæge til at afstaa fra mit Forsæt, forlod han mig under Forbandelser over min Egen-sindighed.

Min Vogn var lang og bekvem; jeg lagde mig stille grædende, paa Bunden, beskæmmet over min Mands Haardhertethed, som jeg nu rigtig havde faaet Beviser for. Men en ung Hr. B var trods sine kun 14 Aar saa fintfølende uden at hentyde til det skete at bringe mig The, og han bad mig sove rolig; han vilde vaage over

mig. Jeg frøs forfærdelig, og saa fik jeg Krampe; det havde mine Omstændigheder vel ogsaa deres Andel i. Hvilken Nat! —

Særlig ængstelig følte jeg mig ved en besynderlig Snorken bag min Vogn, det lignede enten et Menneskes eller et Dyrs Aandedræt. Da Dagen gryede, opdagede vi Aarsagen. Det var en stor Bjørn, som uden Mundkurv laa bunden til Vognens Baghjul, og Langeland, som nu kom til, kunde ikke holde op med at le over det Selskab, som jeg havde foretrukket for hans og de galante Franskmands. Han var i den lystigste Stemning og bad mig paa det mest rørende om Tilgivelse for den Hidsighed, han forgæves lovede at lægge af.

Vi naaede saa lykkelig til Nyborg, hvor jeg traf min Mands ældste Søster gift med — en Skipper. Jeg blev lidt forbavset. Langeland forklarede mig, at hun paa Grund af denne Alliance var forstødt af hele Familien, og han tilføjede med Taarer i Øjnene: »Men jeg elsker hende saa højt, at jeg ikke af den Grund kan forstøde hende eller behandle hende med Haardhed.« Uden at svare beklagede jeg den Vanskæbne, han havde haft med sine Søsken, og behandlede den unge Frue med al Agtelse; men jeg kunde kun tale til hende med Tegn, da hun hverken forstod Tysk eller Fransk. Trods Langelands ømme Kærlighed for denne Søster fandt der dog allerede den første Dag en Scene Sted mellem de to, som oprørte os, og vi gik om Bord i Smakken, skønt der var Modvind. Tredivetimer krydsede vi paa Bæltet, der, da vi var i Efteraarstormenes Tid, bølgede uroligt saa at jeg, der første Gang i mit Liv var til Søs, led ubeskriveligt. Aldrig skal jeg glemme den kærlige Omhu, som en Frk. v. Bülow ved denne Lejlighed viste mig.

Udmattet af Søsye kom jeg til Korsør, hvor Langeland forestillede mig for sin Tante, *Baronesse von Bagger*, som han allerede i Berlin havde skildret mig som

en gammel ahnestolt Dame, han ikke holdt meget af, men som han dog ikke kunde gaa udenom, da hun ejede en Formue af 80,000 Daler, hvortil han var den eneste Arving.

Jeg trak mig straks tilbage og gik til Sengs, da jeg knap nok kunde staa paa mine Ben.

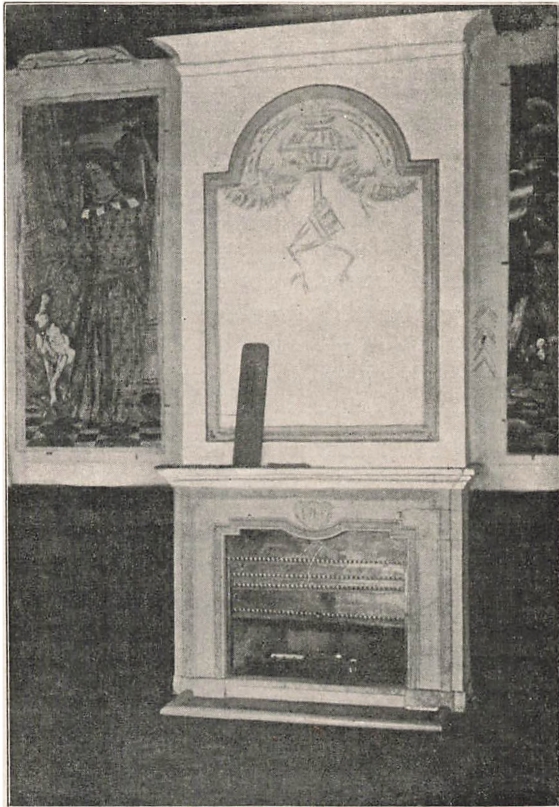
Tidlig om Morgenen kom Langeland for at sige mig, at Arveprinsen og hans Sønner skulde give Frokost hos hans Tante; han besøgte ligesom Kronprinsen aldrig Korsør uden at besøge Tanten. Jeg var hverken rask eller oplagt nok til at gaa ned og saa kun fra mit Vindue de høje Herskaber stige til Vogns, da de forlod Gaarden, man havde fortalt mig saa meget om Prins *Christians**) Skønhed, og jeg fandt, at han overtraf alle de Beskrivelser, man havde givet mig.

Paa Langelands Bøn gik jeg ned til Middag hos hans Tante, og her indtraf noget, som Langeland ikke havde taget med i sin Beregning. Tanten kunde lidt Tysk, og da jeg blev alene med hende, viste det sig, at hun var en gammel, ærlig Kone, hverken Baronesse eller adelsstolt, men Gæstgiverske der i Byen! Hun havde flere Børn, som naturligvis en Gang skulde arve hendes surt erhvervede Smaaskillinger. Hun indrømmede desuden, at hun aldeles ingen Agtelse havde for sin Neveu, og at hun inderlig beklagede at se mig i hans Hænder.

Jeg nægter ikke, at denne Oplysning oprørte mig dybt, jeg forlod den rare Kone, og lukkede mig inde paa mit Værelse, hvor jeg efter alvorlig Omtanke besluttede mig til — efter haarde Kampe med mine Fordomme — at handle, saa at jeg kunde føle mig selv værdig og ikke vilde forsømme min Pligt, selv om min Mand sveg alle sine. I den Ydmygelse, jeg følte, ærede jeg dog Forsynets Haand og bad knælende Gud give mig Kraft til ikke at bukke under for mine Lidelser, som — saa vidt jeg nu kendte min Mand — ikke var til Ende med dette.

*) Christian den VIII.

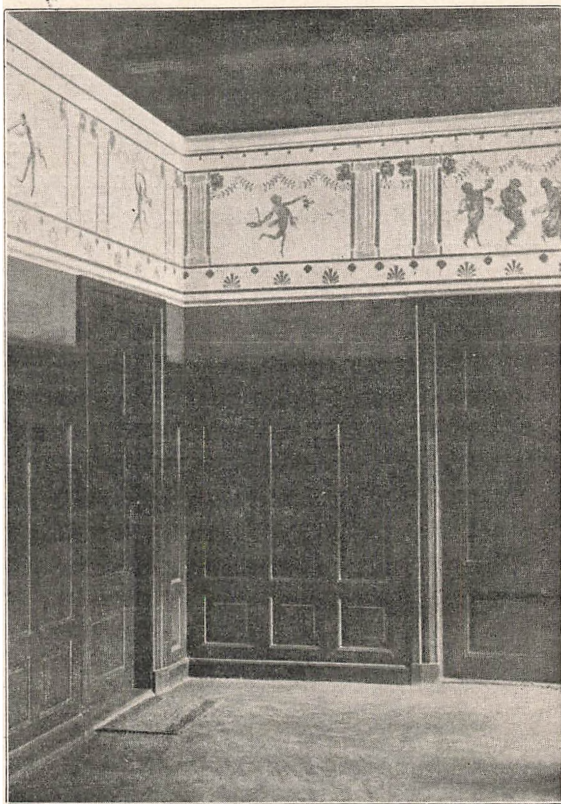
Styrket stod jeg op, tog mit Slør paa for at skjule de Taarer, som jeg i altfor rigeligt Maal havde udgydt, og da Langeland traadte ind i mit Værelse, røbede ikke

Kamin i Kongegaarden.

den mindste Bebrejdelse, ikke et Blik, hvad jeg vidste; men hans Tante havde gjort ham Bebrejdelser, hun var gaaet ham haardt paa Klingen, og han saa ængstelig paa mig. Da jeg talte venligere end nogensinde til ham,

traadte han dybt rørt hen til mig, trykkede begge mine Hænder hjerteligere end nogensinde, bøjede ømt sit Ansigt ned over mig og førte stille sine Læber til mine. Jeg

Kongegaardens Forstue.

havde ellers aldrig kysset ham, undtagen naar han forlangte det, men i dette Øjeblik gjorde jeg det i Rørelse og trykkede ham varmt til mit Bryst. »Min Hustru, min ædle Hustru,« udbød han bevæget, »jeg vil lære at for»

tjene dig i lige saa høj Grad, som jeg elsker dig, tro mig, Fridericke, *det vil jeg!*«

Dette Øjeblik var mig mere end Belønning nok!«

Hermed ender første Afsnit af Fru »von« Lange-land, født von Burgwedels naive Memoirer; men desværre hører der et Nachspiel til, som blev det langtfra artigste; det skildrer os et Livs Tragedie i saa grelle Farver, at vi selv nu til Dags, hvor Skilsmissesager hører til Dagens Orden, maa undres over, at det, der skete, overhovedet kunde ske.

Vi skyndte os til København, hvor jeg, da Kronprinsen ikke var rask — paa en Audiensdag blev fore- stillet for Arveprinsessen.*) Man kunde ikke træffe no- get mere elskværdigt end denne Familie. De var fra Na- turens Haand rigt begunstigede, og de forenede hermed Nedladdenhed og Ynde; men trods de Hensyn, Langeland mente, at den kongelige Familie skyldte ham, blev jeg ikke tilsagt til Aftentaffelet, og jeg bebrejdede ham det senere.

Han førte mig daglig til store Selskaber, paa Baller og Koncerter; men ved Hoffet tillod han mig ikke mere at vise mig, fordi han mente, at jeg havde vist altfor stor Interesse for Prins Christian. Han lod jaloux; men han skjulte den rette Grund for mig.

Overalt, hvor han førte mig hen, behandlede Lange-land mig med en vis Ringeagt, især overfor Mænd, som derfor ansaa mig for en let Erobring for ham, og han gav mig til Pris for enhver ung Herres Kur. Særlig fulgte en ung Officer af et kongeligt Regiment hans Plan, han over- rakte mig efter et meget talende Øjensprog ved et Af-

* Arveprinsesse Caroline.

tenselskab, hvor man forgæves forsøgte at slaa Tiden ihjel, et Digt, der tolkede hans Kærlighed, jeg tog en Blyant og svarede ham ogsaa i Digternes Maal, ganske afvisende. Det Blik, hvormed jeg rakte ham det, sagde ham langt mere end Ord, hvor dybt jeg foragtede ham. Han trykkede Papiret mod sit Bryst og gemte det med et Suk ved sit Hjerte, det vil sige bag sin Uniform. Men langt fra at opgive sit Maal, vilde han vise sine Kammerater, at han som erfaren Officer ogsaa kunde behandle Kvindehjerter taktisk og strategisk, men jeg tvang ham stadig til et ret uformodet Tilbagetog.

Da jeg en Morgen i daarligt Humør sad og vilde besvare en Billet fra en paatrængende Kavaller, traadte Langeland ind — jeg havde for hans Hidsigheds Skyld ikke vovet at sige ham noget —; men han var uanmeldt. Jeg blev forfærdet, men jeg lod dog Papirerne ligge aabenlyst fremme, da mit omtrent færdige Svar maatte kunne retfærdiggøre mig, og saa paa ham, der uden at ofre Papirerne Spor af Opmærksomhed, kastede sine Vaaben paa Gulvet og sig selv paa Sofaen med de Ord: »Jeg er fortabt!«

Greben af det Udtryk af Vildskab, der beherskede hans blege Ansigt, spurgte jeg bævende, hvad der var hændet ham. Han tilkastede mig et frygteligt Blik. »Du ved det altsaa,« raabte han i yderste Ophidselse — »men jeg skal ikke bebrejde dig noget, skønt jeg ved Gud i Øjeblikket er i Stand til alt!« Hans rullende Øjne faldt i dette Øjeblik paa de paa Væggen hængende Pistoler, som endnu fra Rejsens Tid var ladte; men det, som maa ske kunde have gjort andre angst, gjorde mig kold. »Du kender mig,« svarede jeg stolt, »Du maa for min Skyld sige eller skjule, hvad Du finder passende.« »Nuvel,« raabte han med flammende Blikke, »af Kærlighed til dig har jeg bedraget din Fader; jeg har ingen Formue, ingen Udsigter, mit sidste Haab svigtede i Morges, da Kron-

prinsen nægtede mig Tjeneste i sin Hær. Nu forbander jeg min Kærlighed, jeg forbander det Øjeblik, da jeg saa dig, og det, hvor vi blev forenede. Du har ofte uden at ville det røbet mig dit Ønske om at blive skilt fra mig; gaa nu til Preussens Gesandt, bed om Beskyttelse hos ham, vend hjem til din Familie og overlad mig ulykkelige til min Skæbne, fordi jeg af Kærlighed til Dig fornægtede min Ære og sveg mine Grundsætninger!«

Der dannede sig et Chaos af forvirrede Beslutninger i min Sjæl; nu var det jo saa let for mig at slippe fri; men et Blik paa Langeland, som sad der tænderskærende og sønderknust som en afsindig, med døende Blikke, som om han ventede sin Dom og søgte den i mine Øjne, gjorde det af med mig. Jeg skammede mig over kun at have tænkt et eneste Øjeblik paa mig selv, da han havde Krav paa Medlidenhed fra enhver fremmed, og skulde jeg, som en Gang havde lovet ham Tro og Lykke og at dele alt med ham, nu forlade ham?

Resigneret gav jeg ham Haanden, lovede at dele hans Skæbne og viste ham, hvor forkasteligt det var at forstvivle, det var lige saa fornuftigt som pligtstridigt. »Hvis du,« sagde jeg beroligende, »ikke her kan faa nogen Tjeneste, saa er der flere Arméer i Verden, i din Alder staar tusend Veje til Lykken dig aabne; blot du vil opgive din letsindige Maade at leve paa, fortjener du en bedre Skæbne, og den faar du nok.«

»Det er kun dig, der kan give mig den!« raabte han hulkende, »Engel, min Engel,« føjede han sagtere til og kyssede min Kjole, »jeg lover dig højtidelig at blive et godt Menneske, naar blot du ikke vil forlade mig!«

Jeg bøjede mig rørt over ham og lovede ham, hvad han bad mig om.

Først da jeg blev alene, kastede jeg et Blik ind i den trøstesløse Fremtid, som aabnede sig for mig, der fra Barndommen af var vænnet til alle Livets Bekvemme-

ligheder; saa meget haardere følte jeg det at være i denne Situation, hvor jeg snart skulde være Moder. Men den Tanke at kunne redde min Mand ud af en Sindstiltand, der kunde føre ham ud i Forbrydelsen, den livsalige Tanke igen at kunne gøre ham til et godt Menneske, vejede langt op imod min smaalige Sorg, og jeg udkastede straks den Plan, at jeg, naar vi nu snart forlod Kjøbenhavn, skulde gøre alt for at skaffe min Mand den Stilling igen, han havde haft i Hessen=Cassel paa anbefaling af det danske Hof.

Det var i December, at jeg uden nogen Piges Hjælp selv pakkede mine Kufferter; jeg var alene og vædede med hede Taarer det lille Skrin, hvori *von H.* sendte mig mine Breve tilbage, og hvori jeg nu kun gemte — kunstige Blomster. Tanken paa det svundne blev saa levende i mig, at jeg, henreven af Smerte og Savn, ikke kunde lade være med at sige *ham*, at jeg aldrig havde glemt ham. Bævende som en Forbryder lagde jeg et Stykke Papir i Bladformat og skrev følgende Linier til ham:

»Hjerteligt Ønske om et godt Nytaar fra Øen Sjælland«.

Intet Navn under.

Med Æmhed betragtede jeg det Brev, som inden otte Dage kunde være ham i Hænde, trykkede det til mit Hjerte og mine Læber og sendte det paa Posthuset. Knap var det ude af Huset, før en ængstelig Følelse greb mig, fordi jeg selv syntes, jeg havde gjort en Fejl, og jeg følte mig ydmyget overfor v. H., som efter disse Ord ikke længere kunde have Agtelse for mig. Navnlig det sidste bevægede mig langt mere end Følelsen af, at jeg havde sveget min Pligt.

Langeland kom straks efter til mig med sin yngste Søster, som, skønt hun hverken nogensinde havde været i Kassel eller Hofdame, dog var en sød ung Pige, som

hang ved mig med en inderlig Hengivenhed. Da jeg gen-
gældte hendes Kærlighed, var Langeland, hvis Skinsyge
strakte sig ud over alle Grænser, lige ved at hade hende,
og netop den Dag gav en Bagatel Anledning til, at de to
Søskende sagde hinanden Sandheder. Jeg saa bønful-
dende paa *Louise*, som da tav med et Smil, men det tog
Langeland for Spot; men da jeg vilde kaste mig imelløm
dem, var Louises Ansigt allerede overstrømmet af Blod;
saa greb han sin Pistol og vilde have skudt sin Søster
ned, hvis jeg ikke havde dækket hende med mit Legeme;
jeg søgte at aabne en Sidedør, det lykkedes, og jeg klemte
Louise ind derigennem. Inde i dette Værelse befandt
min Værtinde sig tilligemed en Skuespillerinde og to
Grevinder *v. Platen*, der var lige saa forskrækkede som
jeg over den blodige Scene og anvendte alle Midler til
at berolige Langeland.

Nogle Dage efter rejste vi videre. Vanskelighederne
ved denne Rejse er ikke til at beskrive; Langeland kørte
selv, og der var faldet saa megen Sne, at vi hvert Øjeblik
var ved at blive begravet under den. Trods alle disse
Lidelser var mit Helbred bedre end nogensinde. Ingen,
der saa mig, anede, at Roserne paa mine Kinder blom-
strede under Taarer, som jeg daglig maatte udgyde, da
Langeland stadigvæk gik paa natlige Eventyr, og naar
han kom hjem gjorde mig de frygteligste Bebrejdelser,
medens han forsikrede mig om sin ubrydelige Troskab.
Jeg tav, fordi jeg i mit Hjerte følte mig brødebetyngt.

I Slesvig, hvor vi opholdt os et Par Dage, lovede han
mig at forsone sig med sin Fader, Landgreve Carl af
Hessen, hvad der nu vilde være saa meget lettere, som
han ved sin Forbindelse med mig havde gjort sin tid-
ligere Fejl god igen.

Jeg tog mine Papirer, der beviste min Herkomst,
med mig og drog selv til Gottorp. Da Prins *Carl* alle-
rede af Rygte var bekendt paa det fordelagtigste, nær-

mede jeg mig ham, da jeg blev modtaget, med største Tillid.

»Hvem er De? Og hvad vil De?« spurgte han mig i en temmelig fornærmende Tone. Min Stolthed vaagne, og min Bevægelse forvandlede sig til Kulde. »Absolut intet for mig selv, Deres Durchlautighed,« svarede jeg, »jeg kommer paa en Mands Vegne, der har været saa uheldig at mishage Dem, og som igennem lange Aars Anger og Lidelser har maattet bøde for en Ungdomsfejl, men nu haaber paa, at De ikke længere vil unddrage ham Deres Naade.«

»Hvad er det for en Fyr?« spurgte Fyrsten halvt naadig, halvt godmodig, »og hvilken Interesse har De for ham?«

»En Hustrus! Han hedder Langeland.«

Den elskværdige Prins indlod sig nu paa den mest nedladende Maade i Enkeltheder, og til min Forbavselse erfarede jeg, at han saa langt fra at have haft noget med Langelands tidligere Ægteskab at gøre aldeles intet kendte til det. Desuden gav han mig sit Æresord paa, at han aldrig havde set min Mands Moder. Da jeg vilde gøre Undskyldninger, afbrød han mig smilende: »Jeg ved alt, min kære Fru Langeland, han har ved adskillige Hoffer givet sig ud for at være min Søn!«

Min Indignation, min Foragt for Langeland kendte ingen Grænser; men hans Stilling var haabløs, jeg vovede at gøre Prinsen opmærksom derpaa, idet jeg bad ham anbefale ham til Kronprinsen. »Det kan jeg af mange Grunde ikke,« sagde han efter nogen Betænkning, »men for at bevise Dem, hvor dybt De har rørt mig ved Deres Ungdom, skal jeg søge at faa Deres Mand anbragt i Norge.« Jeg takkede ham for denne Naade, men tog samtidig den Beslutning ikke at rejse længere bort fra min Familie. Da jeg sagde det, tog han sit Ord tilbage og nægtede paa det alvorligste at modtage Langeland.

Efter den lange Audiens trak jeg mig tilbage med Hjertet fyldt af Beundring og Rørelse overfor en Fyrste, som med et sikkert Overblik over alle Forhold alligevel forbandt den største Humanitet.

Langeland blegnede, da jeg fortalte ham om min Audiens, en dyb Beskæmmelse tegnede sig i hans Træk, men snart var hvert Spor forsvundet, han bød mig smilende Armen og førte mig til table d'hote og begravede de sidste Erindringer om det hele i en Flaske Bourgogne.

Den næste Dag sendte Landgreve Carl mig Rejsepenge; rørt over denne uventede Naade vilde jeg, da jeg endnu havde en betydelig Sum tilbage fra mine Forældre, sende ham Pengene tilbage, da Langeland forhindrede mig deri og tog Pengene til eget Brug.

Vi rejste nu videre, og paa denne Rejse for Langeland næsten tyrannisk frem imod mig. Han greb den mindste Anledning til at skælde mig ud og skrev og krævede min Fader for flere Penge end de 250 Rdl., jeg aarlig skulde have i Lompepenge. Jeg maatte i timevis taale Fornærmelser i følelsesløs Ro; før vilde de have bragt mig til det yderste; men Tanken om, at en Moders Sindsbevægelse kunde have Indflydelse paa hendes Barns Karakter, gav mig en jærnhaard, iskold Taalmodighed; og han gav mig heller ikke Rum for nogen egentlig Hævnfølelse. Hvert Øjeblik forsikrede han mig i Anger, at han tilbad mig som et højere Væsen, han fortrød grædende sin Haardhed; men straks efter forsvandt hans Anger, og des mere ubegribelig blev han mig for hver Dag.

Med Hjertebanken saa jeg Fuldas Bredder, nu var jeg kun 50 Mil fra mine Forældre; gladere drog jeg ind ad Porten til Cassel.

Man maa have levet seks Uger i den strængeste Kulde, mest tilbragt under aaben Himmel, for at kende den behagelige Fornemmelse, da jeg for første Gang igen

kunde brede mig i min egen Seng. Jeg var fast besluttet paa ikke mere at følge Langeland paa hans Strejftog, jeg vil indrette mig i Cassel og her afvente min Nedkomst og leve af de Penge, som var bestemt til mit Toilette, og saa spare mine Forældre for den Sorg, min nuværende Stilling maatte være dem. Men Skæbnen havde bestemt noget andet.

Vi sad ved Middagsbordet, hvor jeg havde gjort Langeland bekendt med min Beslutning og gav ham det Raad at rejse til B., hvor man var i Færd med at udskrive en Hær. Saa gik Døren op, og en Mand med Hat paa Hovedet kom ind og tog uopfordret Plads ved vort Bord. »Det maa være en Englænder eller en Jøde,« skulde jeg netop sige til Langeland; men der var ikke Spor af Fornærmelse at spore i hans Ansigt, da han med korte Aandedræt og dystre Blikke fulgte enhver af den fremmedes Bevægelser, da han tog sin Portefeuille op og gav sig til at optage en Fortegnelse over alle vore Ejendele. Jeg begyndte at begribe. »Mod,« sagde jeg til mig selv og nærmede mig den sælsomme Gæst. »Vil De ikke præsentere Dem?« spurgte jeg ham høfligt. Han saa spørgende paa mig, tog langsomt Hatten af, idet han rejste sig og hilste paa mig. »Hr. Langeland er anklaget for Gæld, og hans Kreditorer har besluttet at pante ham ud!«

»Saa handl efter Deres Ordre,« sagde jeg hurtig, »men denne Lejlighed betaler jeg, og da ingen hverken her i Cassel eller andetsteds har Fordringer paa mig, maa jeg bede Dem gaa ud med min Mand i Forværelset, hvor hans Kuffert staar og indeholder de Smaating, der er hans egne.«

Den faste og rolige Tone, hvori jeg talte, bevirkede, at de begge to forlod Værelset. Fortvivlet kastede jeg mig paa Sofaen og græd. Langeland, der snart kom tilbage, lo højt, fordi jeg havde fejlet Manden saaledes af;

men det hjalp kun et Øjeblik, saa raabte han fortvivlet, at han kom igen om en Time. Næppe var Timen gaaet, før der virkelig kom en Retsbetjent med to Politibetjente, som forseglede alt. Jeg skælvede saa voldsomt, da de forlod os, at Langeland blev ængstelig for mig. »Mod, lille Rikke!« raabte han pludselig, »det falder mig ind, at jeg ved en Fejltagelse endnu i dette Aars Statskalender staar som Suite-Officer for Kurfyrsten. Det maa jeg bruge!« Han skrev straks til Overpræsidenten og klagede over, at man behandlede ham, en i Tjeneste staaende Officer, mod al Lands Lov og Ret, og truede med at klage til Fyrsten, hvis ikke Seglene øjeblikkelig blev taget af hans Sager. Listen lykkedes, Kurfyrsten var streng i den Slags Sager, og hvad der stod i Statskalenderen maatte have sin Rigtighed. Retsbetjentene kom igen, tog under mange Undskyldninger Seglene af, og Langeland viste dem stor snudet Døren.

»Nu gælder det!« raabte han leende, »nu henvender man sig til Fyrsten, da alle og enhver ved, at jeg har faaet min Afsked; i Morgen ved denne Tid maa jeg være over Grænsen.« Han pakkede i en Fart sin Haandkuffert, hvormed jeg skælvende hjalp ham, tog den paa Skulderen, kyssede mig og forsvandt.

Det var mig, som om jeg drømte, jeg vred mine Hænder for at komme til Bevidsthed og tilbragte Natten i ængstelige Drømme, og da Politiembedsmændene, som var blevet bedre belært, kom den næste Morgen tidlig for at belægge Langeland med personlig Arrest, kunde jeg dog stille et sukkersurt Smil op, idet jeg ikke uden en lille Smule Skadefryd beklagede at se dem saa sent, da min Mand for længe siden var rejst bort.

Købmand M., min Mands Kreditor, rasede imod mig, der, skønt jeg var i Besiddelse af en uhyre Formue, hellere gav min Mand til Pris for Skam og Elendighed end betalte. Jeg studsede, men forstod nu, at Langeland havde

stillet sin Kreditor tilfreds med Forsikringen om, at jeg havde en Formue, jeg ikke ejede. Han forlod mig endelig under Forbandelser og efter at have gjort Arrest i min Vogn, hvilket var mig saa meget mere ubehageligt, som jeg under alle disse Omskiftelser havde bestemt mig til straks at forlade Cassel for at afvente min Nedkomst hos mine Forældre, hvad jeg havde skrevet og bedt om Tilladelse til uden dog at fortælle dem noget om min Mands Forhold.

Jeg tog da hen til Minister v. B., med hvis Gemalinde jeg talte, da han var bortrejst, og denne elskværdige Dame udvirkede da, at jeg fik Valget imellem at bevise, at Heste og Vogn tilhørte mig eller at bekræfte det med min Ed. For at skaane mine Forældre valgte jeg det sidste, og den næste Dag blev fastsat dertil.

En kvindelig Emigrant boede i samme Etage som jeg, og hos hende havde jeg tilbragt Aftenen for ikke at være alene med min Sorg; henad 11 forlod jeg hende og havde lige aabnet min Dør, da en Stemme paa Gangen hviskede mit Navn; jeg vendte mig om og fik Øje paa Langeland, som øjeblikkelig smuttede ind i mit Værelse. »Hvad gør du dog?« raabte jeg, idet jeg laasede Døren, »hvad er det dog, du tager dig til? Man søger dig over alt, vil du da gøre mig ulykkelig?« »Jeg *maatte* se dig, min tilbedte Hustru,« hviskede han halvt grædende, »aa, tilgiv mig dog, at min Kærlighed er stærkere end alt andet!«

»Du maa øjeblikkelig gaa,« bad jeg ham inderligt og trængte ham hen imod Døren, han fulgte mig tavs, jeg sneg mig ned ad Trappen og naaede lykkelig Gadedøren med ham. »O, Gud,« sukkede jeg sagte, da jeg fandt den aflaaet og ingen Nøgle havde. I dette Øjeblik kom der en Pige til Syne med et Lys, Langeland løb op ad Trappen, jeg undskyldte mig med, at jeg havde taget fejl af Døren, og bad om et Glas Vand, da jeg ikke befandt

mig rigtig vel, løb op og sank næsten livløs i min Mands Arme. Da jeg var kommet mig lidt, fortalte jeg ham, hvorledes jeg den næste Morgen skulde aflægge Ed paa at være den rette Ejer til de sig i Huset befindende Sager og hverken at vide noget om ham eller hans Sager. Han var i heftig Bevægelse og lovede mig saa tidligt som muligt at forlade Huset. I dødelig Angst holdt jeg mig vaagen det meste af Natten, saa faldt jeg, udmattet af Angst og Graad i Søvn og sprang forfærdet op af mit Leje, da Solen skinnede klart ind i Stuen. Hurtig kastede jeg nogle Klæder over mig og gik ind for at vække Langeland, der straks var rejsefærdig. Jeg saa ned ad Gaarden og opdagede til min Forfærdelse en Politibetjent, der patrouillerede frem og tilbage foran Huset.

»Du er fortabt,« raabte jeg ude af mig selv, »enhver Mulighed for at slippe bort er udelukket.« Det bankede; det var Værtens Pige, som bragte mig min Morgenmad; Langeland for ind i Værelset ved Siden af. Da hun var borte, fandt jeg ham i Sengen. »Her bliver jeg,« sagde han, »til det bliver Aften; hvis jeg ikke er opdaget før, vil jeg flygte; min Hest staar sadlet i et Gæstgiversted udenfor Porten.«

I den dødeligste Forvirring modtog jeg Politifolk, Klagere og Vidner, og medens de læste Edsformularen op for mig, forholdt jeg mig fattet. Da det var forbi, erklærede jeg fast, at jeg vidste, hvor Langeland var, uden at føle mig forpligtet til at fortælle det. Forøvrigt var der kun Bagateller af hans i Huset, og de kunde ikke hindre mig i at sværge paa, at der ikke var nogen af hans Effekter. »Her er kun Tale om Sager af Værdi og om Deres Ejendom, naadige Frue,« sagde den fineste af dem. »Det kan jeg forsikre med den reneste Samvittighed,« svarede jeg muntert, lagde Haanden paa mit venstre Bryst og svor.

Da alle havde forladt mig, græd jeg sagte, Lange-

lands Kærtegn forhøjede min Bedrøvelse i Stedet for at gøre den ringere. Hver Gang det bankede paa Døren, rystede jeg over hele Kroppen af Skræk; den ulykkelige Dag syntes aldrig at ville faa Ende. Endelig blev Dæmringen til Mørke; hvor havde jeg dog ventet paa det Øjeblik, da jeg drev Langeland til at skynde sig, hvor rørende tiggede jeg ham ikke om under ingen Omstændigheder at vende tilbage til Cassel, hvis han ikke vilde sætte sit Liv paa Spil. »Jeg lover dig det,« raabte han ivrig, »hvis du vil følge efter mig til Sachsen, gør du ikke det, indestaar jeg ikke for noget, at du ved det. Mine Spioner omringer dig, jeg faar alt at vide!« Saa lovede jeg ham det højtideligt, og han forlod mig.

Mine Kræfter var udtømt; med Møje slæbte jeg mig til Sengs og faldt i Søvn med Klæderne paa. Hvilken Nat! Smerterne pinte mig, hvert Øjeblik frygtede jeg at nedkomme. »O, Gud, o, Gud!« raabte jeg i Toner, der fik mig selv til at græde af Medlidenhed, »hør mig dog, lad mig ikke blive Moder før Tiden, fjø ikke den Sorg til mine Lidelser.« Udmattet sank jeg sammen, men jeg vaagnede styrket og takkede Himlen paa mine Knæ med en Inderlighed, jeg aldrig før havde kendt.«

I Hessen træffer Fruen atter sin Mand. Da han ser, hun har to gode Heste for sin Vogn, bytter han den ene bort til en Jøde for en Sum Penge og en tarveligere Gangger, der snart nægter at gaa, og midt ude i et Klippe-landskab maa han forlade hende for at ride tilbage med den gode Hest for at faa flere Penge for den. Da han kommer tilbage, finder han hende besvimet paa Bunden af Vognen, som i Nattens Løb af Hesten er trukket helt ud paa Afgrundens Rand.

Imidlertid er Langelands Bedrifter i Cassel rygtedes i Berlin, og den ængstelige Grev v. Burgwedel sender

Datterens Amme, den gamle trofaste *Line*, til hende med Penge. Da Langeland ser disse, prygler han Pigen, til hun er ved at dø, faar Pengene og rejser bort, da han indser, at der maa være andre Hjælpetropper under Vejs. Kort efter at han har forladt dem, indhenter da ogsaa Fruens Broder, Løjtnant *Carl v. Burgwedel* Vognen og fører hende endelig i god Behold til Forældrenes Hus i Berlin. Her modtages hun selvfølgelig med aabne Arme og den dybeste Medlidenhed; men da hendes Nedkomst nærmer sig stærkt, behandles hun med største Forsigtighed.

Fra Langeland kommer der nu Breve, at han er bleven arresteret i Schönbrunn som Spion, men lykkelig er flygtet derfra og nu befinder sig i København, hvorfra han dog nu agter sig til Berlin for at være til Stede ved sin Hustrus Nedkomst; gamle Grev v. Burgwedel nægter dog bestemt at ville modtage sin Svigersøn i sit Hus.

Gennem en ganske forfærdelig Fødsel, der i mange Dage gør hende bevidstløs, bringer hun en Søn, *Emil*, til Verden, og i sin Glæde over hendes Redning giver Faderen Langeland Lov til at se sin Søn; men han maatte ikke komme ind i sin Hustrus Værelse.

Til Trods herfor trænger han ind i hendes Soveværelse. Her lader vi atter hende selv fortælle: »Han kom, knælede ned ved min Seng og deklamerede en lang Frase om sin Lykke og sin Kærlighed, og den Lethed, hvormed han fandt sine Ord, fik mig til at tro, at han følte dem. Saa fløj han hen til Vuggen, knælede atter ned med theatraliske Fagter, løftede Barnet op og vuggede det i sine Arme: »Den dejlige Dreng kommer til at ligne dig!« Saa bøjede han sig atter ned og kyssede . . . ikke Barnet, men ud i Luften, for hans Mund var langt borte fra det. Denne Opdagelse gjorde mig uendelig kold imod ham, skønt jeg havde den bestemte Følelse, at jeg i dette Øjeblik hellere vilde skaane end dømme ham. Jeg be-

stemte, at han skulde rejse den næste Dag, og han lo vede at opfylde mit Ønske.

Da han efter fem Timers Forløb ikke gjorde Mine til at gaa, gav jeg ham at forstaa, at jeg trængte til Ro; han tav og — blev! Da Ammen gik ned for at spise, gjorde jeg ham opmærksom paa, at han ikke maatte vise sig for min Fader og ikke maatte kompromittere sig for Tjenerskabet; han lo — og blev. Min godmodige Fader, som vel havde en Anelse om min Sindsstemning, lod servere for ham paa mit Værelse; han blev og spiste med en Appetit, som vakte min Forfærdelse; men da han bad om en ny Flaske Vin og endnu en Portion Asparges og Steg, vendte jeg mig uvillig bort for ikke ved mit Blik at røbe den Væmmelse, hans Mangel paa Delikatesse indgød mig.

Efter den usalige Diner bad han mig diktere sig en Udfordring til en Oberstløjtnant von P., med hvem han vilde duellere for en Bagatels Skyld, og for bare at blive fri, maatte jeg endelig, trods min Utilbøjelighed, give efter; men medens jeg dikterede, kunde jeg ikke afvise den Følelse hos mig, at der vist aldrig var blevet budt en Barselkvinde en lignende Opgave; Hr. v. P. undskyldte sig med Forsikring om sin udmærkede Højagtelse, og Langeland forlod endelig Berlin saa munter, som om han slet ikke lod nogen tilbage der.«

Et Par Dage efter faar Fruen et heftigt Anfald af Galdesten, og først efter Ugers Forløb er hun ved sine Forældres Pleje udenfor Fare. Der lejes derfor et Hus med Have til hende udenfor Berlin; der lever hun i Fred og Ro i tre Maaneder, til en skønne Dag hendes ulykkelige Tilbeder August kommer færende ind til hende med det Udraab: »Din Mand er paa Vej herud!«

Sagen er, at hendes Fader har indgivet Ansøgning paa hendes Vegne om Skilsmisse fra Langeland, og hvis han nu kommer selv, kan hun vente sig de frygteligste

Scener. Næppe er hun kommen udenfor Døren, før Langeland ligger for hendes Fødder, medens han jamrer og beder om, at ingen virkelig Skilsmisse maa finde Sted. Han afbrydes af sin Hustrus Broder og Fader. »Naa, saa det vover De, Hr. von Langeland,« sagde Faderen rolig, men i en dybt foragtende Tone. »Dog, hvad vover en Fyr af Deres Art ikke? Rejs Dem!« fortsatte han hidsigere, »og se, De kommer bort øjeblikkelig!« Langeland sprang op, rev Barnet fra Ammen, omfavnede Faderens Knæ og tiggede om Tilgivelse. »Spar Dem den unødige Anstrængelse, den Slags Ting ser man bedre paa de herværende Theatre.« Han rejste sig ravende, gav Barnet tilbage og støttede sig maalløs til Væggen. »Vær saa god!« sagde Faderen og pegede mod Døren. Langeland vaklede tilbage til Gæstgivergaarden, og da hans Hustru saa hans bedrøvelige Skikkelse fra Vinduet, blev hun grebet af Medlidenhed og var lige ved at kalde ham tilbage; men allerede næste Morgen blev hun beroliget paa hans Vegne, da hun erfarede, at han var rejst tilbage til Berlin i Selskab med en Glædespige og i hendes Samvær havde glemte baade Sorg og Forsmædelse. »For dette Menneske flyder Lethe i enhver Rendesten,« raabte Faderen.

Dagen efter kom Langeland igen med sin og Korns Sagfører og bad hende, om hun i Skilsmisseakten vilde lade indsætte, at hun forpligtede sig til at vende tilbage til ham, hvis han i to Aar ikke gjorde sig skyldig i nogen *slæt* Handling. For at imponere var han ved denne Lejlighed i dansk Uniform. Han vilde i Prøveaarene ikke komme til Berlin og opgive ethvert Krav paa Sønnen. Det sidste slog Hovedet paa Sømmet; hun gik ind paa dette Arrangement.

Men da hun kommer tilbage til Berlin i Efteraaret og begynder at ville deltage i Selskabslivet, mærker hun, at hun ikke modtages med den samme Agtelse som før og

trækker sig bedrøvet tilbage til sig selv og tager Ophold paa Landet hos sin Mormoder. Da hun vender tilbage til Berlin, er Krigen brudt ud igen, og hun maa tage en rørende Afsked med sin Fader og sine to Brødre, der er udkommanderede til Hannover.

I 1806 faar hun sin Skilsmissesag ordnet, da Langeland er bleven afskediget af Tjenesten paa Grund af grov Forsømmelighed; hun bærer dette med den største Ro, da de Ulykker, hendes Fædreland og Nærmeste er stedte i, helt optager hende. Ogsaa hendes Ængstelse for Løjtnant v. H. er stor, og de veksler i al Uskyldighed nogle hjertelige Breve. Men de fik aldrig mere hinanden at se. Tyskland lider imidlertid forsmædelige Nederlag, og Forholdene i Berlin er frygtelige.

Saa pludselig sender Langeland hende en Dag 200 Daler, som han fra gammel Tid er hende skyldig; da hele deres egen Formue er tabt, er hun dybt rørt over denne »Godhed«. Hun takker ham rørt, men bliver meget forfærdet, da hun som Svar herpaa faar et Brev, hvori han forlanger, at hun atter skal lade sig forene med ham, da han ellers vil tilbageholde sit Underholdsbidrag til Sønnen, skønt han har Pengene i Behold, da hans Stilling nu atter er glimrende, fordi han — ved »en besynderlig Sammenkædning af mest kunstigt fremkaldte Begivenheder«, nu er bleven Kompagnichef og Toldkasserer paa Ærø.

Langeland tilbød nu hendes Fader, der jo havde mistet sin Formue, Penge, men han nægtede at modtage noget som helst, der stammede fra hans Haand; begge hendes Brødre flygtede fra Tyskland og tog Tjeneste i den danske Hær, og Forholdene i Hjemmet blev for hver Dag elendigere; Frankrig sejrede bestandig. De maatte afskedige deres Tjenestefolk, spiste ikke mere varm Mad, og navnlig de ældre led derunder. Desuden fik de en stadig mere trykkende Indkvartering, som kræ-

vede alt muligt op, hvad Huset formaaede, saa at dets Beboere selv maatte nøjes med Kartofler.

Fru Langeland bliver da nødt til at tage Plads som Selskabsdame hos en Minister og maa forlade Forældre og Søn; men hun befinder sig ikke vel der og maa opgive Pladsen; hun tænker paa at oprette et Kvindeseminarium, men det forbyder Faderen hende.

Da hun saa vender hjem, kommer det skrækkelige. Midt i Familiens Nød har Langeland meldt sig igen. denne Gang med en mægtig Fortaler. Han har sendt en anselig Sum Penge og mange Gaver. Og Faderen har forandret Standpunkt. »Betragt mig ikke som uselvstændig, mit kære Barn,« sagde han rørt. »Du har agtet Langeland lige saa lidt som jeg; men er det da helt umuligt, at Tid og Erfaring har gjort ham bedre? Han er i en blomstrende Stilling, se paa din egen, du har ingen Gage, ingen Udsigter for Fremtiden, hvad kan jeg give dig ud over mit Hjerte, som desuden er ved at briste af Ængstelse for mine kære? Se paa dit Barn, som du elsker saa højt; vil du skilles fra ham og hellere være afhængig af fremmede end finde dig i en Ægtemands Luner, naar han dog er Emils Fader?« Hun tav tilintetgjort, men Faderen gav ikke tabt.

»Ak du, som aldrig har gjort mig nogen Sorg,« fortsatte han med Taarer i Øjnene, »modstaa ikke min Bøn. Se, hvor mine Kræfter daglig svinder — med hvilke Følelser skal jeg forlade Verden, naar jeg maa lade dig blive hjælpeløs og ubeskyttet tilbage?«

Og saa ender Tragedien med, at den ulykkelige Kvinde giver efter. Hun meddeler Langeland, at hun efter sine Forældres Ønske vil vende tilbage til ham; men han maa ikke vente sig nogen Kærlighed af hende, og hendes Agtelse maa han ogsaa først gøre sig fortjent til.

Han bliver henrykt, skynder paa hendes Afrejse, og under Ledsagelse af sin Moder forlader hun Berlin.

Efter en under Krigsforholdene meget besværlig Rejse naar de til Flensborg, hvor de modtages af Lange-land, der har løst Kongebrev, saa at de straks bliver gifte paa ny. Hun er hverken munter eller bedrøvet; hun har aldrig staaet mere ligegyldig overfor noget Men-neske end her.

Først Dagen derpaa opdager hun med Rædsel, hvilke Spor ødelæggende Lidenskaber har sat i Langelands Træk. Dog, hun har hverken ventet eller ønsket nogen Lykke og beroliger sin Moder, som har iagttaget det samme.

De naar til Ærø, hvor Langelands Ekvipage kører dem til »Hovedstaden«, det maa være Ærøskøbing, og der er ikke noget i den omgivende Natur, der tiltaler hende. Bygningsstilen er skrækkelig, der er ingen ma-lerisk Skønhed, ingen Skov og en evig Blæst. Ud ad Vin-duerne stikker karikaturagtige kvindelige Hoveder, saa snart en Vogn rumler hen ad Gaden o. s. v. Den eneste anseelige Bolig er dog Langelands; der er Spejlglasruder.

Og snart vælter Ulykkerne ind. Der melder sig en af Langelands Maitresser med eet Barn og Udsigt til et til; og lidt efter kommer en Landsbypige, der har lig-nende Forhaabninger. Hun beder Langeland affinde sig med disse Personer, men under dyre Eder nægter han sig skyldig, og først da Beviserne er ført for Retten, bøjer han sig og betaler.

Han er grov mod sin Svigermoder og behandler sin Søn med Ondskab. Han skælder og smælder med Tje-nerne, duellerer evindelig med de andre Officerer, ligger i Proces med tre-fire Familier, og han er fuldstændig i Kløerne paa Lommeprokuratorer.

Bestille noget gider han ikke, hun maa passe baade Toldvæsen og Militærsager, dagevis maa hun arbejde paa Kontoret og til Tak for det sammen maa hun døje de frygteligste Mishandlinger, som straks efter afløses af

Anger og Kærtegn. Fire Maaneder i Træk bærer hun med overmenneskelige Kræfter denne Elendighed, som Ord ikke kan beskrive, saa slipper hendes Taalmodighed op. »Der er ogsaa Grænser for mine Pligter,« raaber hun, »jeg rejser fra dig.«

Trods hans Taarer og Bønner sejler hun over til Langeland, hvor hendes Mands Chef, Grev *Ahlefeldt-Laurvig* viser hende den inderligste Deltagelse. Her lever hun ganske tilbagetrukket med sin Moder og Emil samt en Kammerpige, hun har taget med fra Ærø. Men hun forstyrres stadig af Langelands Besøg, han kommer for at bede hende komme tilbage. Han bliver bleg og mager, og Folk fra Ærø fortæller, at han kun lever i Mindet om hende. Grev Ahlefeldt, Moderen og alle andre beder for ham, og hun — vender tilbage!

I fire Uger derefter er han den bedste Mand, saa bliver han pludselig den gamle igen. Han ligger i med en ung Kokkepige og en ældre Kokette paa Apoteket. Han forærer dem Smykker, spiller Summer bort og drikker, kommer rasende hjem og slaar Møbler og alt andet i Stykker.

Saa kommer hendes Brødre for at besøge hende; de forfærdes over hendes Udseende, men for at undgaa Spektakler skyder hun Skylden paa, at hun er i Omstændigheder; men snart faar de Øjnene op; der opstaar de frygteligste Scener, hvor de drager Sabelen mod hinanden, men da det kommer til Stykket, og den virkelige Duel skal finde Sted, gør Langeland de ydmygeste Undskyldninger; de forlader ham med Foragt, men tager dog Søsteren og Emil med til Fyen, hvor der lejes en Lejlighed til hende i Odense, for at hun der i Ro kan afvente sin Nedkomst. Her føder hun, omtrent helt overladt til sig selv og uden at kunne gøre sig forstaaelig paa Dansk (paa Ærø talte man da mest Tysk) en Datter, *Malvina*.

Langeland kommer imidlertid omtrent hver Uge til

Odense, hvor han ved List og Magt søger at trænge sig ind til hende; hver Gang maa hun kæmpe mod hans Fortvivlelse og Bønner. Hun beder Generalkommandoen nægte ham Rejsetilladelse, men han kommer alligevel. Til sidst truer han med at bortføre hende med Magt, saa at hun ikke tør vove sig ud af sine Værelser.

Da han en Dag er gaaet, kommer hans Oppasser og melder, at han er forulykket med sine Matroser paa Hjemvejen; Baaden er funden med Bunden i Vejret paa Stranden; det hele viser sig at være Løgn, det er Langeland selv, der fra Ærø har sendt det mærkelige Bud for at forskrække hende. Hun maa flygte med sine Børn fra Odense ud paa Landet, da Langeland har vist sig bevæbnet og ledsaget af Soldater paa Odense Gader. Han forfølger hende; han forsøger at bestikke hendes Værtsfolk til for 500 Rdl. at føre hende til Stranden; da de ikke vil det, griber han selv Emil, der leger i Gaarden, og kører bort med ham i sin Vogn. Men tre Bønderkarle springer paa Heste og indhenter ham og tvinger ham til at aflevere Drengen.

Nu maa Langeland love at holde sig i Skindet; han rejser da til København, hvor han i fire Maaneder hengiver sig til alle Udsvævelser, han køber trods hendes Protester et Mahognimøblement til 6000 Rdl. og sender hende det og en Masse unyttigt Stads, idet han igen tigger hende om at komme tilbage. Til sin Svigerfader skriver han, at de er skilt, og den gamle Greve skriver og bønfalder hende for hendes Børns Skyld om at gøre det godt igen. I sin Fortvivlelse vender hun virkelig paa ny hjem paa den Betingelse, at Emil skal sendes hjem til hendes Forældre for at opdrages der; men Langeland forlanger, at ogsaa Datteren skal sendes bort, saa snart hun bliver stor nok, da han ikke kan udholde at have Børn i Huset uden at mishandle dem.

I Odense har Fru Langeland imidlertid gjort Bekendt-

skab med en ung, elskværdig Officersfrue, som er den eneste, der har taget sig venligt af hende under hendes Svangerskab. I god Tro har hun sluttet sig venskabeligt til hende uden at ane, at hun har et temmelig daarligt Rygte; deraf benytter Langeland sig til først at indlede Forhold til hende, senere til hendes ugifte Søster, hvem han lover Ægteskab, naar han er bleven skilt. Da Fru Langeland erfarer dette, drager hun bort og slaar sig ned hos en Doktorenke ude paa Landet.

Imidlertid faar Langeland en rent ud djævelsk Idé. En yngre Mand, som opholder sig samme Sted som den flygtede Hustru, viser hende Hjælpsomhed, og dette benytter Langeland sig af til pludselig at komme til hende, og overvælde hende med de frygteligste Beskyldninger for Utroskab. Han kan ikke længere »forsvare« at lade hende beholde de uskyldige Børn, og idet han med Magt spærrer hende inde, bortfører han Børnene til Ærø, og herfra skriver han og truer hende med, at, hvis hun ikke vender tilbage, vil han flygte med den kongelige Toldkasse (som der for øvrigt allerede da var gaaet Svind i) og begge Børnene til Amerika.

Dette bliver dog for groft. Den ulykkelige Kvinde begiver sig paa Vej til København for at klage sin Nød til Kronprinsen. Hun er ni Timer om at komme over Storebælt, under sin Hvile hos Madam *Bagger* paa Kongegaarden modtager hun til sin Glæde sin Datter igen fra Langeland; Barnet er ham til Besvær og kan ikke undvære Moderens Pleje.

I København tager Brødrene sig af hendes Sag, der skrives til Langeland, at han enten maa udlevere Sønnen eller udsætte sig for en Klage til selve Kronprinsen. Da hans Papirer og Regnskaber er i Uorden, skynder han sig forskrækket at sende Sønnen:

Men endnu er Moderen ulykkelig stillet; Penge er der ikke med, og hjem kan hun derfor ikke komme. I

sin Nød tyer hun til Kronprins *Frederik* (d. Sjette), og da denne allerede kendte Langelands tidligere Bedrifter af Erfaring, har han den dybeste Medlidenhed med hans unge ulykkelige Hustru; han ikke alene forsyner hende med Penge til Hjemrejsen, men giver hende en aarlig Pension paa 300 Rdl. af sin Chatolkasse.

Dermed er Fru »von *Lan...* geb. *Burg...*« ude af Sagaen, hendes fremtidige Livsskæbne kan ikke oplyses, kun ved man, at hun ikke giftede sig igen.

Langelands Historie havde derimod et mindre behægeligt Efterspil. Midt i det urolige Aar 1807, hvor en stor Del af Forpligtelserne for *Ærøs* Forsvar mod Englænderne hvilede paa ham, forsvandt han pludselig fra Danmark for stedse, medtagende Resterne af den kongelige Toldkasse. Familietraditionen, for hvis historiske Sandhed jeg ikke tør indestaa, fortæller, at han flygtede til Amerika og skal være død der i Nød og Elendighed.

For dog at give min Moders Slægt en Oprejsning og ikke at efterlade det Indtryk, at det var Slyngher og »Avanturier'er« til Hobe, maa jeg sige til dens Ros, at den siden tæller udmærkede og dygtige Repræsentanter. En Datter af Rasmus Langelands ældste Søn, *Marie*, blev gift med en Fætter *Rasmus Langeland*, der døde i 1857 som Forvalter paa Proviantgaarden, Ridder og Dannebrogsmænd, hans ene Søn, min Morfader, *Lauritz Nørregaard Langeland*, var under Krigen en dygtig Embedsmænd under Intendanturen; han lønnedes for sine Fortjenester ved i 1850 at blive udnævnt til Chef for den kongelige grønlandske Handel, men inden han naaede at tiltræde dette Embede, døde han som en ung Mand i Odense af Skarlagensfeber, efterladende sig Enke og tre smaa Børn, hvoraf min Moder, den elskeligste og reneste

Kvinde, jeg har kendt, blev opdraget paa Frederiksberg Slot hos sine Morforældre, Slotsforvalter *Bonsachs*, der er kendt fra *Oehlenschlägers Historie*.

Blandt direkte Descendenter af *Rasmus Langelands* Slægt kan jeg nævne min Moders Fætre, den bekendte matematiske Professor *Adolph Steen*, den ansete Tømmermester i Aarhus, *Rasmus Langeland Mathiesen*, Fader til Arkitekt Aage M., der som fortalt havde den Glæde at istandsætte Kongegaarden, hele den store Nylandske Slægt, hvis sidste Skud er »Vilvorde«s Grundlægger, *Stephan Nyeland*, der ogsaa var min Moders Fætter, og den fra Holland stammende Købmandsslægt *Bekker* i Nysted, hvis sidste Repræsentant er mit Næstsøskendebarn, nylig afdøde Sygehuslæge *Thorgeir Bekker* i Nakskov. Men der lever ingen Bærer af det rigtige Langelandske Navn; Slægten var trods det ene Vildskud, en Patricierslægt; men de Langeland-er, der nu eksisterer, har faaet Navnet, der ikke var beskyttet, ved Navneforandring, deriblandt ogsaa de to rige Frøkener Langeland i Aalborg, der har oprettet en godgørende Stiftelse i deres Fødeby.

AALBORMINDER.

Skønt min Fader, afdøde Professor *Fr. Bokkenheuser*, Efterslægtens mangeaarige Rektor, af Fødslen var saa fuldblods en Københavner, som nogen, der er født paa Kvæsthusgadens Kaserne, kan være, knyttede hans bedste og gladeste Barndomsminder sig til Aalborg og dets nærmeste Omegn, og hermed hang det saaledes sammen, at min Bedstefader, der var Kaptajn i Krigen 1848–50 og saaredes i Slaget ved Slesvig, under Krigen avancerede til Major og i 1850 fik Garnison i Aalborg, til han ved Hærreduktionen i 1853 fik sin Afsked og købte den lille Gaard *Frydendal* ude i Nærheden af Blegkilde, og der levede han, til han i 1864 meldte sig igen under Fanerne og avancerede til Oberst. Han døde først i 1887.

Man vil deraf forstaa, at Fader havde sin gladeste Ungdom og sine lykkeligste Ferieminder fra Studentertiden, medens han laa paa Regensen, i Aalborg, og han fortalte altid en Mængde om Byen, om Frydendal og de lystige Fodture til Skallerup Præstegaard ved Hjørring, hvor han efterhaanden blev en dreven l'hombre-Spiller, fordi Præsten, Pastor Schiøtt, der var en lystig og fordomsfri Mand, drev dette Spil ivrig med Omegnens Studerangere og gerne vilde lære sine unge Venner fra Latinskolen i Aalborg, hvoriblandt ogsaa hans Sønner var, at blive drevne i Kort-Kunsten og i alt Fald for Faders Vedkommende lykkedes det; til sin høje Alder — han døde 77 Aar gammel i 1914 — drev han l'hombre saa ivrigt og dygtigt, at de fleste var bange for at spille med

ham — mig skræmmede han i al Fald helt fra at indlade mig for Alvor paa Kort.

I Skallerup Præstegaard var der ogsaa tre dygtige Døtre, som jeg har Fader mistænkt for at have været for-

Professor Bokkenheuser som
Student 1856.

elsket i alle sammen — een ad Gangen —; med en rørende Trofasthed vedblev de siden hen i Livet at korrespondere med hinanden; den sidste overlevede Fader; da jeg i Sommer var i Hjørring og ville have besøgt hende (hun havde vist en Lotterikollektion), erfarede jeg desværre, at hun nylig var død. Men hun havde ogsaa holdt sig tappert; jeg havde en underlig Fornemmel-

se ved, at jeg mulig nu, da jeg selv var ved de 50, skulde faa Lov at se og tale med en af min Faders Baldamer fra de berømte Latiner-Baller i Aalborg gamle Skole i Jomfru Anegade. Jeg mindes endda, at Fader med næsten ungdommelig Blufærdighed en Gang har vist mig nogle gamle Balviser, hvori han paa Skoleballerne besang Frøknerne Schiøtts Yndigheder.

Om Aalborg Skole talte Fader altid med Stolthed og Kærlighed. Endnu 58 Aar efter, at han var gaaet ud derfra som Student med Udmærkelse (i 1856), kunde han udbryde: »Hvor var det egentlig en brillant Skole; men

— føjede han til —, vi var skam ogsaa nogle brillante Drengel!« Paa hans Hold var der tre, der fik Udmærkelse, nemlig Biskop *Styhr*, Overlærer *Ramsgaard* i Viborg og Fader. Det var et Særsyn i hine Dage at have tre Udmærkelser ved en Skole. Slet saa højt naaede den senere Herre til Birkelse, Kammerherre *Skeel*, ikke, han sad i den noget modsatte Ende af Klassen; men han var en udmærket og fornøjelig Kammerat, og naar det gjaldt om at ryge Tobak, hvad der var Skolens Elever strængt forbudt, behøvede han ikke som Novice i Kunsten at spise nær saa mange Æbler som Modgift bag efter som de andre, lige som han i Kammeraternes hemmelige Skydeselskab, hvor man skød til Maals med Flitsbuer, hvortil Pilene var fingerlange, cylinderformede Træklodser med en tyk Blyklump i Enden, altid blev Skydekonge. Ved de rigtige Skydninger var der Gevinster, hvortil hver Deltager betalte en Mark.

Nogle snurrige Patroner har en Del af de gammel-dags Lærere været; der var i Særdeleshed en Overlærer *Colding*, som aldrig vilde tro, at Drengene selv præstede de noget dygtigt; han gik principmæssigt ud fra, at de fik Hjælp hjemme. Da Fader saaledes en Gang havde skrevet en særlig god dansk Stil, sagde *Colding*: »Dig, min Dreng, kunde jeg give »ug« for den Stil; men din Fader, Majoren, kan kun faa »godt!«.« Og Fader fik skam ogsaa sit »godt!« med hjem i Karakterbogen. For Resten var samme Overlærer slem til at melde til Rektor, naar han havde set en Latindreng hos Konditor *Høyer* (det maa have været Datidens *Holle*), eller han erfarede, at de i de ældste Klasser uden indhentet Tilladelse havde deltaget i Klubballer eller maaske Maskerader, som i Begyndelsen af 50'erne var yndede Forlystelser i Borgerlivet i Aalborg.

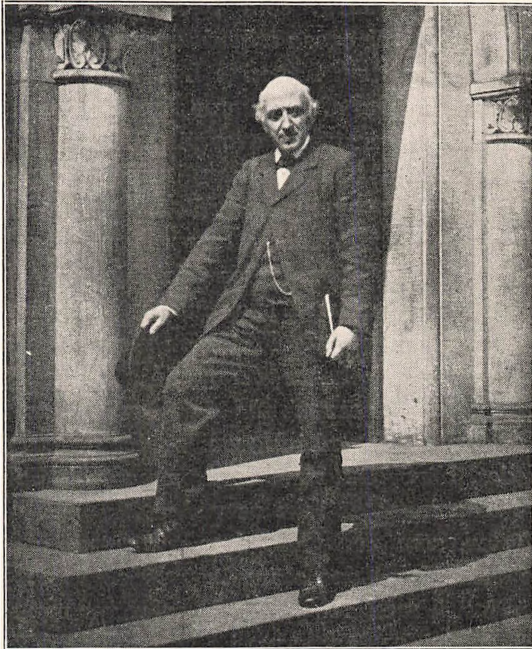
Mellem Latinerne og Borgerskoledrengene herskede der i de Tider et spændt Forhold; det kom undertiden

til Skærmydsler paa Gader og i Gyder, men mødte en Dreng fra Latinskolen Dagen derpaa med et blaat Øje, havde han altfor stor Æresfølelse til nogensinde at indrømme, at det var en Borgerdreng, der havde leveret det; nej, det var selvfølgelig een af hans Kolleger, der havde haft den Ære!

Kammeratlivet dyrkedes ivrigt rundt om paa de ældre Latineres Værelser, og der gik det løs med baade Toddyer og Piber — Øvelsen heri hentedes nok ved l'hombre-Bordene i Skallerup Præstegaard. Naar der i Faders ældre Dage kom Kammerater fra Skoletiden hjem til ham, kom Toddyerne ogsaa paa Bordet, og den muntre Latter, Erindringerne om de fælles Skoleoplevelser vakte hos dem, lokkede min Broder og mig, som da var store Dreng eller lige blevet Studenter, ind for at høre med; men det var Fader ikke altid rigtig glad for; han var bange for, at vi skulde lære for meget. Saaledes fortalte Biskop *Styhr*, der vist oven i Købet den Gang var Kultusminister, en munter Historie om, hvorledes han ved et muntert Punchegilde, der foregik paa Faders Værelse paa Frydendal, ikke paa nogen Maade kunde finde sine Brillen, indtil man, da man var naaet til Bollens Bund, fandt dem der. Fader vilde afdæmpe den haardeste Virkning af denne forfærdelige Oplysning ved at tilføje med en Slags Undskyldning til os unge: »Ja, det var nu den ene Gang, ellers gik det ikke saadan til«, hvorpaa *Styhr* med det engleblideste Bispesmil foldede Hænderne over sin værdige Ministermave, lagde Hovedet paa Siden og sagde: »Aa, ved du hvad, Fritz, *dit* Værelse paa Frydendal hed ikke for ingenting Kroen!« Det kan nok være, at denne Oplysning morede os unge.

Rektor hed *Poul Hagerup Tregder*. han var da en ung Mand, kun nogle og tredivte Aar; han havde 13 Præer til Artium og Universitetets Guldmedaille, og han var sine Elevers Stolthed, navnlig naar han optraadte offentlig

som Politiker, bl. a. som Stiller for *F. F. Tillisch*, der i 1851 sejrede over *P. C. Bang* ved Folketingsvalget i Aalborg. Det skal have været en ganske bedaarende Veltalenhed, han var i Besiddelse af, og den udfoldede sig ogsaa i hans Timer og ved Skoleafslutningerne.

Professor Fr. Bokkenheuser paa Efterslægtens Skoletrappe.

I mange Aar stod Fader senere — som Skolemand — i Korrespondance med ham om Skolesager, og hans Brev indeholdt altid et eller andet, der viste, med hvor Interesse han stadig fulgte sine gamle Drengene fra Aalborg Skole. Senere blev han forflyttet — jeg tror til Sorø Akademi —, og da han der en Gang blev Genstand for et dumt og raat Overfald i et eller andet Blad, samledes en

Del af hans gamle Dreng fra Aalborg Skole for at værne hans Ære, og det blev overdraget Fader at drage i Leding, hvad han gjorde i en fortrinlig Artikel i »Vor Ungdom«, der aandede af Kærlighed til hans gamle humane og retsindige Rektor (det var ham, der, hvad der var uhørt i de Tider, forbød korporlig Straf i Aalborg Latinskole); men denne Afhandling, som Skolemænd kunde have godt af at læse, giver ogsaa et godt og kønt Billede af min Fader, som netop i sin 53-aarige Lærer- og Rektor-Virk-somhed havde en Del af de samme Egenskaber, hvad sikkert mange af hans gamle Elever vil vidne.

»Faar du ondt, skal du bare spise Æbler«, sagde senere Provst *Fich*, som ogsaa gik i Aalborg Skole, til Fader, naar de røg i Smug; Latinerdrengene maatte nemlig ikke ryge paa Gaden, heller ikke hjemme, og Fader skal derfor i sine grønne Dage have spist mange Æbler. Forøvrigt var denne gamle Major en meget liberal Mand paa det Omraade; da han opdagede, at Drengen røg, sagde han: »Det er lige meget, om du ryger et Aar før eller senere; saa gaa bare ned i Haven; er der nogen, der faar ondt af det, bliver det først og fremmest dig selv; hvad de andre faar, kommer ikke os ved.«

I Skolen, som den Gang kun talte godt 100 Elever, der ikke kunde fylde den store Legeplads, gik det somme-tider kraftigt til med Legen; Kædetagfat var meget yndet, og det store Sving, de yderste i Kæden derved var udsat for, kunde være ret farligt; derved fik den fra Studenterforeningen senere saa kendte *A. C. Lassen*, der døde i Mentona 1872, alle sine Fortænder slaaet ud; om det var rigtigt eller Overtro, véd jeg ikke, men Fader mente til sin Død, at det var denne Tandmangel, dette manglende Gærde for Vejen ned til Lungerne, der fik Bacillerne til at have saa fri Adgang, at Tuberklerne kunde faa lettere Leg med hans svage Lunger.

Der var glimrende Lærere i Aalborg Skole. En af

dem, Fader mindes med størst Kærlighed, var Skuespiller *Elith Reumerts* Fader, en anden den senere Provst *Assens*; de skrev altid til deres gamle Dreng ved Jul og andre Højtider, det tyder saa godt om det Forhold, der var levende mellem Lærere og Elever i de Tider, hvor Læreren først og fremmest var Lærer og mindst af alt tænkte paa Gageforhøjelser og Dyrtidstillæg.

Mindre varmt var Forholdet til Pedellen, som hed *Lassen*. Han var meget tilbøjelig til at nyde for stærke Drikke, og dette gjorde navnlig gamle Overlærer *Colding*, som jeg omtalte ovenfor, ganske rasende. Det gjaldt for Drengene om at faa *Lassen* sluppet ind i Klassen ,naar *Colding* var i mindre godt Humør, saa saa' med et arrigt Blik til *Lassen*, som helst skulde fylde i Blækkusene, og sagde: »Vi skrivver inte i Dag, vi tød-der,« hvilket sidste betød: »Vi oversætter!« Men *Lassen* gik paa med Blækkanden og hældte til, saa at man saa alle Europas Floder ned ad Bordene.

Aalborg Skole er i Øjeblikket saa lykkelig at eje en Mand som Lærer i Dansk, jeg mener min gamle Studenterkammerat, Dr. *Hans Brix*, som har det mest lydhøre Øre for vort Sprog og dets Velklang; men jeg gad dog vide, om han i sin vildeste Fantasi vilde finde paa at gøre det, gamle *Colding* gjorde: han forlangte som *Dansk* lærer alle de latinske Versioner hjem til Gennemsyn, fordi han ikke vilde have sit Arbejde i Dansktimerne ødelagt af en hvilken som helst nok saa dygtig latinsk Filolog.

Den anden Overlærer hed *Søren Povlsen*; han lod altid Spørgsmaalet flytte efter Tur, saa enhver Dreng kunde regne ud, hvilken Sætning han skulde høres i; fik han saa en Prik, var det en Grad fra i Karakteren; alt var med andre Ord mekanisk; ingen Prik var ug, fem Prikker slet; men saa var der en Duksedreng, som en Dag betroede Hr. *Povlsen*, at Drengene selv kunde regne ud,

hvad de skulde op i, og næste Dag indledede han sin Time med en lille Tale, hvori det lød: »I slette Børn! I tror, I kan narre mig og føre mig bag Lyset; men jeg skal nok overraske jer ved at høre Eder i en anden Orden; næste Gang begynder jeg fra *neden*«. Skønt Pryglestraffen var forbudt, havde Povlsen en bestemt Eksekution, som end ikke Rektor kunde faa forpurret. Naar en Dreng hver

Adjunkt, senere Pastor Reumert.

Dag i en Uge havde haft 5 Prikker, altsaa 5 Sletter, blev han kaldt op til Katederet. Povlsen forberedte sig omhyggeligt; han tog Ringen af sin højre Finger og sagde: »Man skal kun berøre de ædlere og bløde Dele med bløde Hænder, ikke med kunstige, haarde Midler«, hvorpaa han afleverede en, — men kun een Lussing, som rungede i Klassen, og naar det var besørgt, sagde han:» Du burde have en Underofficer med en Hasselkæp til at undervise dig, ikke en Magister Artium.

Assens var Pladshund. Han var en mægtig Skikkelse, og et eneste Ord af hans Mund var nok til at skabe Respekt. Der blev ikke ringet, naar Frikvarteret var forbi; det var nok, at Assens stillede sig op paa Trappen og med Haanden til Munden, saa den gjorde Tjeneste som Raaber, raabte: »Op«! saa samledes alle Drengene ved hans Fødder. Det kunde vist næppe tænkes i de nuværende Bolcheviktider.

Reumert var Religionslærer, Religion var den Gang et Fag, der var halvt Theologi, og *Reumert*, der var en overordentlig smuk Mand, hvad Slægten jo har arvet,

docerede i Timerne med største Alvor, men udenfor Timen var han alle Drengenes bedste Ven; han vilde, at de skulde udvikle deres Legemer, derfor drog han paa lange Spadsereture og Udflugter med dem i deres Fritid; derfor fik han ordnet, at de om Lørdagen maatte laane Gymnastiksalen til Danseøvelser, og stor var hans Glæde, naar han saa, at der kom smaa Forelskelser i Stand imellem Aalborgs Smaapiger og Latinerdrengene; det mente han, Pigebørnene havde bedre af, end at rende med Borgerdrengene til Høyer.

Det er meget, Fader kunde huske fra sine Aalborgsdage, meget ud over de Skoleminder, som jeg her har søgt at fortælle omtrent i hans eget Sprog; men der er næsten mere i Minderne om Frydendal, som jeg nu kommer ind paa; de koncentrerer sig selvfølgelig mest om min stolte og stærke Bedstefader, »Majoren«, hvis Minde levede i Aalborg i mange Aar; en stædig gammel Herre var han, som kun vilde, hvad han vilde, og derfor blev han f. Eks. aldrig Ridder af Dannebrog; han havde i Slaget ved Slesvig sagt sin Oberst imod og kaldt ham »det gale Asen«, hedder det sig, men han var en Mand, der var opdraget i Frederik den Sjettes Skole, havde været Page ved hans Hof og ikke just spist Chokolade hele sit Liv, som saa mange af Nutidens Kornetter har; men tillige en Mand med et stille Humør og et varmt Hjerte; det viste han overfor sine Børnebørn — naar ingen saa det; ellers genevarede det ham, og det forstod vi jo først, da vi blev ældre. Hans sidste Ord til mig var: »Knud, stol ikke paa Fruentimmer, det er noget Rak; men finder du én, du kan stole paa, saa snyd hende aldrig!«

Der maa ganske sikkert i Aalborg have været friere Religionsdyrkelse i Halvtredserne end i andre danske Provinsbyer — Fredericia undtaget. Thi i Faders Drengesaar var der f. Eks. mange Jøder; derom vidner jo forøvrigt ogsaa Jødekirkegaarden, og iblandt disse udmær-

kede Jøder fandt min Bedstefader og min dygtige Bedstemoder hurtig trofaste Venner. Der var bl. a. en Kantor (tror jeg) *Nathan* og en stor Familie *Berg*, hvortil i en senere Generation Fru *Lea Thorsen* hørte, som knyttedes meget stærkt til min Bedstefaders Hus, saa at Fader endnu paa sine gamle Dage, da jeg selv blev en ivrig Aalborgenser, igennem mig kunde sende Hilsener til en Mægde bedagede Damer og Herrer, der med Glæde mindedes »Majoren«s Hus.

Men der var ogsaa Baptister. Inden Bedstefader købte Frydendal, boede Familien i en Gade, som vistnok hed St. Hans Gade, en anden Gang lige over for Hovedvagten. Men det vigtigste var, at der jo i de Dage i det gamle Aalborg var en Mængde Aaer, som nu til Skade for Byens maleriske Ydre, men vel nok til hygiejnisk Nytte er dækket til. Ved saadan en Aa mundede Majorens Have ud, og paa de anden Side Aaen boede en Skomager, som forenede dette sit borgerlige Erhverv med at være Baptistpræst. Det hed sig, at han om Natten døbte sine Proselyter i Aaen. Der var ganske vist ingen, der turde bande paa, at de havde set det; men der gik sære Rygter om, at han puttede sine Ofre i en Sæk, og saa blev de, uden Hensyn til Aarstiden, dyppede ned; og i alt Fald havde Sygehuset ikke saa sjældent Folk indlagt, der havde paadraget sig en eller anden Sygdom paa Lungerne af et usædvanligt og grundigt Bad.

Saa var der Mormonerne. Deres Præst, en Feldbedreder *Thomsen*, boede i Byens vestlige Ende; og han kunde Aalborgs Borgere ikke lide, medens de lod Baptisterne være i Fred. Mormonpræsten fik tit sine Røder slaaet ud. Da der var Solformørkelse i 1850'ernes Begyndelse, troede de fleste Kristne, at Verden skulde forgaa; kun Mormonpræste prædikede, at den skulde »forandres til det bedre«, og han fik derved mange til at hælde til Mormonismen, som jo ogsaa paa andre Maader havde

sin Charme, bl. a. derved, at der ikke var noget i Vejen for at have saa mange Koner, men vilde, selv om man ikke efter de i Øjeblikket bestaaende Love maatte. Desuden havde Mormonpræsten bekendtgjort, at *Elias* midt under Solformørkelsen vilde komme ned paa sin Solvogn og tage ham med op til Vorherre. Skønt det var længe, inden Flyvemaskinerne saa ud til at blive til noget, sam-

Majorinden med Børnene.

ledes der en Masse forventningsfulde udenfor Feldberederens Hus; og da *Elias* udeblev med Flyvemaskinen, var der halvt Oprør i Byen, fordi man var rasende over, at der ikke skete noget. Gadedrengene peb, og Sælgekællingerne hylede — og Borgerskabet lo ad Feldberederen.

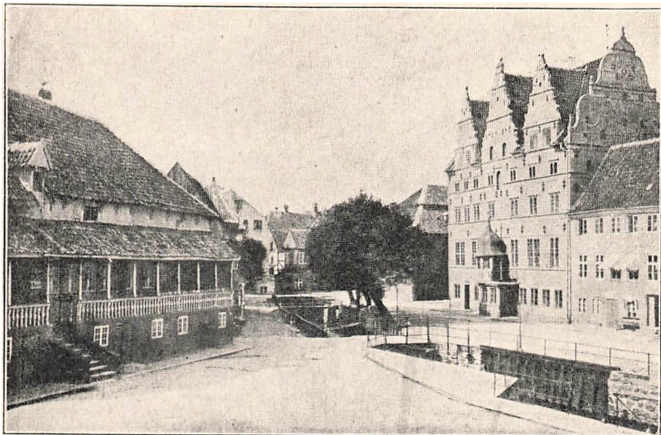
Langt alvorligere var det gaaet til under »Slavekrisen« i 1848, som Fader jo ikke selv oplevede i Aalborg; som jeg har skildret det i min Afhandling om »Bangsbo«, og som *Niels Hancke* af Selvoplevelse har fortalt det fortræffeligt langt før i sin gode Bog, troede man for Alvor paa, at Slaverne var brudt ud fra Rendsborg og gjorde

hele Jylland usikkert. Fortællingen derom levede endnu i Faders Tid, og der levede ogsaa nogle af Byens tapreste Forsvarere. De havde jo — ret uforskyldt — faaet et komisk Skær over sig, især talte man stadig om en Værts-husholder, som tillige var Underofficer ved Borgerskabet. Han var draget ud paa en lille Banke udenfor Byen med 16 Mand, væbnede med Leer og Høtyve. Og hans Kone havde forenet det fædrelandsforsvareriske med det indbringende ved at optræde som Marketenderske der ude. Hun havde spændt en Hund og sig selv for en Trækvogn og kørte saa daglig ud til Krigerne med smaa søde og store sorte Snapse, som gik af som varmt Brød.

En lille Skibskanon, som havde staaet i Sohngaards-holms Have, havde man faaet fat i, og den kørte man ud paa Banken. Men der var ingen, der vidste, hvorledes den skulde lades, før man fik fat i en gammel Husmand, der i sine unge Dage havde staaet ved det ridende Artilleri; han fik den ladt, men da han skulde vise, hvorledes den skulde fyres af, havde han glemt Hemmeligheden, og heldigvis behøvedes det jo heller ikke.

Langt alvorligere Tider oplevede Fader under Koleræen i 1853. Da boede han allerede paa Frydendal, og udenfor Byen kom Sygdommen ikke; helst gik ej heller nogen af Beboerne der ind. Men en Gang var Fader nødt dertil, og han mødte næsten ikke et Menneske paa Gaarden; men der hvilede en tung Luft over det hele, og saa mødte han Ligvognene. Det var umuligt for Byens eneste Ligkistesnedker at skaffe Kister til de mange, som døde; selv døde Snedkeren for Resten ogsaa tilsidst. Rig-tige Ligvogne var der heller ikke noget, der hed; man smed de døde op paa almindelige Ladvogne i de Klæder, de laa i, da de døde, nogle var endda helt nøgne; og over Ligbunken laa kun et Stykke Sejldug, og naar Vinden tog i det, saa man det frygtelige Syn af alle de døde, som laa helt forvredne i deres Krampetrækninger.

Men det, der maaske gjorde det haardeste og alvorligste Indtryk paa Latinerdrene, var dog, da de kom i Skole igen, efter at Epidemien var forbi. Skolen i Jomfru Anegade var blevet brugt til Lasaret, og derfor var Sommerferien blev forlænget til hen paa Efteraaret. Nu skulde jo alt være saa godt, men Drengene blev aldeles forfærdede, da de traadte ind i deres gamle, før saa ly-

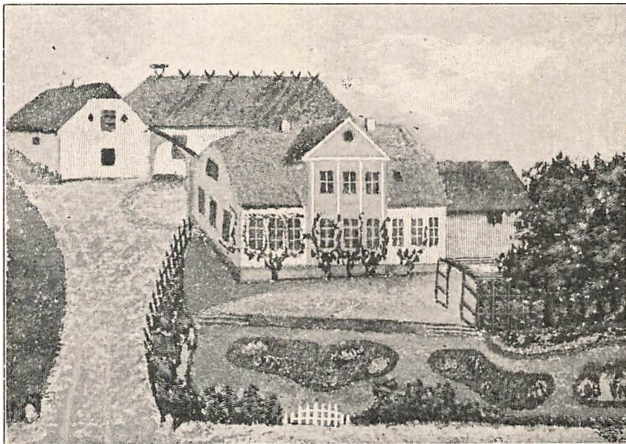

Det gamle Aalborg.

sende og fornøjelige Skole. Alle Væggene var af en Grund, som ingen senere har kunnet give nogen Forklaring for, blevet maalede kulsorte, og Gymnastiksalen bar endnu tydeligt Præg af at have været Lighus; den stank endda deraf.

Og dog havde Drengene den Trøst, at kun een eneste af deres Kammerater var taget bort af »den slemme Syge«, det havde gamle *Colding* lært dem, at *Colera* betød. De troede nu ikke helt paa hans Kundskaber paa dette Punkt; men her slog de, saa vidt jeg senere har kunnet konstatere, til; derimod tror jeg ikke, at den gamle Over-

lærers anden Visdom fra det »arabiske Sprog«, som han kaldte det, var lige saa rigtig. Han lærte sine Dreng, at naar en Araber rejste sig fra Middagsbordet efter at have spist godt, ræbede han høfligst for Værten, som saa sagde: »Alle-ra, alle-ra; dette betød, sagde *Colding*: »Det er ikke noget at ræbe af.« Nok er det, at Fader troede paa denne Anekdote, lige til han kom til at læse Arabisk sam-

Frydendal.

men med Biskop *Rørdam* paa Regensen, og denne overbeviste ham om, at det var noget Sludder.

Mange, mange Aar efter, da Fader havde 50 Aars Jubilæum paa Efterslægten, hædrede Sjællands Biskop ham ved at være til Stede ved Middagen paa Skydebanen, og da han efter Maaltidet trykkede hans Haand, sagde han smilende: »Alle-ra, alle-ra —« og Fader svarede paa sit Aalborg-Arabisk: »Det er ikke noget at ræbe af.«

Ja, selv om de blev Bisper og Ministre eller kun titulære Professorer, saa gemte de dog deres Ungdomsminde med et Smil i Øjet og trykkede hinandens Hænder

netop med den Følelse af et kammeratligt Fællesskab, vi kun har saa lidt af nu til Dags.

Fader traf for Resten ogsaa mange Aar efter Koleratiden i Aalborg en Læge, som var kommet dertil i de

Den gamle Major.

Dage, hvor Sygdommen hærgede værst. Han var den Gang ganske ung og meget energisk, de øvrige Læger deroppe var overanstrengte af Arbejde og gik summarisk til Værks, naar en saa ud til at være død, smed de ham paa Ladvognen og kørte ham væk. Men den unge Læge standsede en saadan Transport; og imellem alle de

heldøde fandt han en halvdød ung Pige, som han redede. Hun levede endnu i 1900, da Fader besøgte Aalborg, saa vidt jeg ved i en Stiftelse; men Fader kendte hende igen og talte med hende, og det var ham en stor Trøst for den Sorg, han lige i Forvejen havde lidt, da han sammen med sin Broder, Driftsbestyrer Louis B., havde været ude for at gense Barndomshjemmet Frydendal og saa — ikke at det var nedbrudt, men at de var ved at rive det ned.

Det sidste var langt værre, end det første vilde have været!

En Del af Faders Aalborg-Minder knyttede sig ganske naturligt til hans og hans to unge Brødres Friluftsliv, selvfølgelig først og fremmest til den gamle Majors Gaard, Frydendal ude ved Blegkilde. Gaarden var ikke stor, men den laa ganske ejendommelig bygget ind i en Bakke, saa at man maatte op ad nogle Terrasser for at naa Stuehuset, Udhusene, Laden og Bryggerset maatte man, da de laa bag Stuehuset og altsaa højere oppe paa Bakken, atter bestige nogle Trin for at naa. Det var ganske kønt, men ikke meget bekvemt for Gaardens Drift.

Foran Gaarden var der en stor Have, som strakte sig helt ned til Bakkens Fod, og den skulde Drengene i Forening med Bedstemor passe; den var berømt i hele Omegnen for sine sjældne Roser. Fader bevarede fra Drengesaarene sin store Kærlighed til Blomster, og i sine Ferier og ellers knapt tilmaalte Fritid var han, til han blev gammel og svag, altid i sin Have; han kendte hver Rose ved Navn, gravede, plantede og beskar, ikke just til lige stor Glæde for os Børn, der ikke fandt saa forfærdelig megen Morskab i, hver Dag i den varmeste Sommertid at blive sendt ud i Haven for at »ranke« Jordbærbuskene; mindre end 100 Ranker, som han talte nøjagtig efter — Regnemester var han jo —, maatte ingen af os bringe pr. Dag. De honoreredes med 1 Øre for det første 100 og 2 for

hvert af de følgende. Intet Under, at vi drillede ham med, at han var »havesyg« og kaldte ham »Henrik Podebusk« (Henrik var et af hans Mellemlavne). Der hjalp ingen kære Mor; det var en Aalborgskik fra Frydendal, og konservativ var han i alle Livets Tilskikkelser til sin Dødsdag, baade i Politik og i Smaaavaner, frisindet paa sin Fæcon, men lige saa stædig som den gamle Major.

Han havde ogsaa fra Bedstefar den ganske ejendommelige Opfattelse af Blomster, at de skulde blive siddende paa Buskene, hvor de hørte hjemme, ikke skæres af til Buketter. »I kan ikke sætte dem paa igen!« sagde han, naar han opdagede, at en Blomst i Smug var fjærnet til en Gæst eller til et Knaphul. Derimod havde Far ikke arvet to andre Ejendommeligheder, som den gamle Major var lidt til Latter for i Aalborg: Han kunde ikke gaa forbi en Ostebutik, uden at han skulde ind at købe et Stykke Ost, helst en rigtig, gammel lugtende Ost; den gemte han, og han saa nødig, at nogen rørte den uden han selv, naar den stod paa Bordet: »Inte hule!« stod der paa et broderet Baand, der var om den. Jeg kan huske Serveringen fra mine Drengaar. Derimod skulde han hver Aften selv smage paa Osten, og naar han dømte, at den var moden dertil, blev der lavet Potkæse af den, som smagte min Barnetunge vederstyggelig.

Den anden Ejendommelighed var, at Bedstefar, der altid røg Pibe, ikke godt kunde gaa forbi Obels Udsalg, uden at han skulde købe en halv Kasse yderst tarvelige Cigarer. Der blev kun røget fire af dem om Ugen, nemlig af l'hombre-Gæsterne, der kom hver Mandag Aften; — hvis de da røg dem, jeg ved da, at Fader og hans Brødre altid havde deres egne, bedre Cigarer med, som de tændte i Smug, medens de stak Bedstefaders i Lommen for at kaste dem bort senere. Følgen heraf var, da Bedstefar i 1864 flyttede til København som Oberst og der fortsatte saavel sin Oste- som sin Cigar-Mani, at der ved hans Død

1887 stod Cigarkasser i Hundredvis, alle fyldte med de skrækkeligste Stinkadoros; dem fik min Broder og jeg i Arv; men det viste sig, at Kakkelovnsvarme og Ælde havde gjort dem saa smuldrende, at de blev til Snus, bare vi skar Spidsen af. Da Firmanavnet *C. W. Obel* i Aalborg stammer fra 1828, — Fabriken selv fra 1787 —, og alle

Majorinden.

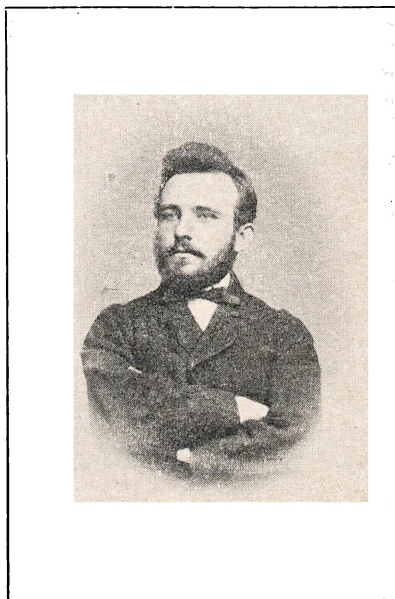
Cigareerne, Bedstefader efterlod sig, var Obels, maa man formode, at de ældste Eksemplarer af vor Cigar=Arv i 1887, var købt i Aalborg allerede 1851, da Majoren kom der til Byen, saa der var jo ikke noget for Fabrikatet nedsættende i, at de havde tabt sig med Aarene.

Min Broder, som altid har været mere praktisk anlagt end jeg, fandt dog paa et Raad, hvorved vi mente, at Aalborg=Cigareerne kunde »blive til Mennesker« igen.

Han dampede dem Bundtvis over en Thekedel. Cigareerne fik ganske vist deres »Sammenhæng« igen, men Behandlingen havde gjort dem saa sorte og sovsede, at vi led de frygteligste Kvaler ved Nydelsen af de to eneste, vi tændte — hver sin naturligvis, — at vi fragik Arven, som blev stablet til Bunke ude i vor Have, hvor vi stak Ild paa den. Muligvis kan den nuværende Indehaver af *C. W. Obel* i Aalborg for det Tilfældes Skyld, at en og anden

ved Arv kom i Besiddelse af en Kasse Obel'er fra 1851, give Anvisning paa, hvad man skal gøre i saa Tilfælde for at redde den for Menneskeheden.

Bedstefar ledede hele den slet ikke saa lille Bedrift helt alene, kun assisteret af *Per Avlskarl*, der ikke var Avlskarl, men havde Navn af, at hans Bedstefar havde været det, ligesom hans Søster, der tjente paa Gaarden, hed Maren Avlskarl. Nej, *Per* var Mælkeforpagter og boede i Sidelængen, hvorfra han hver Dag kørte med Frydendals Mælk, som var udmærket, til Aalborg, hvor han solgte den. Paa Hjemturen tog han saa to Gange om Ugen en Vognfuld Bærme til Gaardens Brug. Ellers var der naturligvis nogle Karle og Piger, som aabenbart har levet i god Forstaaelse med Herskabet, for de blev der altid længe. De spiste i Folkestuen, og deres daglige Forplejning var, hvad man daarligt kunde tænke sig nu til Dags, Grød og Mælk; til Mellemmaden, der var Smørrebrød, fik de hjemmebrygget Øl, hvoraf de maatte drikke, saa meget de vilde. Naar der var Højtider, blev Mælkeforpagteren, *Per Avlskarl*, buden til Gæst i Folkestuen, hvor der vankede Risengrød og Steg (f. Eks. efter en Slagtning)

Dr. med., Løjtnant V. Bokkenheuser
paa Krigens Tid.

eller **Kommenskringler** med Mjød til paa Mikkels=Aften, Klipfisk og Æbleskiver ved Jul, og om Sommeren, naar Frugten i Haven var moden, fik de ofte store Kurve med Kirsebær, hvor de pligtskyldigst aad Stenene med. Det kunde man taale i Halvtredserne.

Men ved saadanne Festligheder var Per Avlskarl ubetalelig. Han kunde fortælle Oplevelser fra

Pastor Schiøtt i Skallerup.

Treaarskrigen, hvor han mistede tre Fingre i Slaget ved Slesvig samme Dag, som Majoren fik den Kugle i Laaret, han gik med til sin Dødsdag, og han sang højt og kønt gamle Folkeviser, hvor Karle og Piger sang Omkvædet med; men han kunde ogsaa moderne Sange som »Naapaaleong var en tapper Kriger«, og nogle Historier, som var saaftige, at »Karlene grinede og Pigerne de løb« — og Majorinden sendte sine Sønner i Seng.

Noget Bedstefar lærte sine Børn ude i det frie, var Kærlighed til Dyr. De havde de fineste Duer, og til dem byggede de selv midt i Gaarden et mægtigt Dueslag. Lige nede ad Gugvejen laa nemlig et Teglværk, hvor de selv fik Lov til at stryge Sten i nogle Forme, der var omtrent halvt saa store som de almindelige Murstensforme. Det har tit paa Faders gamle Dage undret Folk, der i ham kun saa Bymennesket, at han, naar han kom paa Fjerkræ

udstilling, hvad han sjældent forsømte, kendte Forskel paa Kropduer, Mæfikker og Kalotter, og hvad de malabariske Navne nu hedder, Menneskebørnene har givet deres fjedrede Venner.

Om Sommeren fangede Drengene store Gedder med Rendesnører nede ved Aaen, og om Vinteren gjaldt det at rutsje i Slæden op og ned ad de høje Bakker, og der var Bedstefar en glimrende Anfører; men han taalte ikke, at Drengene ømmede sig, naar de slog sig: »Kan du ikke taale Brødlugten, maa du gaa ud af Bageriet.«

At samle Vibeæg om Sommeren var ogsaa en morsom Beskæftigelse, og de smagte herligt. Fader kunde ikke skyde, han har vist lige saa lidt som jeg nogensinde haft en Bøsse i Haanden, og vi vilde vist ogsaa med sligt et Apparat være farlige for Omgivelserne; men min yngste Farbror, Dr. med. *Victor Bokkenheuser*, var alleerde som Dreng en glimrende Skytte, noget der kom ham til Nytte, da han som attenaarig Løjtnant udmærkede sig i Dybbøl Skanser i 1864, og stor var baade Bedstefaders Stolthed og Glæde, naar han saa Drengen med sin Bøsse plaffe en Høg ned i Flugten, naar den truede med at blive for næsvis mod Hønsegaarden.

Hver af Drengene havde en stor, dejlig Hund, som altid fulgte dem i Hælene; den fulgte dem til Skole og travede hjem alene, men selv om Drengene var færdige fra Skolen paa forskellige Tider de forskellige Dage, mødte deres respektive Hunde pligtskyldigst og hentede sin Herre.

Turene til Skallerup Præstegaard i Juleferien hørte ogsaa til Herrelivet, skønt en saadan Køretur ved Vintertid kunde være drøj nok. Det tog ni Timer at komme med Postvogn fra Aalborg til Hjørring; man bedede kun i Tylstrup Kro. Men i Hjørring hentede Pastor *Schiøtts* Sønner dem i en Vogn, og det var sent ud paa Aftenen, inden man naaede Præstegaarden; men der blev man mod-

taget med aabne Arme; der var dækket stort Aftensbord, og bagefter kom Piberne, som Døtrene stoppede, frem, og Æggepunchen, og saa fortalte Præsten om sit Studentersliv i København, til han pludselig afbrød: »Kære Børn! Det er vist Sengetid!« Saa var Klokken ogsaa fire. Og næste Dag, det var tredie Juledag — for Juleaften og første Helligdag hørte Frydendal til — spiste man Frokost i Spisekamret, bænket paa Baller og Bøtter eller i Mangel af bedre paa et sammenbundet Bundt af det forlængst afgangne Blad »Dagen«. En anden Dag gik Turen til det nærliggende Fiskerleje Lønstrup, hvor Vesterhavets Bølger brødes mod Revlerne, og hvor der ikke var ødelagt af Landliggerens kedsommelige, al Natur odelæggende Vilælær.

Og der var store Middage paa den nærliggende Herregaard og de fjernere Præstegaarde; for Aalborg-Latinerne var velsete Gæster; men paa Nytaarsdag var der Bal i selve Skallerup Præstegaard, fordi det var den yngste af Døtrenes Fødselsdag. Latinerne kappedes om at digte Sange til Døtrenes Ære; mest drevne i denne Sport var dog vist Sønnerne selv, *Fritz* og *Søren Schiøtt* (det var med en egen Vemod, at jeg for faa Dage siden saa et Avertissement i »Berlingske« om, at han, der havde været Provst, var død i en Alder af et Par og firs; det var den sidste af Faders Aalborg-Venner, der forsvandt med ham!); men baade *Niels Haucke*, Bondekrigens Historiker, og Fader var flinke Visemagere; det maa være fra Far, jeg har arvet den Aare som Visedigter, hvoraf jeg i over 25 Aar havde saa stor Glæde baade i Studenterforeningen og privat.

Men Aalborg — og Skallerpdagen blev po ogsaa forbi; i 1856 drog Far som Student til København; det var kun i Sommerferien Bedstefar fik Raad til at sende Rejsepenge til ham, der laa paa Regensen og forøvrigt fra den Dag, han blev Student, ernærede sig selv ved Undervisning.

Men Pengene slog kun til til at naa til Aarhus, saa gik Far Resten af Vejen. Den Slags Smaature generede ham ikke, han var alle sine Dage en vældig Fodgænger. Lige til Aaret før sin Død spadserede han om Sommeren hver Søndag sine tre Timer i Dyrehaven, om Vinteren nøjedes han med at gaa frem og tilbage fra København til Charlottenlund.

Fader velsignede sin Aalborgtid, Minderne derfra straaledede om Kap med Minderne fra Regensen, han kunde aldrig blive træt af at fortælle derom, jeg ikke af at høre derpaa. Jeg haaber ikke, jeg har trættet mine Læsere altfor meget ved at fortælle dem igen, saa godt jeg kunde. Fader fortalte bedre end jeg, men jeg har forsøgt at lade hans Røst og Humør klinge gennem det, jeg har skrevet.

Det nye Aalborg.

Det var med baade Forventning og Glæde, at jeg som ministeriel Censor kom til Aalborg i det Aar, da den nye Latinskole lige var blevet indviet. Jeg husker kun lidt om dette Besøg; den meste Tid af Dagen sad jeg indespærret for at bedømme, hvad Aalborg-Latinerne formaaede i de tre Fag, hvori jeg var Dommer: Dansk, Tysk og Historie. Mærkeligt nok staar ingen af de fungerende Adjunkter og Overlærere i disse Fag saa tydeligt i min Erindring, at jeg endda kan mindes deres Navne. Derimod er der to Skikkelser, jeg aldrig glemmer. Den første er Rektor *Ankjær*.

Han havde jo været gift med *Charlotte Oehlenschlä-*

gers og *Phisters* Datter, allerede af den Grund havde jeg nogen Tilknytning til ham. Oehlschlæger havde staaet Fadder til min Mor, fordi hun var Datterdatter af hans Ven, Slotsforvalter *Bonsach* paa Frederiksberg Slot og var opdraget der. Vi havde meget at tale om sammen, især om Oehlschlægers Søn, *William*, der døde som Kammerjunker og iøvrigt var meget smaat begavet, men lignede sin Fader paa en Prik, naar han stod bag Glasdørene indenfor Kavalerloge-Indgangen i det kongelige Teaters Foyer.

Som Dreng havde jeg kendt ham som den rare »Onkel William«, der altid gik med Bolscher i Lommen til os Smaabørn, og som spiste saa kraftigt ved min Onkel, Etatsraad *Bonsachs* smaa Middage, hvor han altid fik Plads ved Siden af Etatsraadinden, at han, naar Middagen var forbi, drog et dybt Suk og sagde: »Etatsraadinden er en usædvanlig gæstfri Dame at sidde til Bords med, men det er F. g. m. et drøjt Arbejde, for hun gi'r paa Tallerkenen, om man saa er aldrig saa mæt!« Ankjær fortalte mig, at Vennerne sommetider drev en slem Leg med den naive Onkel William; en Gang, da han havde en Fødselsdag med et rundt Tal, forærede de ham saaledes et mægtigt Billede i Glas og Ramme af Adam Oehlschläger, en Gengivelse af Riepenhausens berømte Akvarel af den unge Adam, og nedenunder, indenfor Glasset, stod der en Inskriftion, forfattet af selveste Etatsraad *Bonsach*, der lød:

»Man sige maa til Mandens Skam,
han Fader var til William«;

men Spydigheden heri gik langt over Onkel Williams Hoved; han følte sig endda smigret derover, og Billedet hang paa hans Væg, til han døde.

Om Charlotte Oehlschläger, hvis Historie den gamle Aalborgs-Adjunkt Reumerts Søn, *Elith Reumert*, for nylig saa pietetsfuldt har behandlet, vidste Ankjær i Grun-

den intet, skønt det var hans Svigermoder; *Phister* derimod synes jeg ikke, han havde synderlig meget til overs for.

Det, som under mit Samvær med Rektor Ankjær gjorde det dybeste Indtryk paa mig, var dog Manden selv og hans i de Dage saa ulykkelige Skæbne. Han viste mig rundt i den store nye Bygning, viste mig de dejlige naturhistoriske og fysiske Samlinger, som ingen Latinskole i Landet den Gang havde Mage til. Han var vist ogsaa den første, der gennemførte Idéen med »Kunst i Skolen«, som jeg senere i en Del Aar kæmpede ikke helt forgæves med i København. Han havde fundet paa disse udmærkede Rammer, hvorefter man efter en Tids Forløb kunde udtage et Billede, der havde hængt nogen Tid, for at erstatte det med et andet, det være sig et klassisk Fotografi fra Forum eller en Gengivelse af en dansk Malers Folkelivssujetter, saa at man aldrig, medens man gik i Aalborg Skole, var henvist til noget stereotyp, men altid fik frisket sit Sind op ved at se det næste Billede; det vekslede, saa vidt jeg husker, maanedlig. Jeg udtalte, at Latinerdrengene i Aalborg maatte være lykkeligere end de fleste andre med saadan en Rektor, saadan en Bygning og slige Samlinger; men saa drog Ankjær et dybt Suk og sagde: »Ja, bare vi havde nogen af dem; det eneste, vi mangler her i Skolen, er Elever. Her er kun 97«.

Siden er dette Forhold, især efter at man har faaet Pigerne med, blevet helt anderledes; der var i de Dage ogsaa Tale om, at man vilde forsøge at bøde paa Elevmangelen ved at optage Piger; men jeg havde Indtrykket af, at Ankjær, loyal som han var, trykkede sig ved at gøre Forslag i saa Henseende, fordi der var et Par dygtige og veltjente Skolebestyrerinder, som havde udrettet et stort og uegennyttigt Arbejde i Byen, som derved uvægerligt vilde være blevet brødløse, og i de Tider var der jo endnu andre Hensyn at tage for Pædagoger end netop det, der i

vore Dage former sig i Krav paa højere Gage og Dyrtids-
tillæg.

Et andet Minde om Ankiær har bundfældet sig dybt i min Erindring; det var, da vi kom over for at spise Frokost »imellem Slagene« i den nye og hyggelige Rektorbolig. Den forekom mig ideel; men han benyttede kun et Par enkelte Værelser paa første Sal, hvor der iøvrigt var hyggeligt nok; med et underligt blegt Smil sagde han: »Ja, her er rart nok, men jeg har intet Brug for det; jeg er jo helt alene!« Hans Hustru var da forlængst død, og netop for nylig havde han mistet sin sidste lovende unge Søn af Brystsyge. Der var noget gribende storslaaet i den Maade, hvorpaa denne ensomme Mand, der havde kendt alle Livets bitreste Sorger, forblev paa sin Post, kun greben af den Begejstring for sin Livsopgave, at opdrage Ungdommen til gode og nyttige Mennesker, medens Ungdommen knap nok gad søge hans Skole, — og naar han var færdig med de 97 derovre i den halvtomme Skolebygning, som i Datidens Øjne var et Palæ, saa gik han over i sin ensomme Rektorbolig, hvor hver en Stol og hver en Krog raabte ham i Møde om Savnet af Hustruen og Børnene, der havde været hans eet og alt, men som en ubarmhjærtig Død havde taget fra ham.

Jeg véd ikke noget om, hvor fortrinlig en Pædagog Ankiær var; jeg fik ikke Lejlighed til at bedømme det, og jeg kunde maaske heller ikke i den unge Alder have gjort det; men jeg har bevaret Billedet af Ankiær som en stor og betydelig Personlighed, der bar Livets Modgang og Sorger med et Heltemod, alle maatte beundre.

Et helt andet Indtryk fik jeg af Overlærer *Henning-sen*, som fra sine unge Dage havde kendt min Fader godt. Han spurgte mig straks, om jeg spillede L'hombre, og da jeg svarede, at det havde jeg ingen Interesse for, sagde han: »Saa ligner De ikke Deres Far, han kunde spille sine Kort med Ryggen til Spillebordet!«

Aalborg var under mit første Besøg deroppe langt smukkere end nu; der var mange af de gamle Gyder og Aaer endnu; da jeg mange Aar efter kom tilbage, blev jeg dybt skuffet over, som man havde handlet med den gamle Bys idylliske Ydre; navnlig maa jeg sige, at jeg føler mig historisk dybt forarget over den Frederiksborgsgade-Stil, der præger den nye Boulevard. Den er kedelig, grim og idéløs; det er gaaet her som i København. Tiden har krævet, at meget maatte fjærnes; men det har aldrig været mig begribeligt, at man ikke lige saa godt kan bygge kønt som grimt og kedsommeligt. Den Arkitekt-Modejournal, hvorefter man i 70-80'erne ødelagde det gamle København, har man tyve Aar senere anvendt i Aalborg, skønt man burde være blevet klog af Skade. Ellen Marsvins Hus og Jens Bangs Stenhus er sandelig i Forbindelse med Latinergyden ikke nok at have bevaret, naar man vil have Ord for at elske sin By og dens Minder.

Blandt mine Aalborg-Minder — af dem, jeg selv har oplevet — staar *Harald Jensen* med en ganske ejendommelig Patina. Lidt grel undertiden, ikke helt i Stil med Budolfi Kirkespir, som jeg synes er det skønneste, Aalborg ejer.

Harald Jensen ejede den pinlige og for ethvert Menneske knugende Egenskab, at han bar paa det, man kalder »*disjecta membra poetæ*«; han var intet helt Talent, men han havde en Mængde Smaatalenter.

Der var Stof i ham til at blive Maler, og Gud og Hvermand i Aalborg ved vist, at hans Fader gav ham et Valg i 1861: hvis han da kunde vinde Præmien, den Neuhausenske, for et Billede om dansk Folkeliv, skulde han faa Lov at blive Maler. Billedet malede han; det berømte Billede, der bedst illustrerer Rantzaus Vise om »Jomfru, vil du med i Skoven«, Motivet var taget udenfor den røde Port ved Strandvejen, og den Dag i Dag har det kulturhistorisk Interesse; det er netop noget for *mig*; for det

fortæller om mange morsomme Ting, der ikke nu er mere; men Kunst var det ikke; et Par af Søndagsrytternes Heste i Baggrunden ser ud, som om de var laant fra Karussellerne paa Dyrehavsbakken; Præmien fik Harald Jensen heller ikke, og saa blev han, hvad man i hine Tider kaldte Brændevinsbrænder, senere hed det Direktør.

Men Kunstnergløden brændte i ham, til han gik i sin Grav; men den ulmede kun paa Overfladen, og det var den, vi altid fik at se: det kunstneriske Tilsnit i det Ydre i Forbindelse med en ret rundhaandet Mæcenat-Fornemmelse, der satte sit Præg paa en ret tyrannisk Maade paa de Indkøb, der, medens han var Leder af Indkøbene til Aalborg Museum, karakteriserede disse.

I moderne Forstand var han ikke vaagen; han levede paa den Katekismus, der var god Religion i Kunstens Rige i 1861, og han fulgte ikke med siden.

En anden Side af Harald Jensens Karakter var hans Digterbegejstring; den var ogsaa overfladisk og ganske uforstaaende. Han havde en tilfældig Lighed med *Bjørnstjerne Bjørnson*; den kælede han for i mange Aar; han var i det ydre nok saa køn som Bjørnson, og han kunde ogsaa lære en Del af hans Digte udenad, han deklamerede, og han demonstrerede jo en Gang ude paa Haraldslund ved at lade et Arbejdertog hylde Bjørnson, der stod paa Højen i hans Have. Men da Alvoren tog Tag i hans eget Hjem, og hans Datter ægtede Bjørnsons Søn, var det imod hans Vilje, og han forviste alt, hvad der hed Bjørnson derfra, saa han ikke en Gang lukkede Bjørnstjernes egne Breve om Sagen op. Dette er ingen Indiskretion; thi det ved hele Aalborg.

Og det berører ikke Mandens Privatliv; thi han var den første til selv at fylde os udenforstaaende, der kom til Aalborg i kunstneriske Anliggender, med sine Jeremiaader derom.

Han elskede Ungdom og Skønhed, især unge, skønne

Kvinder, lige til han blev en gammel Mand, og det skal han roses for; men han havde ikke Kultur nok til ikke i sin Naivitet at overskride Skønhedsgrænsen; Folk, der i Aalborg ikke forstod, hvad der egentlig laa til Grund for dette, fandt ham latterlig med alle hans Rosenofre paa de Skønnes Alter; men de gjorde ham Uret; det er noget, onde Folk, der holder af Sladder og Rygter, er tilbøjelige til at gøre dem, der er født naive og aldrig vokser fra deres Naivitet, selv om de kommer op i Halvfjerdserne.

Det lyder underligt, at denne Indledning, der kan tykkes nogle for lang, skal tjene til Forsvar baade for Harald Jensen og hans Minde; men det er dens Hensigt.

Jeg har et Billede fra en Selvoplevelse, som saa tydelig betegner Manden som vel muligt. Vi skulde en Dag en Skovtur med ham — hvorhen er ligegyldigt —; men Madkurven skulde med, og alt blev pakket ned i Magasinerne. Og paa Udvejen sad han i Landaueren og fortalte mig, at han havde til Ære for sine Gæster taget »en ægte Harald Jensen« med; saa skulde vi høre Englene synges, naar Snapsen gled ned, og vi glædede os som de smaa syndige Menneskebørn, vi nu een Gang er, til denne Melodi.

Men da Snapsen kom paa Bordet, var den lummervarm; Harald Jensen havde den ægte med sig; men han glemte, at der lige saa vel hører Is til en Snaps som Facon til at servere en Aandriched. Den var morsom, da han hørte den, men han kunde ikke servere den igen, og saa snart man skal sige om en Aandriched: »det morsomme bestaar deri at o. s. v.«, bliver den lige saa flov som en Snaps, der er lunken, da Humlen jo netop bestaar deri, at den skal være kold.

Nu kommer altsaa Forsvaret for Harald Jensen: jeg tror sjældent, jeg har truffet nogen mere velmenende Mand; men sin gode Mening ejede han ikke Evne til at lægge for Dagen. Han blev paa Grund af sin Naivitet

misforstaaet evig og altid, fordi han stedse traadte netop i de Bede, han selv helst vilde frede. Først da han var død og borte, forstod Aalborg igennem hans Testamente, hvor godt han mente sin Fødeby det.

Jeg havde selv en helt anden Opfattelse af Manden efter den sidste Samtale, jeg havde med ham; den var lang, og den foregik i Grundtvigs Hus i København, hvor jeg havde søgt ham for at bede ham om Tilladelse til at gengive hans store Billede i en af mine Bøger.

Da gik han langt bort fra al den Bravade, der ellers stødte ham fra os, og han fortalte mig intimt, men løst og fast om alle sine Glæder og Sorger, og saa endte han med at sige: »Ingen er Profet i sit eget Fædreland; jeg heller ikke!« Men trods det skruede i denne Tilstaaelse syntes jeg dog, at jeg i det Øjeblik fandt Bunden i Manden. Der bankede et varmt Hjerte bag hans Fløjlsvest, der var prydet med en lang Guldkæde, der gik ham helt op om Halsen; men det var et *Barnehjerte*.

»Saa stor er jeg!« havde jeg Indtrykket af, at han vilde sige og række begge Arme i Vejret, som man lærer Smaabørn at gøre det; men det klæder Smaabørn, ikke voksne, med mindre man evner at finde ind til Barnet i den store Mand; saa smiler man til ham og nikker, som man gør det til et Barn; man kommer til at holde af ham og glemmer det lille voksne Menneske for det store lille Barn, der alligevel har Ret til at gribe en ind om Hjertet.

Saaledes har jeg set Harald Jensen — troldet og trods sig, vigtig og stumpet i det ydre, — i Bund og Grund en elskelig *Mand* — for der skal alligevel en vis Mandighed til for at bevare sit Barnehjerte, selv om det sker ubevidst — i denne syndige Verden.

Derfor mener jeg, Aalborg skal ære hans Minde ved Siden af, at det nyder godt af alt det, han gjorde for sin By!

Ved at søge i min Faders efterladte Papirer, hvor jeg var paa Jagt efter andre Sager, fandt jeg endnu nogle Optegnelser, der handler om gamle Aalborg-Slægter, der florerede i Halvtredsernes Begyndelse, men hvis Minde sikkert for mange af de ældre er levende den Dag i Dag. Det synes mig rigtigst at give Fader selv Ordet:

Mine Forældre havde en Del Omgang med forskellige Familier i Aalborg, og forunderligt nok blev vi Børn altid indbudt med, naar de Voksne kom. Først var der Branddirektøren, Major *Schwartz*, der i sin Tid havde været Fars Lærer paa Landakademiet. Det var en besynderlig Mand, stor og stærk, med et vældigt sort Haar, skønt hans Alder var temmelig fremrykket. Han var begejstret Hegelianer, og hans Tale var spækket med Hegelske Floskler. Far kunde ikke følge ham i hans filosofiske Udviklinger; men det gjorde ingenting, naar han blot i Tavshed vilde høre derpaa.

Mod mig var han yderst elskværdig og interesserede sig stadig for, hvad jeg efterhaanden læste; jeg maatte da sidde hos ham og fortælle om romerske og græske Antikviteter, matematiske Formler og Sætninger, moderne Litteratur og Litteratur i levende Sprog. Over alt var han med og havde gode Skolekundskaber.

Han var en dygtig Student, da han valgte sig den militære Vej og tog Officerseksamen. Men da Soldaterne ikke ret kunde lade sig kommandere filosofisk, blev han paa Grund af sine mange Kundskaber ansat som Lærer i Artilleri og Filosofi ved Landakademiet og Højskolen; men her troede man i Grunden, at han var gal; for han gik saaledes op i Hegel, at ikke en Gang J. L. Heiberg kunde tilfredsstille ham.

Saa fik han Embedet som Branddirektør i Aalborg og Omegn og filosoferede nu over Lynnedslag og Ildspaesættelser med Bønderne og særlig med — Bønderpigerne; de interesserede ham mest. Han var i det hele taget et meget erotisk Gemyt, og Rygtet gik, at Fru *Schwartz* hav-

de stærk Mistanke til ham. I al Fald fortaltes det, at hun rodede i Asken i Kakkelovnen og fremtrak halvt udbrændte Breve, skrevne med Damehaand, hvis Indhold hun helst ikke skulde have kendt.

En Gang havde Schwartz Besøg af en Dame »i Forretninger«; da han saa pludselig lukkede Døren op til Dagligstuen for at sige sin Kone en Besked, styrtede hun paa Hovedet ind i Stuen til ham. Hun fik Overballance.

Fru Schwartz havde været glimrende smuk; da jeg lærte hende at kende, havde hun tabt sig; hun skal have lidt meget ved de mange Barnfødsler og have gennemgaaet mange svære Sygdomme. Var Manden mørk, var hun blond; men vi holdt meget mere af Manden end af hende. Hun var noget skrap og vilde gerne kommandere; men hun var udmærket begavet, kundskabsrig som hele Familien, tillige en særdeles dygtig Kone i sit Hus. Jeg husker, at vi altid fik udmærket Mad, naar vi kom til Schwartz's. De boede paa Torvet i en gammel Lejlighed med en stejl, besværlig Opgang; men Dagligstuen var saa kolossal stor, at Moder og Damerne i Huset kunde være i det ene Hjørne, Schwartz disputere med Far i det andet og vi Børn lege i Midten, uden at de tre Grupper paa nogen Maade generede hinanden. — Fru Schwartz døde, endnu medens jeg var i Aalborg.

Den ældste af deres Børn var den allerede da som Forfatterinde bekendte *Athalia*, hun boede i København, og kom hun paa Besøg i Aalborg, var det en hel Begivenhed. Afholdt var hun for Resten ikke af os, for hun vilde blande sig i alt. En Gang forlangte hun pludselig, da vi en Aften var i Selskab hos Schwartz's, at høre mig i Fransk, men jeg var vel den Gang en 17—18 Aar gammel og blev lynende gal, men der var noget saa imponerende ved hende, at jeg ikke turde sige Nej. Resultatet blev, at hun erklærede Oversættelsen og Grammatiken for tilfredsstillende, men Oplæsningen for »formidable«.

Hun var som Forældrene meget smuk, hun døde forholdsvis tidlig.

Efter Athalia havde Schwartz's en særdeles haabefuld Søn, som hed *Sidney*, han var filosofisk Kandidat med et stort Laud omtrent samtidig med *Tregder* og som han en af *Madvigs* mest lovende Disciple. Han døde som ganske ung Kandidat, og dette Dødsfald skal særlig Fru Schwartz have taget sig meget nær. Sorgen skal have bidraget til at svække hendes Helbred. Han var død, før jeg kom til Aalborg.

Det tredie Barn var Datteren *Nelly*, ligeledes en mørk, næsten sydlandsk Skønhed, hun tog sig særlig af Husholdningen og havde arvet Moderens Dygtighed. Hun levede i mange Aar ugift i Aalborg.

Nr. 4 var *Frederikke*, blond, ikke saa smuk som de andre. hun blev en bekendt Skolebestyrerinde i København. Den yngste hed *Camilla*; hun var Skikkeligheden og Godmodighed selv, men stod i alle Henseender tilbage for sine Søsken; hun var langt mindre begavet, men tillige ogsaa langt mindre selvtillidsfuld. Hun blev gift med en Handelsrejsende, en ganske forfærdelig simpel, udannet og griset Person.

Dette er, hvad Far har at berette om den kendte Schwartz'ske Aalborgslægt; med Hensyn til Athalia, som var den berømteste, skal jeg tilføje, at hun, der var født i 1821 og døde i 1871, var en efter sin Tid ret fremskreden og moden pædagogisk Forfatterinde, der i en Række Skrifter bl. a. bekæmpede Princippet at lade unge Piger undervise hjemme i Stedet for at sende dem til en almindelig Pigeskole, hvor de kunde udvikles sammen med jævnaldrende Kammerater. Men mest bekendt blev hun ved sit Skuespil »Ruth«, der opførtes paa det kgl. Teater med Fru Heiberg i Hovedrollen. Stykket gav Anledning til en Del ret bitter Diskussion, og da Athalia Schwartz desuden havde givet forøvrigt dygtige Indlæg i »Clara

Raphael's Affæren, er det jo ikke saa underligt, at hun af *Heibergs* Modstandere blev taget til Indtægt paa en Maade, som gjorde, at hendes fremtidige Arbejder, der maaske ogsaa manglede den tilstrækkelige dramatiske Styrke, faldt paa Teatret, og hendes Navn næppe nok kendes af den nulevende Slægt, der ikke har læst Fru *Heibergs* Erindringer.

Min Fader fortæller videre følgende i sine Optegnelser:

I Aalborg levede, den Gang vi flyttede dertil, en kendt Musiker, Pianisten *Adolph Nathan*. Det var en sørgelig Tildragelse, der fra først af havde knyttet Nathan til mine Forældre, men Venskabet holdt sig, saa længe vi blev i Aalborg eller dens Omegn.

Nathan var gift med en Søster til Maleren, Professor *Monies* Kone, og de havde fire Børn; den ældste var Datteren *Bertha*, derefter kom et Par Tvillinger, to dejlige Drengene, og til sidst en lille Pige, *Polly*. I Foraaret 1851 udbrød der en ondartet Skarlagensfeber-epidemi i Aalborg; begge Nathans Tvillinger blev angrebne af Sygdommen og døde efter et Par Dages Forløb, og det gjaldt nu for Nathans om at faa de to andre Børn flyttede bort fra det smittede Hjem. Men ingen af Nathans Bekendte turde indlade sig paa det, saa tog mine Forældre Børnene hjem til sig, da alle vi Børn havde haft Skarlagensfeber. Da saa Huset var desinceret, og den første frygtelige Sorg havde lagt sig, blev de to Smaapiger, sunde og friske, leverede tilbage.

Nathan glemte det aldrig, og vi kom i de følgende Aar meget sammen. En Christusfigur, som stod paa min Faders Piedestal til hans Død, var en Gave fra Nathans i den Anledning.

Det var rigtig rare Folk, hjemlige og gæstfri. Fru Nathan var lidt affekteret, men kærlig og opofrende, Nathan selv var afholdt af alle, der fik med ham at gøre. Han

havde mange Timer, var Lærer i Sang ved Latinskolen; han var desuden en betroet Mand i Byen, Formand for Sangforeningen og for en jødisk Forening, Medlem af Musikforeningen og i Bestyrelsen for Klubben »Enigheden« m. m. Men naar hans store musikalske Dygtighed og en vis praktisk Sans, forbundet med en eksempelløs Tjenstvillighed og Hjælpsomhed fraregnes, var han ikke af dem, der egentlig stak dybt, og ved sin Ivrighed blev han undertiden komisk.

Der refereredes en Del grinagtige Klubtaler, han ved forskellige Lejligheder havde holdt; men jeg kan desværre ikke huske dem; derimod husker jeg, at man fortalte, at han en Gang, da *Frederik den Syvende* kom til Byen, og man paatænkte at hædre ham ved et Tog gennem Gaderne, som Formand for den mosaiske Sangforening kunde ønske, at der foran Foreningen blev baaret et Silkebanner med en passende Inskription. Han henvendte sig til en Lejlighedsdigter, Aalborgs »Poeten i Aabenraa«, og denne var en stor Gavtyv og gav ham følgende tre Inskriptioner til Valg:

I hvad der end dig, Konge, møder,
stol trygt paa dine jyske Jøder!

Vid, Konge, at til alle Kampe
har du forvovne Jødetampe.

O, Konge, du hilses med stor Applaus
af hver en redelig Jødesmaus.

Det hed sig, at Nathan i sin Naivitet havde forelagt Bestyrelsen disse tre Vers, men at de alle var blevet forkastet. Løgn var for Resten naturligvis det hele.

Kom der fremmede Virtuoser til Byen, fandt de altid et gæstfrit Hjem hos Nathans, som havde en Del Foræmme og godt kunde præstere et vel besat Aftensbord.

Blandt andet kom den berømte norske Virtuos *Ole*

Bull der paa Gennemrejse. Han skal have imponeret Fru Nathan ved sin Appetit, og hun vidste flere Smaatræk om, hvad han i saa Henseende kunde præstere. En Gang havde hun saaledes i et Selskab skaaret en Gaas for og lagde den halve paa et Fad, som skulde gaa rundt. Hun rakte det da først til Ole Bull, som skulde forsyne sig og lade Resten gaa videre. Til hendes og Selskabets udelte Forbavselse beholdt Ole hele Ladningen for sig selv; han troede, det var hans Portion. Saa fik Resten af Selskabet den anden Halvdel af Gaasen; men den lod Fru Nathan gaa til den anden Side!

En stadig Gæst i Ferierne hos dem var Børnenes Kusine, den lille nydelige *Clara Moniés*; hende traf jeg et halvt hundrede Aar senere som Enke efter Fabrikant *Heckscher*, Indehaver af *Dehns* Dampvaskeri. Hun beboede en Lejlighed i Østerfarimagsgade, som jeg lejede efter hende til Indflytning i Efteraaret 1899; hun kendte mig straks igen, men jeg havde ærlig talt glemt hende; hun var mageløs elskværdig og forekommende imod mig, og vi opfriskede paa det mest fornøjelige vore »Aalborgs Minder«.

Saa meget fortæller Far om *Nathans*, hvis Minde jo endnu lever i Aalborg. At *Nathan* var en ret betydelig Mand, kan ses af den Omtale, Musikhistorikeren *S. A. E. Hagen* har givet ham:

Han hed *Adolph Nathan*, var Søn af *Silke* og Klædekræmmer *David Nathan* og *Bolette*, f. *Davidson*, og født i København, den 3. December 1814. Udviklet under Kammermusikus *Lüdes'* Vejledning til en smagfuld og elegant Klaverspiller debuterede han som saadan ved en Aftenunderholdning paa det kgl. Teater den 6. Januar 1833, og da en senere opført Ouverture for Orkester tillige gav Løfte om hans Kompositionstalant, fik han af Kongen en tre-aarig Rejseunderstøttelse, som han benyttede til Videreuddannelse i Tyskland. Hjemkommen herfra

spillede han i 1841 i Musikforeningen med stærkt Bifald Thalbergs vanskelige Don Juan-Fantasi. Kort efter bo- satte han sig i Aalborg, hvor han virkede iil sin Død 19. Juli 1885 som anset Lærer og Dirigent, hvorfor han flere Gange har været Overdirigent ved store jyske Sangstæ- ver. Af hans Kompositioner er over 30 Hefter Klaver- stykker, mest af instruktiv Art, og nogle Sange udkomne. Hans Enke, *Frederikke*, f. *Jacobsen*, Søster til Maleren Moniés' Hustru, overlevede ham kun et Par Aar.

Begge Nathans Døtre lever den Dag i Dag; den æld- ste, *Bertha*, er gift med *Berg*, der til for et Par Aar siden var ansat ved Spritfabrikkerne i Aalborg; hun lever nu i København; *Polly* er ugift og bor ved Fakse Ladeplads.

Lidt spredt falder de sidste, gulnede Blade fra min Faders Optegnelser, men Læserne maa tage dem, som de er, saa er der jo dog den Tilfredsstillelse ved Læsningen, at de ikke er kunstige og ikke konstruerede til at tage sig ud paa Tryk. Se nu her et Blad, hvorpaa der staar:

»En tredie Familie levede vi mere paa Selskabsfod med. Det var den velstaaende Fabrikant *Wibroe*, der ejede et stort Farveri paa Bispensgade. Fabrikken, som laa i Sidehuset og Baghuset, blev for en stor Del drevet ved Vandkraft fra Vesteraa, som løb lige forbi Ejendom- men; men Forhuset var en udmærket, højst komfortabel Beboelseslejlighed. Den var anset for den flotteste Byg- ning i Byen, maaske med Undtagelse af en, der tilhørte Konsul *Schrøder*. *Wibroe* selv var en dannet Mand og en højt anset Borger i Byen; hans Hustru var fra Vestindien; lidt farvet Blod var der vel i hendes Aarer, og hele hendes Type mindede lidt om Mulatindens; hun var ypper- lig begavet, intelligent og kundskabsrig og forstod at udstyre sit Hjem med en Smag og en Kunstsans, der sjælden fandtes i de Tider. Stuerne var møbleret i ren Stil, og paa Trappegangene var der mægtige grønne Plan- ter, der holdtes friske ved store Springvand.

Ogsaa Levemaaden hos Wibroes var noget mere ud- søgt end den massivt solide, som man ellers var vant til i Aalborg.

Det var der, at min Moder første Gang smagte Østers. Hun havde som alle, der ikke kender dette ind- bydende Skaldyr, en vis Skræk for det levende og en bestemt Tro paa ikke at kunne faa dem ned. Men hun gik med Uforsagthed i Lag med Arbejdet; i det kritiske Øjeblik henvendte hun sig imidlertid til Fru Wibroe med Udbruddet: »Gud, hvad skal jeg gøre; jeg har den i Munden.« — »Synk den!« var det lakoniske Svar.

Wibroe havde to Sønner, *Christian* og *Henry*, som begge gik i Latinskolen. *Christian* var noget ældre end jeg; han blev Student 1854, et ganske godt Hoved var han; i det Ydre lignede han Moderen; han var lidt bla- seret og overlegen, men for Resten en flink Fyr. Senere forlod han Studeringerne og anlagde en Fabrik en Mils Vej fra Aalborg; den fik han siden sat paa Aktier og blev selv Direktør. Saadan gaar det jo nu til Dags.

Henry, som var Faderens udtrykte Billede, var en prægtig Kammerat, særlig Ven af min Broder *Louis*. Han blev ikke Student, men blev Lærling i Faderens Farveri og overtog efter Faderens Død Fabrikken. Disse to Brø- dre blev gift med to af de smukkeste Piger i Aalborg. *Christian* med sin Kusine *Nikoline Wibroe* og *Henry* med *Albertine Kjær*, Datter af Tobaksfabrikant *Kjær* i Aal- borg. — De blev begge to altfor tidlige Enkemænd.

*

*

*

Om Overlærer *Søren Povelsen* skriver Far, at han kom fra Aalborg til Domszkolen i Slesvig. Han var en stor og imponerende Skikkelse med et vældigt Hoved, sort, tæt Haar og buskede Øjenbryn. Var der nogen, der kunde holde Ro i Klassen, og var der nogen, der

kunde faa os til at forberede os paa vore Lektier, da var det ham. Han læste Græsk med os. Man saa i Bogen, og hvis man løftede Øjnene fra den, saa var man vis paa, at man havde Poulsens Blik over Brillerne hvilende paa sig. Det var Anabasis, det gjaldt om. Han brugte »Prik-Systemet« til Karaktergivningen, og Spørgsmaalene gik uafsladelig Klassen rundt. Ingen var »ug«, 5 Prikker »slet«, og havde man naaet dem, behøvede man ikke at ulejlig sig mere i den Time, man blev sprunget over. Imidlertid blev Lektierne altid gennemgaaet saa grundigt, og Forberedelsen fra vor Side var saa omhyggelig, at det i Grunden var en let Sag at undgaa Prikkerne. Men havde en af Drengene i flere Dage i Rad faaet fem Prikker, saa foregik der en ganske overordentlig komisk Scene.

Povelsen tog ganske sagte sin Ring af og lagde den paa Katederet. Saa vidste man Besked. Synderen marcherede op til ham og modtog en Lussing eller rettere sagt *een* Lussing, saa det knaldede i hele Klassen. Man paarede ikke.

Derpaa udtalte Povelsen hver Gang med fuld Alvor følgende Sætning: »Du burde have en Underofficer med Hasselkæp til at læse med dig, ikke en Magister artium«. Det samme gentog sig hver eneste Gang.

Naar jeg tænker tilbage paa dette, forekommer det mig at være Toppunktet af Disciplin, at en Mand kunde give den Forestilling, uden at nogen af Disciplene saa meget som trak paa Smilebaandet. Vor Klasse var gennemgaaende en flink Klasse, og jeg har kun een Gang set den Forestilling med Ringen og hørt den berømte Replik; men det Indtryk, det gjorde paa mig, var — skønt jeg var over 16 Aar gammel — ikke andet end ligefrem Angst. I Øjeblikket fandt jeg ikke det mindste komiske i det. Det var ligefrem Alvor, Rædsel. Senere, da jeg kom til mig selv, fandt jeg ganske vist noget højst morsomt i Situationen baade med Hensyn til Povelsen, som stillede

sig op, til Synderen, der fik Lussingen, og til mig selv, der blev bange.

Fra Slesvig kom Povelsen til Roskilde og døde som Rektor der.

* * *

Om Pastor *Schiøtt* i Skallerup giver Fader følgende ganske karakteristiske Oplysninger:

»*Peter Ulrik Frederik Schiøtt* var en Kæmpeskikkelse; han havde ogsaa i sine Studenterdage været bekendt for sine enorme Kræfter; han havde i Studenterdagene ikke det bedste Renomé for sit stille Levned. Paa Regensen gik han under Navnet Dyret, og han var gode Venner med den halte *Kett* og med *Kahrs* (to da kendte Brydere og Slagsbrødre). Theologisk Kandidat blev han, rigtignok med Non contemnendus, men han blev tidlig Kapellan paa Fyn, hvor han blev gode Venner med Kronprins *Frederik* (den Syvende) i dennes Forvisningstid. Der skal være ført et lystigt Liv mellem Kronprinsen, Kapellan *Schiøtt* og en Skovrider, hvis Navn jeg har glemt eller aldrig vidst. Fra Fyn kom han til Askø og derfra til Skallerup, stadig protegeret af sin Ungdomsven, da denne var blevet Konge; ja *Frederik* den Syvende stod endogsaa Fadder til den yngste Søn, som derfor kom til at hedde *Fritz*.

Men *Schiøtt* var alle sine Dage et af de mest gæstfrie og selskabelig dannede Mennesker, som vandt alles Hjerter. Mod mig var han en faderlig Ven. Og mange glade og taknemlige Minder knytter sig for mig til ham og mit Feriehjem i Skallerup Præstegaard.«

Nu ebber det ud med Fars Optegnelser; Skufferne er snart tomme. Men jeg fandt dog een Ting endnu, derom snart tomme. Men jeg fandt dog een Ting endnu. -- Det er ganske vist kun et Kuriosum; men det er et lille

Bevis for, at han havde Ret, naar han altid sagde, at »det var en daarlig Student, der ikke kunde skrive daarlige Vers«. Og det Rimbrev, han i 1854, to Aar før han blev Student, skrev hjem til sine Forældre, da han første Gang foretog Rejsen fra Aalborg til Skallerup Præstegaard, er saa vist ikke noget Mesterværk; men jeg gaa set, hvor mange Aalborg-Studenters der i Dag kunde gøre ham det efter. Det lyder:

»Hør nu Toner fra Trompeten!
 Rask herind i Postkarethen!
 raabte *Hancke* højt til mig,
 skønt han selv ej skyndte sig.
 Først vi fik vor Portvin drukket,
 Sulten stillet, Tørsten slukket.
 Da forlod vi Tylstrup Kro,
 satte os til Vogns i Ro
 og af vore Piber røgte,
 med os med Snak og Spøg vi søgte
 Vejen os at gøre kort.
 Vognen rullede' hastig bort
 fra den mørke Stad og Fjorden.
 Stadig stræbende mod Norden
 op ad Hjørring Landevej,
 hvor en Skæbne ramte mig,
 som jeg gerne kan fortælle
 for til Læseren at melde,
 at jeg ikke kneben er.
 Vrejlev var vi kommet nær,
 Vognen standsede', og vi hoppede
 ind i Kroen, Piben stoppede.
 Højt jeg brølte: »Hei da, hei!
 Bring en Flaske Øl til mig.«
 Straks med Værten jeg klarede,
 otte Skilling ham leverte
 og mig satte rolig hen
 for at drikke med min Ven.
 Glas blev tagne ned fra Hylde,
 for at vi dem kunde fylde
 med den gamle, sunde Drik.
 Men, desværre, jeg ej fik

ud af Flaskens Hals en Draabe.
 Da begyndte jeg at raabe
 paa vor Vært og spurgte om,
 hvorfor Flasken vel var tom.
 »Ingen Sludder her i Valsen,
 den er frossen blot til Halsen,
 men er ganske fuld, min Ven.
 Pengene dog ej igen
 jeg i Dag Dem give gider;
 thi paa Lommerne det slider,
 naar min Haand skal glide ned
 i saa ondt et Øjemed.«
 Ingen Kvalm jeg vilde gøre,
 ønsked blot lidt snart at køre
 videre ad Hjørring til. —
 Saa jeg kun fortælle vil,
 hvad om Aft'nen sig tildraged'
 Afsked havde just jeg taget
 med min Rejsekammerat,
 da jeg mødte en Krabat,
 som mig hen til Kroen førte,
 hvorpaa videre jeg kørte,
 snart i Trav, snart i Gallop
 Vester paa til Skallerup.
 Fritz og Kusken foran sade,
 begge to i Sind saa glade,
 Fritz nu sang den hele Vej
 os til Fryd; men Kusken ej
 saa til sine raske Heste.
 Grunde havde han, de bedste,
 til at tage sig en Lur
 midt paa denne muntre Tur;
 thi en Snes af danske Dramme
 bragte Manden til at stamme
 og ret snart at slumre ind.
 Rosen blussed paa hans Kind,
 Tømmermænd udi hans Ho'de
 gjorde ham saa vel til Mode,
 at han intet tænkte paa,
 før vor Vogn i Grøften laa.
 Allerede var det silde,
 Aftenen var mørk og stille,
 Grøften ganske fuld af Vand.

Ingen Digter skildre kan,
 hvordan jeg var oversølet,
 da jeg rejste mig af Pølet.
 Nu vi spurgte Kusken, om
 vi udi den samme Vogn
 atter kunde sidde rolig,
 til vi kom til Præstens Bolig.
 »Jo, det kan De trøstigt nok,
 brækket er der blot en Stok,
 som paa Vognen skulde holde;
 saadan gik det ogsaa Wolle,
 da han vælted' sidste Aar.«
 »Nej, langt hellere jeg gaar!«,
 svarede jeg helt forskrækket,
 da jeg saa, den Kæp var brækket.
 Jakob kørte nu alene,
 mens vi andre tre paa Bene
 over Marken Genvej skar.
 Ogsaa først vi kommen var,
 hvis ej Jakob havde hastet.
 Op i Vognen han sig kasted',
 pisket' paa og kom da snart
 hjem til Skallerup med Fart.
 Præsten traadte hen til Døren,
 savned' Fritz og savned' Søren,
 da han saa, at Vognen kom
 hjem igen aldeles tom.
 »Hør, jeg skulde da vel mene,
 at du kommer ikke ene?
 Var den Fremmede ej med?«
 »Jow! men vi kom søl' af Sted,
 der, hvor mødtes trende Veje,
 ønsked' Hestene at dreje.
 Inden jeg da noget saa,
 smukt vi midt i Grøften laa.
 Ingen af os kom til Skade,
 men de, som i Vognen sade,
 og som De ret snart vil se,
gik tværs over alle tre.«
 Saadan lød nu Jakobs Stemme.
 Straks derpaa vi vare hjemme,
 og ved The og Julemad
 gjorde hver af os sig glad.«

Vittigheden om, at de gik tværs over, er brugt tit senere, men Gud ved, om den alligevel ikke stammer fra Aalborg-Latinerdrengens Julebrev til hans Forældre i 1854?

Fra Aalborg er den i al Fald!

BANGSBO.

»Først da rendte de Morsinger
og saa de Forræder' af Thy,
efter de stod de Vendelboer,
de vilde slet ikke fly.« —

saaledes synges i en gammel Folkesang, der forherliger Skipper *Clements* heltemodige Kamp for *Christian den Andens* Ret imod de Kongelige under *Johan Rantzau* i September Maaned 1534.

Ordene er yderst betegnende for den sejge og udholdende, men raa og vilde Vendsyssel-Bonde i hine Dage, Skovens Barn som han var; thi i de Tider var Vendsyssel lutter Skove, ikke i moderne Forstand med pæne, afstukne Spadseregange og artig opdragne Træer, nej, lutter Vildskov med høje, knudrede og forvredne Ege og et uigennemtrængeligt Underkrat, ret et Hjemsted for Røver og Stimand, der har Himlen til Tag og Grøftekanten til Leje. Fryser han, svider han et Stykke Krat af, gør sig ikke Ulejligheden med først at hugge det, og er han sulten, er der Vildbrad nok i Skoven. Han spørger ingen om Forlov, og han er farlig at komme nær; det er da ogsaa mod Fjenden i sit eget Land, at Datidens Herremand og Munk befæster sin Borg og sit Kloster med Vold og Grav, hvis Rester vi den Dag i Dag ser saa mangt et Sted omkring de gamle Gaarde. Ingen maatte mere end Middelalderens jydsk Herremand i strængeste Forstand hævde den engelske Retslærde *Edward Cokes* omtrent fra samme Tid stammende Ord: *My house is my castle* som Devise, og han forklarer da ogsaa sine Ord, som han har hentet fra Tyskland saa tidlig som i 1244, med de Ord: »Man bør forsvare Naboe og Venner for at forsvare sit

Hus imod dem, som vil bestjæle, dræbe og øve Vold imod En«.

Og saaledes var de Vendelboer mod dem, der havde Borg og Fæste. Som de frie Fugle, de var, hadede de den, der sad lunt inden Døre, og saa langt ned som til *Christian den Femtes* Dage klages der over, at Vendsyssels Bønder er »Brændevinsdrikkere, Skørlevnere og Voldtægtskarle til Hobe«; hvis de ikke slaas med de Store, saa gør de det indbyrdes, og Lov og Ret kender de intet til. For dem sidder Retten ikke i Spydstagen som hos Middelalderens tyske Landsknægte, men i den stive, hjemmegjorte Kniv, som har let ved at flyve af Skeden, som er skærpet af Brug, og som er nem at komme til, fordi den ikke kan foldes sammen og derfor heller ikke skal rodes frem af en Lomme.

Christian den Fjerde har ogsaa sit Hyre med de vilde Folk, som mener, at de i mere end een Forstand bor »Norden for Lands Lov og Ret«. Enhver fremmed betragter de som naturlig Fjende og slaar ham ned, selv om han kommer, som i 1609 en Del engelske Soldater, som hid kaldt Hjælper mod Landsfjenden, Svensken. Da maa *Christian den Fjerde* paalægge sin Lensmand *Jørgen Lunge*, som netop i de Dage har sat sig ned paa *Bangsbo*, at sætte Vagter saavel paa Strand som Landsiden og i Skovene og vedbørligen at afstraffe de »motvillige Kumpaner blandt Bønderne«, der har bundet trende engelske Soldater og »paa mordersker og tyransker Vis dem haver omkommet«.

Men oprigtigt talt var Gejstlighed og Adelsmand ikke et Haar bedre deroppe Norden for Limfjorden; der var saa langt ned til Retfærdighedens Sæde, at der aldrig kom noget der ud af, naar Bisperne overfaldt deres Præster i Præstegaarden for at røve, hvad der var i Spisekammeret, eller den ene Adelsmand aabenlyst afbrændte den andens Gaard og bortførte hans Kvinder og Dyr.

Og var Skovene, og andet var der jo ikke i Vendsyssel, farlige at befære for fredelige Folk paa Grund af Menneſkedyrene, der huserer der, er der ogsaa andre Fjender, som ikke er at spøge med, det var Ulvene, som i store Horder strejfede rundt i Skovene og gjorde, at man altid for at føle sig sikker maatte være stærkt bevæbnet, og saa langt mod Nord blev der intet systematisk gjort fra Regeringens Side for at udrydde dem.

Vi maa heller ikke, naar vi tænker paa en middelalderlig Borg som *Bangsbo*, lade os vildlede af det romantiske Billede, vi fra Barndommen har af en saadan gennem Læsningen af *Ingemanns Romaner*. Det er saa langt fra Virkelighed som muligt.

Lad os for Afvekslings Skyld se paa saadan en Borg, som *Bangsbo* i den katolske Tid maa have været! Den har først og fremmest Karakter af Fæstning. Det er en Bygning med store Kampestens Sokler, røde Mursten, tykke Mure, hvor den ene Etage rager ud over den anden for at give Plads til Skydeskaar; Vinduerne er snævre og tragtedeformede med den bredeste Aabning indefter.

Porten er bag paa Bygningen, den er lav, mørk, dyb og kroget, alt af Forsvarshensyn, Den lukkes med tunge Egelukker, hos de rigeste, men næppe paa *Bangsbo*, er de kobberforhudede. Borggaarden er mørk og trang, og fra den fører Vindeltrapper op.

Paa Hjørnerne er der Taarne, der ikke rager op over Taget og sluttes med kegleformede Hætter. Hist og her er der Udhængstaarne, hvorfra der kan skydes med Pile og Blider. Det hele gør et tungt og tilknapet Indtryk, men har tillige noget hyggeligt ved sig.

I det Indre findes et Utal af Løngange og Løndøre, hemmelige Talerør og lignende, der giver det en Art af Mystik. Men Indretningen har bevaret et Præg af Bondehuset. I Kælderetagen er Borgestuen ved Siden af Køgerset, og her samles Husets Folk. I den øverste Etage stræk-

ker Riddersalen sig gennem hele Huset. Den er lav og smal, uden Prunk og Smykke, minder lidt om Mellemdæk- ket paa en Orlogsmand.

I Stueetagen findes Dagligstuen, og selv om der, hvad der næppe har været paa Bangsbo, er flere Stuer i Huset, samles Familien dog altid her.

Her er tilgitrede Vinduer, gotisk Udstyrelse og en Himmelseng; her baade spiser og sover Herskabet. Det sparer baade paa Lys og Brændsel.

Der er ingen Sans for Hygge eller Komfort. Fremmede Gesandter undrer sig i Breve hjem over, at selv Ridders Stormænd sidder paa Træbænk, med Bord uden Dug, med Tintallerkener og Tin-Lysetager. Selv om man ved Festligheder kan klæde sig med en vis Renæssance-Pragt, er det kun en Skal, hvorunder Bonden skjuler sig.

Saaledes maa Bangsbo have været i den katolske Tid, da det hørte Munkene paa Børglum Kloster til, og saaledes har det bevaret sit Ydre og Indre lange Tider efter, at det ved Reformationen blev Krongods og derpaa af Kronen solgt til Privatmands Eje. Men det allerførste Spørgsmaal er:

Hvorfra har det faaet Navnet *Bangsbo*? Ingen ved det, ikke een af de Gisninger, der er gjort derom, kan holde Stik. Længst har det paa Egnen været Tro, at Navnet stammede fra den kendte og ret eventyrlystne Købmand *Jens Bang* i Aalborg, hvis berømte Stenhus paa Torvet, det nuværende Apotek, knejser endnu i Dag; det troede man endnu i *Johan Knudsens Dage* paa Bangsbo; men det holder ikke Stik; thi *Jens Bang* døde først i 1644 og allerede i de Børglum-Munkes Dage nævnes i gamle Arkiver — altsaa over hundrede Aar før — Gaarden ved Navnet Bangsbo. Og en anden Fortolkning, der gaar ud paa, at det stammer fra den første Enkeltmands-Ejer, *Otto Banner*, saa at det først har heddet *Bannersbo*, holder af samme Grund heller ikke Stik. Selve *Herman Bang*,

der har skrevet en smuk Artikel om Bangsbo i *Johan Knudsens Dage* — den skal siden blive citeret i sin Helhed, — synes med et Suk at formode, at der dog maa være en af hans Forfædre, af den alt spredende *Bangske Slægt*, der regner sig til *Skjalm Hvides Æt*, der har givet Navnet, men tør dog ikke hævde dette; og vi kommer vel næppe Sandheden mere nær end den Mand, der har formodet, at Navnet intet har med Slægter og Mennesker at gøre, men simpelthen stammer fra den Banke, hvorpaa Borgen allerførst er rejst. Vi maa nøjes med at tro, at *han* har Ret.

*

*

*

Det er ganske sikkert, at det er *Børglum Kloster*, de Hvide Brødres Orden, der først har bygget Bangsbo, mest som Værn mod Søen, hvor alskens Fribyttere gik ind paa Strandhugst, men tillige som en Art Varde, en Vagtpost ind over Land mod Faren, der truede der; thi det maa vi jo huske, at i den katolske Tid er det Klostre og Munke, der særlig paatager sig de Opgaver, der i Reformationstiden bliver Statens, ikke alene ved, at de griber ind i det aandelige Liv, men ogsaa ved, at de hævder Orden og Lov; og dertil har *Børglum=Munkene* brugt Bangsbo, som allerede nævnes i *Munke=Regnska=berne* omkring Aar 1500, men stadig som en Art Borg, hvad Klostrene i Nordjylland jo forøvrigt ogsaa selv var Da Reformationen indføres i 1536, inddrages alt Kloster=goods, ogsaa *Børglum* og *Bangsbo*, under Kronen, og til at begynde med betyder dette kulturelt set en Forringelse, en Tilbagegang. Det er Kirkens Rigdomme, ikke dens Opgaver, man vil have fat i. For hvert Kloster, der falder, svinder et Kulturcentrum; og den Gejstlighed, vi faar i Stedet, er saa foragtelig, at ingen ærlig Mand tør

sætte sit Barn i Skole der; ja, der er alvorlige Menne-
sker, der ønsker, at man skal oprette lutherske Klostre,
hvor Ungdommen kan opdrages til Tugt og Ærbarhed;
men da dette ikke lader sig gøre, saa hygges Borgere og
Adelsmænd i tyk Uvidenhed, men dog med den prakti-
ske Sans, som Livets Krav lærer dem. Og oppe i Nord-
jylland ser man de Adelsmænd, der til at begynde med
er Kronens Embedsmænd, mere og mere blive Landmænd,
de kommer til at hade Byen og dens Liv; der er kun
»Tilhold for Skurke og Svirere«, og der kan man knap
se Solens Lys.

Derfor bliver Livet paa Bangsbo det legemlige Ar-
bejdes, Mændene holder maaske nok af og til ridderlige
Øvelser, men ellers er Dagen optagen af Tilsyn med Ar-
bejdet, af Jagt og Fiskeri. Husmødrene maa bage og
brygge, slagte og sylte. De maa overalt selv tage Haand
i med; derfor bliver det skulder- og herdebrede, haand-
faste Kvinder; der bliver ingen Plads for veg og blød
Kvindelighed.

Og Husets Døtre faar en Memorial for, hvad de hver
for sig skal huske, naar de har Uge; de har Eftersyn
med Skafferiet; de skal passe paa, at intet bliver til overs;
der gror jo saa lidt der oppe paa de tynde Jorder. De
skal have Tilsyn med, naar der tages Hul paa Smør- og
Sildetønde; de skal passe Køkkenhaugen og holde Øje
med Sengetøjet lige til de Fire-Lispunds-Dyner, der skal
luftes og bankes.

Om Vinteren har de unge kedet sig. Afveksling kom-
mer der kun, naar en tung Karosse ruller ind i Gaarden
med Bud fra Hans Naade Kongen, eller en rejsende Fæt-
ter viser sin plumagerede Hat paa Vejene eller — og det
er mærkeligt og betegnende for de Steder, hvor Ensom-
heden er Hersker — han bringer ny Musik med sig.

Ellers gaar Dag ud som Dag ind, Husherren holder
»Rettergang« for sine Folk hver Mandag Morgen, saa

kommer Husandagten og saa det evige, trælsomme Arbejde, til Ugen slutter med Andagt om Lørdagen.

Livet, der leves i Sol og Regn, er med stor Inderlighed bundet til Aarets Kredsgang, det er stadig knyttet til Dyrelivet og Begivenhederne deri: naar den blis-sede Ko skal kælte, — naar den og den Hest skal skydes o. s. v. Dette bestemmer ogsaa Livssynet; man ser rent »naturhistorisk« paa alt, der bliver ingen Rum for Sentimentalitet eller Forkunstning. Ægteskabet er kun baseret paa Naturdriftens Tilfredsstillelse, og er Manden »ked af Tambrad«, er det kun rimeligt, at han »slaar sig paa Vildbrad«, derfor regnes det for ganske selvfølgerigt, at Hustruen hverken er Mandens første eller sidste Forbindelse; det er derimod nødvendigt for den lovlige Slægts Forplantning, at han i en vis Alder »kommer i Stilhed« i nogen Tid, det er det, man kalder det, naar han gifter sig. Derfor bliver Ægteskabet ikke noget inderligt Forhold, kun et Kompagniskab, der undertiden kan være sølidt nok, da de fælles Interesser for Slægtens, Gaardens og Godsets Bevaring og Udvidelse binder de to sammen. Og dog ser man lige saa mange lykkelige Ægteskaber i de Tider, som man nu ser vellykkede Kompagniskaber.

Saaledes levedes Livet paa Bangsbo i hine fjerne og djærve Tider. Vi skal i det følgende se, hvem der har ejet den gamle Gaard, og hvorledes dens Skæbne har været.

* * *

At *Bangsbo* er en ældgammel Gaard, der har sin Oprindelse helt nede i den graa Middelalder, derom bærer ikke alene de gamle Dokumenter fra *Børglum Kloster* Vidne; Gaarden har selv sine Minder, der taler. Da den nedenfor nævnte Hofjægermester, Kaptajn *Nyholm* i 1870'erne vilde restavrere *Bangsbo*, hvad der var haardt til-

trængt, lykkedes det ham straks at ombygge de gamle og forfaldne Længer og Økonomibygninger; men da han vilde i Lag med Stuehuset, hvad hans Død i 1882 hindrede ham i at naa, fik han konstateret, at det hvilede paa flere hundrede Aar gamle Hvælvinger med alentykke Mure og Kældere, der øjensynlig har været anvendt som det, man i Fortiden kaldte »Bispefængseler«; men dette maa betyde Fængseler, Bisperne har anvendt, naar de vilde uskadeliggøre farlige Fjender, det være sig Præster, Adelsmænd eller Bønder. Ovenover dem var Gulvene saa faldefærdige, at man maatte afstive dem med Jernstøtter, der bæres af Murværket i de gamle »Bispefængseler«. Sundt kan det ikke have været at tilbringe sin Fængselstid der nede, hvor Vandet somme Tider stod Alener i Vejret, og Murene drev af Fugtighed, selv i Sommerens herligste Tid.

Denne Opdagelse peger for os hen paa, hvad *Bangsbo* oprindeligt var: Klosterets naturlige Forsvar mod Fjender, der truede det fra selve Vendsyssel og ude fra Kysten, hvor Masser af Fribyttere laa paa Vagt for at plyndre dets Rigdomme. Vendsyssel havde og har, det maa man ikke glemme, ingen naturlige Havne undtagen Limfjorden; de eneste, det nu ejer paa Østkysten, Frederikshavn og Skagen, er begge kunstige og af moderne Konstruktion. Derfor var der netop Smuthuller nok for smaa Fartøjer, for Fiskerne fra Land, der listede sig ind med deres rige Fangst ved Nattetide for at undgaa at aflevere deres Tribut af indtil 20 Ol af hvert Sildebundgarn til Børglum Kloster, og for Fribytterne af fremmed Nation udefra, der trængte til Brænde eller til Svin og Høns og andre Fødemidler, mest hjem til den fattige svenske Kyst paa den anden Side af Kattegat. Her ligger Forklaringen paa, at Munkene maatte have en befæstet Borg med Voldgrave og dybe Fængselskældre, som *Bangsbo* var det.

Da saa Reformationen melder sig i 1536, er det en Selvfølge, at alle Klostrene, ogsaa Børglums rige Ejendoms

me erobres af Kronen, og at den har udmærket Brug for netop en befæstet Borg som Bangsbo, og til at begynde med anbringer Kongen sine Lensmænd, hvilket ikkê betyder andet end Fogeder, paa de stærkeste Steder. Der er meget at passe paa.

Christian den Tredie bruger Slægterne *Gyldenstjerne* og *Podebusk*, som er haarde Halse, til at vogte her, og i sine Førdninger hævder han med Strængthed sine Rettigheder. Bønderne er slemme til at forhugge Skovene; det forbydes med haarde Straffe, og mangen uselig Vendelbo maa i Bangsbo Fængsler sone sin Synd for at have brugt sin Bile, som Øksen den Gang hed, for kraftigt. Men Kongen har ogsaa Jagtret: »Ingen maa jage eller jage lade, skyde eller lade skyde, slaa eller lade slaa, paa nogen Maade ødelægge nogen Hjort, Hind, Raa eller Hare«.

Det kan Bønderne, som har haft friere Spil i Munkenes Tid, ikke finde sig i, saa lidt som de vil give deres endnu tyve Ol Sild af hvert Bundgarn eller forpligte sig til ikke at sælge deres Øksne til andre end Kongen selv, og Følgen bliver Oprør paa Oprør med Kampe ved Kyzsten omkring Bangsbo, med ubarmhjertige Dødsdomme for Bondeførerne, hvis haardeste Hals er *Bertel Hansen*, som da ogsaa har forbrudt sit Liv den Dag, han fanges i Bangsbo Skov af de Kongelige.

Misfornøjelsen og Uroen vokser fra Dag til Dag; ganske menneskeligt og naturligt ræsonnerer Bønderne som saa, at de dog i gamle Dage i Munkenes Tid kunde fatte, at de maatte bøde for deres Brøde, naar de derefter fik Kirkens Absolution og Synderens Forladelse; men til Kongen maatte de aflevere deres Høns og Svin uden at faa noget til Gengæld, ja, selv deres Penge; thi det er det underlige ved det, at Penge var kendt Omsætningsmiddel i Vendsyssel langt tidligere end i det øvrige Danmark; allerede i Middelalderen støbte man Sølvmonter i Hjørering, og disse Skillinger var kostbart Eje, som den, der

fik dem, ikke rykkede ud med med det gode, saa lidt som med de Sedler, der gjaldt for Penge. Derfor galer den røde Hane idelig over Vendsyssel; man brænder Borge og Skove, hvor Plyndringer og Forsvar finder Sted, og de kongelige Tropper maa tit trække det korteste Straa; de kender jo ikke Smuthullerne som Bønderne, og mange af dem gør ogsaa i afgørende Øjeblikke fælles Sag med Oprørerne, og heri er ikke mindst de kraftige vendelboske Piger Skyld, ikke alene fordi de staar deres mandlige Slægtninge bi i selve Kampen, men ogsaa, fordi de ejer de forførelseriske Egenskaber, kønne Piger altid har overfor kraftige unge Mænd; og Moralen er ikke stærkere blandt hine Tiders Vendelbo-Piger, end den, de fyenske Piger senere har faaet Ord for at være Repræsentanter for; det er en ganske naturhistorisk Selvfølgelighed, at Hensigten her helliger Midlet, og at det snarest betragtes som en Ære for en Bondepige, at hun har reddet sit Partis Sag ved Opofrelsen af sin Uskyld og med saa og saa mange Kærlighedspanter til de kongelige Tropper.

Dette er anderledes end langt senere, da den bekendte og berygtede Eventyrer, Brigader *Halling*, i Slutningen af det attende Aarhundrede for at »forskønne« Vendsyssels Befolkning som Herre paa Dronninglund tvang de kønneste Karle og de kønneste Piger til at ægte hinanden eller i alt Fald parre sig; ellers var Træhesten og Slottets Fængsel Pigen vis. I de Tider oprørtes man dog i Vendsyssel over det, man i Frederik den Andens Dage fandt særdeles naturligt og fornuftigt.

Men kostbart og næsten haabløst var det for Kongerne at holde Styr paa de Vendelboer, og derfor gaar man i Slutningen af det sekstende Aarhundrede over til at sælge Godserne i Vendsyssel til Adelsmænd, og saaledes gaar det til, at ogsaa *Bangsbo* i 1573 faar sin første private Ejer i *Otto Banner*, der køber Godset og hele den dermed forbundne Herlighed, ogsaa Jagtret, Fiskeri og Skov-

hugst samt Herremandsret og Haands- og Halsret over Bønderne af Kronen, men rigtignok imod ogsaa at paa- tage sig en kraftig Landeværnspligt, som selvfølgelig kom- mer til at hvile tungt paa Bonden i kommende Ufredstid. Det er for at stille den dermed forbundne Uro nogen- lunde tilfreds, at selve den unge Kong *Christian den Fjer- de* Hellig Tre Kongers Aften 1598 kommer til Vendsys- sel og den fjerde og femte Nat derpaa overnatter paa *Bangsbo*; han er saaledes den eneste danske Konge, om hvem man ved, at han har boet paa *Bangsbo*.

* *

Den *Bannerske* Slægt er ældgammel nordisk, i Sve- rige kaldes den *Banér*. Den førte som Skjoldmærke et af Rødt og Sølv skraadelt Felt og som Hjælmtegn en Række Bannere. Den udleder sin Herkomst fra *Timme Sjællands- farer*, der under Knud den Stores Kampe i England i det afgørende Øjeblik, da Bannerføreren var falden, skal have standset Uordenen i Hæren ved at fæste en Bøgegren til Odden af sit Spyd som Banner; men først ved Reforma- tionstiden optog man Slægtsnavnet *Banner*, og det er straks knyttet til Nordjylland. Den første Mand af Slæg- ten, der kan paavises, er saaledes *Erik Nielsen Banner*, der var Lensmand paa Aalborghus og Rigens Marsk. Vi finder derefter adskillige Lensmænd og Rigsraader af Nav- net; de har hørt hjemme i Aalborg, paa Vinstrup, Asdal, Kokkedal og andre Vendsyssels Borge. — *Bangsbos* første Ejer var Søn af Rigsraad *Anders Nielsen Banner* til Kok- kedal, mien kom ikke selv til at spille nogen større Rolle i dansk Historie; han var nærmest en Fredens Mand, en Herremand, der dyrkede og ophjalp *Bangsbo*, hvad det nok kunde trænge til efter de haarde Ufredens Tider, der var gaaet forud.

Derfor bliver den næste Ejer, *Otte Skeel*, der har

haft nogen, men ikke paavisselig Forbindelse med Banner-
Slægten, idet hans Fader, Rigsraad Christen Skeel († 1595)
har kæmpet under Banner-ne i Sverige, ogsaa en rig
Mand.

Denne *Otte Skeel*, der skrev sig »til Hammelmose« og
var født paa Fusingø d. 28. Aug. 1576, ejede foruden Ham-
melmose i Vendsyssel desuden Bangsbo, Asdal, Langholt
og Burholt. Han var i mange Henseender en betydelig
Mand. Efter at han som alle Datidens Adelsmænd havde
faaet sin første Opdragelse i Hjemmet, sendtes han i 1590
til Strassburg og var derefter i nogle Aar paa Studierejser
i Frankrig og Italien. I Aaret 1600 kom han hjem og til-
traadte, som det lønnede sig, Hoftjeneste hos Christain
den Fjerde. Der traf han i Dronningens Jomfrukammer
den dydsirede og hovedrige Jomfrue *Birgitte (Birte) Linde-
nov*, der var Datter af den store Vendsyssel-Herremand
Hans Johansen Lindenov, der ejede Hundslund Kloster,
det senere Dronninglund, der fik sit sidste Navn efter
Dronning *Charlotte Amalie*, som elskede at bo paa dette
skønne Herresæde i Vendsyssel; *Otte Skeel* forelskede sig
stærkt i Jomfru Lindenow, og i 1605 hjemførte han hende
som sin Brud til Bangsbo. Fra dette Ægteskab stammer
det nære Forhold, der igennem mange Aar bestod imel-
lem Dronninglund og Bangsbo.

Otte Skeel var en baade tapper og dygtig Mand, som
gjorde sit Fædreland store Tjenester. Under Kalmarkri-
gen fungerede han som Proviantmester og deltog i 1612 i
Elfsborgs Erobring. I 1613 var han i Kongens Følge paa
Rejsen til Holsten, i 1644 lykønskede han paa Danmarks
Vegne Ruslands Czar til hans Tronbestigelse.

Fra 1626—27 var han Krigskommissær og havde Op-
hold i Regeringsdistriktet *Stade* i Hannover, og medens
han var der, blev han optaget i Rigsraadet her hjemme.
Han tog siden livlig Del i dettes ikke altid fredelige For-
handling med Kongen, imod hvem han hyppig var en

haard Hals, der voldte den af Sorg og Pengemangel forpinte *Christian den Fjerde* mangelmørk Stund. Men han fik dog stadig nye Tillidshverv; i 1628 deltog han i Herredagen i Christiania, i 1629 var han til Stede ved den mærkelige Sammenkomst mellem Nordens to Konger, og i 1630 rejste han til Danzig, hvor han skulde have arbejdet paa Forlig mellem Kejseren og Gustaf Adolph. Da Rigskansleren var rejst i 1632, var Otte Skeel hans Stedfortræder og Danmarks mægtigste Mand, i 1633 var han i Breslau til nye Forligsforhandlinger mellem Kejseren og den svenske Konge og Aaret efter til et Møde mellem danske og gottorpske Raader i Kolding, hvor man enedes om en udvidet Union imellem Danmark og Hertugdømmerne. Han døde i Aalborg d. 17. December 1634, efter at han kort før var blevet slaet til Ridder.

Det er en Selvfølge, at en saa optaget Mand kun havde ringe Tid til at passe og styre sine Godser; men her havde han en glimrende Støtte i sin Hustru, Fru *Birte Lindenov*, der overlevede ham til den 29. November 1648. I sin Enketid boede hun mest paa sin Fædrenegaard, Dronninglund, men hun var dog ogsaa hyppig paa Bangsbo. Hun styrede med haard Haand og bragte Bangsbo i en glimrende Stand. Og selv om Bønderne var bange for Naadigfruen, elskede de hende dog, fordi hun førte et dydeligt og kristeligt Levned, andre til godt Eksempel, og udøvede mod de fattige Vendelboer en Godgørenhed, man aldrig havde kendt Mage til, hvorfor de ogsaa i lange Tider efter velsignede »Fruen paa Bangsbo«s Minde (det kaldtes hun).

Der følger efter Fru *Lindenovs* Død en lang Tid, hvor Arkiver og Kilder ikke fortæller meget andet end en Række ukendte Navne paa Ejere af Bangsbo; men saa meget er givet, at disse Ejere bestandig har ligget i Kiv og Strid med de vanskelige og stædige Bønder, der dog havde den gode Egenskab, at de værgede sig og stred drabeligt i de lange og for Landet tunge Svenskerkrige. Vi kan nemt og

hurtigt nævne Navnene. Efter Otte Skeels Enke bliver hans og Fru Lindenovs eneste Søn, *Christen Skeel*, Herre til Bangsbo, hvad han er til sin Død i 1670; han er ugift, og derfor arver hans tre Søstersonner *Holger*, *Otte* og *Albert Bille* Gaarden i Fællesskab; men da den er for lille til saa mange Ejere, som ej heller synes at have levet i den skønneste Enighed, køber den næstældste, *Otto*, Brødrenes Part; han levede imidlertid kun til 1674, og da han heller ingen Livsarvinger har og synes død ret pludselig og uden Testamente, bliver det hans Broder *Holger Billes* Sønner, Bangsbo tilfalder, og for deres fælles Regning drives den til Aar 1700, da den ene af dem, *Henrik Bille*, køber sin Broder ud for selv i 1704 at sælge Gaarden til en lige saa ukendt Mand *Otto Arenfelt*; hans Søn *Lage Beck Arenfelt* arver den, og dennes Enke sælger den 1744 til den højstbydende, *Jens Nielsen Møller*, og fra dette Øjeblik ophører Bangsbo at være Adelsgaard. Denne *Møller* skal have været en dygtig Landmand, der særlig beskæftigede sig med Kvægopdrætning; han overdrog 1763 Bangsbo til sin Svigersøn *Lorentz Simonsen Klitgaard*, efter hvis Død hans Søn *Jens Klitgaard* overtog den; men han solgte den 1810 til Enkefru *Emilie v. Angersbach*, født *Baronesse Knuth*, der 1812 overdrog Bangsbo til en meget kendt og anset vendsysselsk Landmand, *Johannes Møller*, der tidligere var Ejer af Dronninglund.

Det var under uhyre vanskelige økonomiske Forhold, at *Johannes Møller* overtog Bangsbo. Det var midt i Pengekrisens Dage, og der herskede den bitre Nød over hele Landet, ikke mindst blandt de fattige Bønder fra Frederikshavn til Sæby. Men *Møller* var en dygtig og velstillet Mand, og da der ingen Penge var mellem Folk, købte han billigt en Mængde Jordegods op, der senere gjorde ham til en rig Mand. Der gik underlige Frasagn om, hvor lidt han havde givet for sit Gods; men her har Rygtet dog grundigt overdrevet.

Det fortaltes saaledes og blev troet i hele Vendsyssel, at han ved en Auktion i Hjallerup Kro havde købt hele Storskoven, der hører til Dronninglund, for 10 Rdl. Sølv. Selv om 10 Rdl. i Sølv i 1813, da Auktionen fandt Sted, var sjældne Varer, passer Historien ikke. Storskoven, der var værdsat til 10,000 Rdl. Sølv, var til Auktion; ved to paa hinanden følgende Auktioner i Hjallerup Kro blev Skoven opaaabt til 3000 Rdl., uden at nogen bød paa den; saa drog *Møller* fra Bangsbo til Hjallerup til den tredje og sidste Auktion, og da Storskoven atter raabtes op for 3000 Rdl., raabte *Møller*: »Og 10!« det fik han Hammer-slag paa, og derfor troede de enfoldige Bønder, at Justits-raaden fra Bangsbo (den Titel havde *Møller*) havde købt hele Storskoven for 10 Rdl.; det var jo imidlertid 3010 Rdl., og det var selv i hine onde Dage godt Køb.

Johannes Møller var iøvrigt en landskendt Landøkonom og blev Stamfader til en kendt jysk Slægt, hvis sidste Skud atter har gjort sig bemærket; hans Søn, der var Jurist og bosat i Aalborg, var gift med den udmærkede Skuespillerinde paa Folketeatret i København, afdøde Fru *Julie Møller*, og deres to Børn har begge arvet deres Moders sceniske Talent; det er Skuespillerinden Fru *Petrine Sonne* og Skuespiller ved det kgl. Teater *Valdemar Møller*, der ved Siden af sit Skuespillertalent dyrker Tegnekunsten og ugentlig glæder os alle ved sine fortræffelige, harmløse og veltrufne Skuespillerkarikaturer i »Klodshans« og mange andre illustrerede Blade.

Det var i *Johannes Møllers* Bangsbo-Tid, i Fjor for 100 Aar siden, at der indtraf en Begivenhed, hvori de Bangsbo-Bønder spiller en fremtrædende Rolle; i vor Tids Øjne tager den sig humoristisk nok ud, og man skulde ikke tro, at det kun er 100 Aar siden, sligt kunde ske. Det er *Oprøret i Sæby 1818*. Det maa vi dvæle lidt ved.

I 1789 dukkede der i Aalborg en Skolelærer op, som hed *Martin Dietz*; han var født i Tønder, hvor hans Fader laa som Dragon. Denne Herkomst syntes ham imid-

lertid alt for ringe, og han yndede derfor at bilde godtroende Folk ind, at han hørte til en gammel adelig Slægt, der havde stor Indflydelse paa højere Steder, hvorfor han let ved Raad og Daad kunde skaffe dem deres Ret, naar »de Store« ellers forholdt dem den. I fire Aar drev han derfor sin Virksomhed som Vinkelskriver i Aalborg ved Siden af sit Lærerembede; men Autoriteterne fik snart et godt Øje til ham, hvorfor Jordbunden blev ham for brændende i Aalborg, og han forlagde sin velsignelsesrige Virksomhed til Randers, hvor han holdt det gaaende i hele 14 Aar; men saa var det i 1807, at han hørte, at der var et Degnekald ledigt i Vrensted i Vendsyssel, og han mente da, at en saadan gejstlig Stilling vilde være en ypperlig Troværdighedens Baggrund for hans Lovtrækkergerning. Desuden vidste han, at Vendelboerne, navnlig de omkring Frederikshavn, Bangsbo og Sæby, var særlig stridbare og havde idelige Retstrætter med Herremændene. Kort sagt, han søgte Embedet, og med eminent Talegaver og det indsmigrende Væsen, der var ham egent, lykkedes det ham at besnære den gamle Præstemand, og han fik Embedet. Overfor denne Præst holdt han stadig sit indsmigrende Væsen, hjalp ham op og ned ad Vognen, støttede ham i glat og slibrigt Føre og roste hans Prædikener, derfor ser vi ogsaa det Særsyn, at den rare Guds Mand, lige til det hele ramlede for *Dietz*, sagde god for ham, og han var sikkert i god Tro; thi hans Rige var ikke af denne Verden; dens Falskhed og Mammons Glans var ham ganske ukendt.

Imidlertid rykker *Dietz* ind i sin Degnebolig, hvor han samtidig indretter sig et fuldstændigt Kontor for Vinkelskriveri. For nu ret at imponere de lettroende Bønder, sender han en Dag en Laks som Gave til Kong *Frederik den Sjettes* Køkken; herfor modtager han en Takskrivelse fra Overhofmarskallet; denne ligger i en stor Konvolut med et mægtigt kongeligt Segl bag paa.

Med den Konvolut drager han rundt til de Bangsbo Bønder og siger: »Der kan I se, jeg kender Kongen, jeg faar Breve fra ham; kom I bare til mig, naar I har noget at klage over de Store. Jeg forstaaer mig paa alle Sager angaaende Fæste, Hoveri, Tiende og Skolevæsen. Mig renøder Amtmand *Sporon* i Hjørring ikke med. Han er snu, den Rad; men han ved, jeg kender Kongen«.

Og Forretningen gaar strygende, Bønderne strømmer til, og der er ikke den Forurettelse, de ikke mener at have Grund til at klage over. Nu er *Dietz* desuden saa heldig at have en Kone, som er Datter af en Vendelbo-Bonde, altsaa er han en af deres egne, og det forøger yderligere Tilliden, at den ene Datter gifter sig med en Bonde paa Egnen, den anden, *Agathe*, der kommer til at spille en Rolle i det senere Oprør, er ikke utilgængelig for flere forskellige Bønderkarles haandgribelige Kærlighed paa een Gang. Altsaa Familien *Dietz* er populær, Manden bliver den farligste og mægtigste i Vendsyssel, og gamle Pastor *Segelcke* i Vrensted, der bestandig glæder sig over sin Degns Opmærksomhed, er helt stolt af, at en Kirkens Tjener ved hans Kirke kan vinde Folks Tillid i den Grad, at alle strømmer til ham med deres Bekymringer.

Den eneste, som ikke var saa begejstret, var Amtmand *Sporon*. Han havde ofte opdaget *Dietz's* Rævestreger og saa, hvorledes han narrede Bønderne, og han var derfor ganske naturligt paa Nakken af ham. Saa skete det i 1816, at der skulde være Thing og Rettergang i Hjørring, og ved den havde *Dietz* en Affære, som var ualmindelig smudsig, og det gjaldt da at gøre noget ekstraordinært. En Timestid før Thingets Begyndelse havde han samlet en stor Skare Bønder udenfor Hjørring Thingsted, og han gik da ind paa Amtmand *Sporons* Kontor for at skræmme ham. Men denne kastede ham alle Papirerne i Hovedet og erklærede, at han intet vilde have

med hans Svinerier at gøre. Da *Dietz* tog groft til Genmæle, gav Amtmanden ham en Dragt Prygl og sendte ham med et Spark ud af Døren til de ventende Bønder.

Det var netop saaledes, *Dietz* vilde have det. Han brølede til de forsamlede: »Der bliver ingen Thing i Dag; Rettens Værdighed er krænket, der er øvet Vold af dens Udøver paa en sagesløs Mand«. Forfærdede og opbragte drog Bønderne hjem med deres beundrede *Dietz* i Spidsen, og denne indgav nu til Kongen en Klage over Amtmand *Sporon* for Rettens Fornægtelse og Krænkelse af dens Værdighed ved Udøvelse af Vold paa Thinge. Amtmanden klarede dog Sagen meget let. Han erklærede, at han havde banket *Dietz* i sit private Værelse, og inden Retten var sat, saa det er noget, der kun kan afgøres ved privat Søgmaal. Heri giver Kongen ham Ret; men nu vil Amtmanden ikke lege med mere. Han indleder en kriminel Undersøgelse mod *Dietz* for hans Vinkelskriverier; men saa snedig er Fyren, at Aktor bruger hele to Aar om at samle Beviser mod ham; men saa er Sagen oplagt, og der skal skrives til Arrestation af *Dietz*. Da han hører hjemme i Sæby Jurisdiktion, giver Amtet Herredsfoged *Boeck* der Ordre til at foretage Arrestationen.

Nu viser det sig imidlertid, hvor mægtig *Dietz* er. Herredsfogeden erklærer simpelthen, at han ikke tør arrestere ham af Angst for Bønderne. Han forlanger militær Bedækning dertil, og han faar da ogsaa d. 9. Januar 1818 tre Mand og en Underofficer til at føre *Dietz* af Sted. Men denne vil ikke ind i Arresten; han hævder, at det tillader hans vaklende Helbred paa ingen Maade. Han har hovne Ben. Saa beslutter den »mandige« *Boeck* at sætte ham i »privat Hægte« hos Skomager *Schioldann* paa Torvet, og det paalægges Skomageren paa det strængeste, at *Dietz* ikke maa faa Papir og Blæk og ingen ekstra Forplejning. Udenfor Skomagerhuset sætter han

Byens to Politibetjente, hvoraf den ene i senere Forhør betegnes som »en gammel Nathue«, den anden som en »stupid og dum Bondeflegel«; at de intet har udrettet, forsvarer de selv med, at de hverken har Uniform eller Skilt og kun 8½ Rdl. i aarlig Løn. De bliver da ogsaa siden frikendt.

Da disse Foranstaltninger til *Dietz's* Uskadeliggørelse under Sagen er i Orden, tager Herredsfoged *Boeck* det kloge Parti at tage Orlov og overlade sin Fuldmægtig *Mørch* og de to gæve Politibetjente at haandhæve Ordenen saa længe. Det varer da heller ikke mange Dage, inden *Dietz* har vundet sin Vært, Skomager *Schildann*, og han faar ikke alene Papir og Blæk, men ogsaa Brændevin og Tobak, og snart samles Bønderne i stedse større Skarer for at høre paa *Dietz's* Klager. Hans Kone ejer den Evne at kunne falde i Besvimelse; det gør hun jævnlig for at vise, hvor ondt hun har det, og *Dietz* fortæller Bønderne, at Amtmanden har forsøgt at forgive hende. Derfor er hun saa ussel.

Da Bangsbo Bønder nu hver eneste Dag laver Op-tøjer udenfor Skomagerens Hus, forlanger Amtmand *Sporon*, at Fuldmægtig *Mørch* skal følge *Dietz* til Hjørring Arrest. Da denne hører dette, sammenkalder han sine Bønder fra Omegnen og under deres jublende Tilslutning erklærer han, at han vil værge sig med Økse og Pistol, og Bønderne lover at møde og danne Livvagt om ham. Herremanden paa Bangsbo søger forgæves at tale dem til Rette, og *Mørch* skriver, at hvis *Sporon* vil have *Dietz* til Hjørring, maa han sende Hjørring Politi efter ham. Men Hjørring Politi tør, da det kommer, heller ikke tage ham af Hensyn til de skraalende Bønder udenfor; de tager, da *Dietz* ligefrem har forskanset sig, det diplomatiske Parti at erklære, at de kun har Ordre til at føre Forbryderen til Hjørring, men saa maa de først

bede om at faa ham udleveret, og det skal Sæby Politi besørge.

Mørch vrider sine Hænder og i sin Vaande henvender han sig til Sæby Borgervæbning, der i Engelskkrigens Tid havde gjort god Nytte ved sammen med Bangsbo Bønder at forsvare Bangsbo Strand mod Englændernes Landgang. Der er imidlertid af hele Korpset kun 30 Mand tilbage, af dem møder de 20 op paa Torvet, men mødes af Bøndernes Haan; de er nemlig ikke bevæbnede, og deres Anfører, Løjtnant *Aabel*, der i borgerlig Stilling er Møller, stiller i Møllerdragt, da han ikke længere har nogen Uniform.

Saa rekvirerer *Sporon* militær Hjælp fra Aalborg, og den 29. August lyder Piber og Trommer paa Sæby Gader, og op marcherer Løjtnant *Mantzius* med 20 bevæbnede Mænd.

Løjtnanten stiller sig krigersk op og opfordrer Bønderne til at drage rolig hjem; thi han agter ellers at skyde med skarpt; men hertil svarer Bøndernes Fører roligt: »Ja, skyd du bare, I kan dog ikke ramme mere end tyve af os ad Gangen, og saa er det vores Tur«. Imidlertid har *Dietz* forskanset sig med Bolte og Slaaer, men har været saa uheldig at glemme, at hans Kone er udenfor; for at slippe ind slaar hun en Rude itu; derved kommer hun til at skære Armen en Smule; teatralsk vender hun sig indenfor Vinduet, viser sin blodige Arm og raaber til Bønderne: »Ser I, nu har det første uskyldige Blod flydt!« — hvorpaa hun pligtskyldigt besvimer.

Agathe, *Dietz* elskovsfulde Datter, har imidlertid samlet en Del af sine varmeste Tilbedere oppe paa Taget; derfra raaber hun ned til Bønderne: »Mor kvæler sig!« og samtidig regner det med Sten ned over Soldaterne. Bønderne, der ikke har Skydevaaben, bestemmer sig nu til at hente Byens Sprøjte til at vande Krigerne bort med. Dette gør den øjensynlig lidet blodtørstige

Mantzius yderligere betænkelig ved Situationen; han indleder Forhandlingerne, og det besluttes, at Bønderne skal »gaa i Kavtion« for *Dietz's* Tilstedeværelse, til han i Aalborg har hentet nærmere Ordre. Saa drager han af med sine 20 Mand.

Men *Agathe* ligger ikke paa den lade Side; hun farer af Sted Dag og Nat til Bangsbo Strand og Skove for at hverve Bønder til at forsvare hendes Fader; men hun har denne Gang ikke megen Lykke med sig; de fleste Bønderkarle tager vel mod hendes Kærlighed, derimod er de bange for deres Skind, og da Militæret kommer igen, er *Agathes* Hær ikke meget over et halvt Hundrede Mand.

Sagen er indberettet til Øverstkommanderende, Hans Durchlauchtighed Prins *Wilhelm* af Hessen, der nu sender Kaptajn *Stricker* med 200 Mand og ubetinget Fuldmagt ad Sæby til, og da *Frederik d. Sjette* faar Indberetning, beordrer han yderligere en Afdeling jyske lette Dragoner og en Afdeling slesvigske Kyradsere af Sted. De to sidste udgør dog ialt kun 80 Mand, og de naar først Valpladsen efter Slaget. Kaptajn *Stricker* erklærer Sæby i Belejringstilstand, *Dietz* flygter, men bliver kort efter ynkeligt fanget i Maren Christendatters Madskab og ført i Lænker til Aalborg. Men *Agathe* stillede sig i Spidsen for sine 50 Mand; de bliver dog hurtig overmandede uden Blodsudgydelse, og ialt noterer Sejrherreren, Kaptajn *Stricker*, 51 Fanger; men dem har han hverken Fængsel eller Lænker nok til, hvorfor *Agathe* og hendes Tilhængere bliver bagbundne og lagte under Bevogtning paa Torvet Natten over for næste Dag at føres til Aalborg.

Dommen faldt i Juli 1819. *Dietz* blev dømt til at have Haand, Ære og Bostad forbrudt; men Højesteret forandrede i 1821 Straffen til strengt Arbejde i Viborg Tugthus i 3 Aar, senere fik han en Tillægsstraf af 2 Maaneder for sine Bedragerier. Af Bangsbos vildledte Bønder blev adskillige dømt til Slaveri og Tugthus; blandt de sidste

¹ gamle, længst.

var ogsaa *Agathe*. Højesteret formildede ogsaa disse Domme.

Da *Dietz* kom ud, tog han Bolig ved Bangsbo Strand, og da han nu havde taget det fornuftige Parti at fraraade Bønderne at indlade sig paa Retstrætter med Herremanden, opnaaede han endogsaa en aarlig Aarpenge af *Frederik d. Sjette*. Han efterlod sig ved sin Død, navnlig takket være *Agathes* frugtbare Virksomhed, et talrigt Afkom i Vendsyssel, det blev dog alle rolige og fornuftige Folk. Men Erindringen om Sæby-Oprøret levede længe, især i Militærkredse i Jylland, og da Bangsboerne kom ind i 1848, tiltalte Underofficererne dem altid med Skældsordet: »Ihr vermaledeite Dietzen«; men i Krigen viste det sig, som det forøvrigt altid har vist sig, at Vendelboerne, deriblandt ogsaa Bangsboerne, var nogle af Danmarks dygtigste og tapreste Landsoldater, modsat de bløde og upaalidelige Lolliker og Falstringer. Og dette bevidner vore Officerer med Glæde den Dag i Dag.

*

*

*

For at berolige de ophidsede Gemytter i Vendsyssel rejste gamle *Frederik d. Sjette* en Tur derop i Slutningen af Tyverne; men medens han overnattede paa Dronninglund, havde han en vis Ængstelse for at komme for tæt op ad Bangsboerne, og paa den anden Side mente han dog selv, at han havde Forpligtelse til at vise sig for dem, hvorfor han to Gange red med sit Følge over Bangsbo Strand og igennem Skovene; men ingen af Gangene stod han af Hesten; det syntes de gæve Bønder nu var lige haardt nok; men de vidste paa den anden Side, at selv om Kongen var mild til at benaade, var han meget stærk i sin Hukommelse, og egentlig tilgive gjorde han aldrig.

Hvem der da var Ejer af Bangsbo, vides ikke med

Bestemthed. Det er baade trist og mærkværdigt, saa sløsende man har handlet med vore Arkivsager i forrige Aarhundredes Begyndelse; hvad der ikke brændte, er smidt bort, eller ogsaa har Retsbetjentene rundt i Landet slet ikke ført deres Bøger. Nok er det, at vi kun ved, at Bangsbo ved *Johannes Møllers Død* gaar over til en Kammerraad *Bie*, der imidlertid solgte Gaarden til en Mand

Bangsbo med Chr. Clausens Fontæne.

ved Navn *Gørtz*, fordi Kammerraadinden havde haft det uheldige Indfald at hænge sig paa den sorte Kakkellovn i Nichen i Billardsalen; derved opnaaede Bangsbo, som enhver ordentlig Herregaard bør have det, at faa sin »hvide Dame«, der gaar igen og spørger; men hun er jo ganske vist af en langt yngre Dato end sine Kolleger paa de andre gamle Gaarde. Det maa være i Kammerraad *Bies* Tid, at Midterfløjen paa Bangsbo er bygget, medens Sidefløjene stammer fra det attende Aarhundrede. Livet føjer sig ellers jævnt og stille oppe i Vendsyssel, hvor navnlig Studeprangerne behersker Kroerne og slaar sig

veltillfreds paa deres velspækkede Tegnebøger, medens L'hombren, der ikke drejer sig om Smaapenge, drives med Liv og Lyst, og Romtoddyerne sammen med Spillet gaar deres Sejrs gang, ikke alene igennem Herregaarde og Proprietærgaarde, men hvor enhver ordentlig Præst, der vil tækkes sin Menighed, er med baade til Spillet og Drikken. Det er djærve og kraftige Skikkelser, der færdes deroppe mellem Vesterhav og Kattegat, og gaar Spøgen end drøjt og upyntet Mand og Kvinde imellem, saa vokser dog netop i disse Tider, lige til Krigen begynder, Hjem- og Hjemlighedsfølelsen stærkt i Vendsyssel i de Dage. Og dette giver sig netop et kønt og kraftigt Udslag, da man pludselig heroppe, hvortil Nyhederne kun kommer langsomt, tror at se sine Hjem truet af en ganske vist kun indbildt Fare; det er under den saakaldte »Slavekrig« i 1848. Vi ler maaske noget ad al denne naive Staahej; men vi skal dog maaske hellere spare lidt paa vor Lattermildhed og beundre den Alvor og ægte Hjem-Kærlighed, der bærer den besynderlige Bevægelse oppe i den korte Tid, »Krigen« varer.

Det vil bedst kunne forstaaes, naar man begynder Historien bag fra med den Proklamation til Vendelboerne, som den daværende Amtmand i Hjørring, senere Stiftamtmand paa Lolland-Falster, Kammerherre, Baron *F. C. A. v. Holsteen*, († 1885) udstedte, da »Faren« var forbi, og man havde opdaget, at det hele var blind Allarm. Den findes i »Hjørring Amtstidende« d. 3. April 1848 og lyder:

»Min Tak til samtlige Amtets Beboere og Autoriteter for den Aarvaagenhed, Beredvillighed og Hurtighed, hvormed de have handlet under de, som det nu har vist sig, ugrundede, men en Tid tilsyneladende paalidelige, foruroligende Rygter.

Det blev derved muligt, at jeg i mindre end 24 Timer,

efter at jeg i den Henseende havde begyndt at træffe Forsanstaltninger, kunde, hvis det havde været fornødent, uden nogen forudgaaet Organisation disponere over 8 a 10,000 Mand, der var placerede paa forskellige Steder i Amtet, til Hjælp for vore Brødre sønden Limfjorden og til eget Forsvar.

Nu ingen ubesindig Tiltro til Rygter, men Aarvaaggenhed, Besindighed, Enighed, og hvis nogensinde Fare skulde være tilstede, kraftig Optræden i Kjærlighed til Konge og Fødeland være Hjørring Amts Beboeres Løs sen.

Hjørring, d. 2. April 1848.

Holsteen«.

Kortelig fortalt er Slavekrigens Historie følgende:

Beboerne i Thisted opskræmmedes i de sidste Dage af Marts 1848 ved Rygter, der bragtes dem af »Expresser« fra Nykøbing, om, at en Skare løsslupne Slaver fra Rendsborg Fæstning havde vist sig i Salling, at der havde staaet en blodig Træfning ved Skive, og at Landet var oversvømmet af løse Eksistenser, som endog forklædte som Fruentimmer hærgede og plyndrede, hvor de kom frem. Skønt det senere opklaredes, at det hele var Løgn. følte Beboerne sig utrygge, væbnede sig, som de bedst kunde, og udstillede Vagtposter om Natten.

Det hed sig, at 5—600 Forbrydere myrdede og brændte i Holstebro, og frivillige Korps under Kommando af Told- og Konsumptionsforvalter v. *Holstein*, den eneste for Haanden værende Person med nogen militær Uddannelse, udkommanderedes til Kyst- Nattevagt for at kæmpe for »Konge, Fædreland og Arne«. Der var mere end tusend Mand under frivilligt Værn den Nat. Og det hed sig, at hele Salling var oversvømmet af Banditterne.

Den første April havde Rygterne naaet Hjørring, der oppe forlød det, at der var 800 udbrudte Slaver, og at de

havde afbrændt intet mindre end Silkeborg og Viborg og nu stod parate til at gaa over Limfjorden. Alle Sognefogeder i Amtet fik Ordre til at hidkalde alt vaabendygigt Mandskab, og snart hed det sig, at der havde staaet et blodigt Slag ved Aalborg; og i selve Aalborg Borgerrepræsentation meddelte man til Gengæld, at Fjenden var sluppen over Limfjorden, og at der var hørt Skud i Nærheden af Brønderslev, og at man helt ned til Randers stod i Vaaben mod den truende Fare.

Det hjalp ikke, at Bladene den næste Dag kunde bringe beroligende Efterretninger; der var kommet Uro over Befolkningen; endda efter Amtmand *Holsteens* Proklamation vilde saaledes Bangsbo-Bønderne ikke kaste Vaabene før den 6. April. De havde hørt, at Haraldskær nede ved Vejle brændte, saa kunde det lige saa godt ramme deres egen Herregaard. Hvorledes »Krigen« ellers forløb oppe i Vendsyssel, derom kan vi lade »Hjørring Amtstidende« d. 1. April 1848 selv fortælle:

FORUROLIGENDE EFTERRETNING.

Igaar Aftes udbredte sig pludselig en Efterretning, der satte Alle i en panisk Skræk. En 800 Mand stærk Røverbande, bestaaende af løsladte Rendsborgslaver og lejede tyske Vagabonder, skulde frygtelig husere i Nørre-Jylland; og Rygtet hed, at Silkeborg og tvende Landsbyer i Egnen af Viborg var afbrændte af Marodeurerne, der havde myrdet for Fode og trængt videre Nord paa ad Nibekanten til.

En Estafette, der samtidig indløb fra den vestlige Egn ved Limfjorden til en sig her opholdende Godsejer, hidbragte og bekræftede det samme Rygte. Man frygtede, at Banden skulde sætte over Limfjorden og aflægge et Besøg her, da Alt tyder paa, at den har valgt sin Rute langs ad Jyllands Vestkyst.

Det til frivillige Vaabenøvelser samlede Mandskab ilede uopholdelig efter de Vaaben, der var at opdrive, og tilligemed en Del andre Indvaanere dannede sig til en Vagt, der den hele Nat var posteret omkring Byer og Gaarde. Desuden sendtes fra Amtet uopholdelig Estafetter til alle Sognefogeder, at de skulde holde det disponible Mandskab samlet og være beredte paa et muligt Overfald.

Rygtet var allerede ilet i Forvejen; i alle Sogne var man i Bevægelse. Indtrufne Rejsende fra Aalborg bekræfter Sandheden af de ovenanførte Rygter. Alle var der bevæbnede og beredte til at modtage eller imødegaa Skaren. Passagen over Limfjorden fra den søndre Side var afspærret, og det forlød, at saa vidt muligt var alle Baade førte til denne Side af Fjorden.

Da de Rejsende forlod Aalborg Kl. 12, skulde netop en Estafette have bragt det Budskab, at Banden nærmede sig og allerede befandt sig i Svendstrup, 1½ Mil derfra. Underveis hertil hørte de et Par Timer senere, at der blev skudt heftigt i Aalborg. — Ifølge nedenstaaende Opfordring, hvoraf en Rejsende har meddelt os en Afskrift, var fra Børglum og Kjær Herreder afreist 300 bevæbnede Ryttere til Aalborg:

»Da en Røverbande af Fæstningsslaver og tyske Vagabonder har sneget sig ind i Landet og allerede skal plyndre og brænde flere Steder, saa anmode vi Alle og Enhver i den nordlige Del af Vendsyssel om at stille til Byens Disposition indtil 300 beredne Mænd, forsynede med de Vaaben, som de kan overkomme, for at sætte en Dæmning imod de Ødelæggelser, som vort elskede Fædreland er udsat for.

Aalborg, i Borgerrepræsentationen, d. 30. Marts 1848«.

Ogsaa i Brønderslev havde man igaar hørt de idelige fjerne Skud. — Vi venter her med Længsel paa de offici-

elle Efterretninger; thi hvad ovenfor er anført, er kommen hertil ad privat Vej.

Ved Estafette fra Amtet er i Dag truffet den Foranstaltning, at foruden de forskjellige Vagter i alle Sognene, ere Afdelinger concentrerede i Løkken, Vrensted og Brønderslev samt ved Bangsbostrand, saavel som her i Byen, hvor et Reservecorps skal være parat til at rykke ud. — I Horns og Dronninglunds Herreder er Alt i Vaaben. — Forhaabentlig er der for Vendsyssels Vedkommende ingen Fare; thi at komme over Fjorden vil vel næppe være Banden muligt, og den Efterretning, at den er ødelagt, vil vel snart naa hertil. Dette ønske vi med en Forbandelse over den nedrige slesvig-holstenske Politik, der ikke har skammet sig ved at anvende saa afskyelige Midler til at udøve dens saakaldte Hævn.

Efterretningerne fra Randers i Byens Avis lyde paa, at i Torsdags er indløben Estafette fra Politimesteren i Lysgaard og Hids Herreder, der meldte, at en saadan Bande som den omtalte var trængt frem til Hederne og huserede frygteligt i Tyrsting og Vrads Herreder.

BEROLIGENDE EFTERRETNINGER.

Efterat ovenstaaende var expederet i Bogtrykkeriet, er en Estafette vendt tilbage fra Aalborg med den paa lidelige Efterretning, at de omtalte foruroligende Rygter havde rigtignok circuleret der og i høj Grad allarmet Indvaanerne, men at de i alle Retninger udsendte Estafetter vare vendte tilbage uden ringeste Bekræftelse, saa at det hele vistnok tør antages som overdrevent, om det ikke er blind Allarm.

En senere Estafette, der er indtruffen hertil over Blokhuse og Løkken, melder, at circa 600 Mand af Banden skulde dels være fangne, dels nedhugne ved Randers. Ifølge disse Efterretninger har Amtet i Eftermiddag ud-

stedt Ordre til, at Mandskabets Sammenkaldelse skal bortfalde, men at der dog i ethvert Sogn bør holdes Vagt, og Bud øjeblikkelig afsendes videre, saasnart nogensomhelst Efterretning indløber.

Her paa Gaderne vrimler af det indkaldte Mandskab, der tildels er bevæbnede med Høtyve. De bliver nu atter hjemsendte«.

Saa vidt »Hjørring Amtstidende«, men det er ganske interessant at følge Provinsbladene over hele Jylland for at se Rygternes Vej, og hvorledes de vokser sig større og større, jo længere de kommer mod Nord; hist og her er de ganske utrolige; men man fæster dog Lid til dem. Man spørger uvilkaarlig sig selv, hvorledes dette dog er muligt; men man maa huske paa, at Ophidselsen i hine Dage var saa stor, fordi Rygte aad Rygte, og der var ingen, der kunde kontrollere deres Ægthed. Aviserne kom jo i hine Tider kun to Gange om Ugen, og der var endda meget faa af de jyske Bønder, der kunde læse dem selv; de maatte helst have »vor Præst« eller en anden betroet Mand til at læse dem højt. Derimod fløj det talte Ord af Sted paa Hesteryg og i alle Tilfælde paa Fantasiens Vinger; og det, at der var Uro i Holsten og Slesvig, fik ved at vandre fra Mund til Mund ny Form, og Formen var ikke een eneste Gang den samme, som den havde haft før; *Fama* vokser for hvert Vingeslag, hun slaar, og Slavekrigen, hvor der ingen Fjende var, rasede i Jylland, langs Østkysten op til Limfjorden og Nord paa over Hjørring, indtil den kulminerede og døde den 6. April.

Bagefter søgte Københavnerne at drukne hee Bevægelsen i det berømte eller berygtede »Grin«; de skulde nødvendigvis have gjort det. Der var en ærlig Forsvars- og Værnevilje i det danske Folk i de urolige Dage, og selv om den gav sig naive Udtryk, var der dog en troskyldig Fædrelandsfølelse og Hjemlighedsfølelse derover, som ikke lod

sig smile ihjel, men netop senere satte sig den skønneste Blomst i den Bedrift, den danske Landsoldat, den før saa foragtede »Jens«, Bondedrengen, siden fik sit Minde for i *Fabers* og *Hornemans* Sang om Landsoldaten og *Bisens* Statue ved Fredericia Vold.

*

*

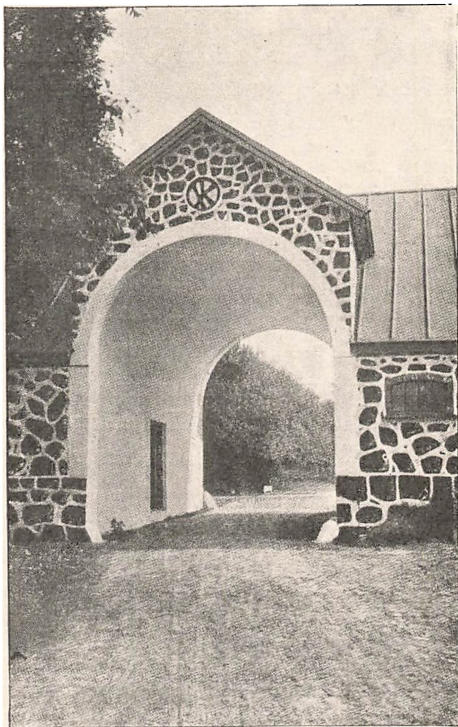
Da den ret ukendte *Giørtz* døde i 1873, købte en saa meget mere kendt og anset Mand Bangsbo, og fra den Tid af er Gaarden og Egnen viede Fredens Gerning

Bangsbos nye Ejer er *Lauritz Christian Nyholm*, en i alle Hensender ejendommelig og fremragende Mand. Han er født i Nykøbing paa Mors d. 27. Aug. 1823 som Søn af Lægen *Joachim Severin Nyholm*, der døde allerede d. 4. November 1834.

Om *Nyholm* skal det kort og godt berettes, at han efter Skolegang i sin Fødeby blev Kontorist paa Byfogedkontoret der og siden i Thisted. Han indsaa, at han for at komme videre ad denne Vej maatte underkaste sig dansk-juridisk Eksamen, men han naaede kun til Præliminæreksamen, saa fik han Lyst til at gaa Officersvejen, men det gik til at begynde med ikke godt, hvorfor han i 1846—47 tog til Takke med en Huslærerplads paa Landet. Derude læste han saa i Ro, og han naaede i 1848 at bestaa Adgangsprøven til den kgl. militære Højskole og blev i 1850 Sekondløjtnant. Han gjorde da Tjeneste ved Arméen i Artilleriet fra August 1850 til Begyndelsen af 1851; saa kom han tilbage til Højskolen, hvor han to Aar efter bestod Afgangseksamen som Artilleriofficer; men han fik kort Tid efter Lov til at gøre Tjeneste ved Ingeniørtropperne, og her var det, at han fandt sit rette Felt

Han var i lang Tid beskæftiget med Projekteringen af Dybbølstillings Befæstningsanlæg, men gik derefter i

Oktober 1855 til Vejtjenesten i Danmark og i 1868 til Vejevæsenets civile Bestyrelse; han var da bleven Kaptajn. I Mellemtiden havde han imidlertid haft en betydningsfuld Opgave; han blev i 1865 af Københavns Kommune

Indkørsel til Bangsbo.

sendt paa Studierejse til Suez, hvor han arbejdede under den berømte *Lesseps* selv, senere, i 1872, var han beskæftiget med Undersøgelser og Projektering af Jernbaner i Grækenland; men han var altid en jernflittig Mand, der tumlede med de store Opgaver ogsaa her hjemme. Af stor Betydning er alle hans Projekter til Havneanlæg paa

Jyllands Vestkyst, selv om Anlæggene ikke kom til Udførelse, og det var ogsaa ham, der sammen med Etatsraad *Juel* fik Koncession paa Jernbanen Holbæk—Kallundborg.

Som Politiker var han ogsaa stærkt interesseret. Han sad i Folketinget for Hjørring Amts 3die Valgkreds i 1869—72 og i 1881—82 for Aalborg Amts 2den Valgkreds. Han hørte ikke til noget bestemt Parti; men han stod som de fleste Nyholm'er, der altid har været frisindede, Venstrepartiet nær. Paa Grund af sin faste Karakter og ubestikkelige Redelighed vandt han ogsaa sine Modstandere paa Tinge, og det sagdes ved hans Død, at hans Minde vilde blive agtet og æret i alle Partier. Han døde d. 7. Juni 1882 af en indadvendt Byld i Leveren.

Ved sine mange Ingeniørarbejder havde han tjent gode Penge, og han byggede saaledes den kendte Gaard i Amaliegade ved Siden af Enkedronningens Palæ og vakte Opsigt ved som den første i København efter parisisk Mønster at forsyne Porten med en Jerngitterport udenfor den rigtige.

Da *Nyholm* købte Bangsbo, havde han gennem sin Hustrus Slægt arvet en Del Fæstegods, der hørte under Monstrup paa Mors; det drev han sammen med Bangsbo; da *Nyholm* døde, købte Etatsraad *Knudsen* paa Blidstrup dette Gods; men da dennes Brodersøn, *Johan Knudsen*, overtog Bangsbo, købte han Mors-Godset tilbage, men beholdt det, da han solgte Bangsbo, og driver det nu sammen med Blidstrup.

Nyholm tog straks fat paa en grundig Ombygning af det forfaldne Bangsbo; han projekterede alt selv, og han fik da ogsaa forbedret alt undtagen Hovedbygningen, hvortil han ved sin Død havde Tegningerne færdige.

Ingen af *Nyholms* Sønner, hvoraf den mest kendte er Etatsraad, Overdommer i Ægypten, *Didrik Nyholm*, kunde ved Faderens Død overtage Bangsbo, hvorfor det

solgtes til nuværende Inspektør ved Landbohøjskolen C. V. Th. Heiberg, der atter solgte den til Godsejer Johan Knudsen, og hermed begynder en ny og straalende Æra for den gamle Gaard, som dermed er indskrevet i Danmarks litterære Historie. — — —

Johan Knudsen, der er født paa Monstrup paa Mors d. 10. December 1865 som Søn af Etatsraad Poul Knudsen, kom som ganske ung til København for paa Bokkensheusers Kursus at forberede sig til Studentereksamen, som han bestod i 1889, cand. phil. blev han i 1890. Men han var hurtig kommet ind i Hovedstadens litterære Liv, og han stiftede, storstilet og rundhaandet som han var, snart Venskab med hine Dages allerbetydeligste unge i Litteraturens, Kunstens og Politikens Verden.

Blandt hans nærmeste Venner var de desværre saa tidlig døde Digtere Herman Bang, Gustav Wied, Peter Nansen og Carl Ewald, de ligeledes tidlig tabte Kunstnere Bindesbøll og Chr. Clausen, og den retsindige og hjertevindende Overkreds var »Retten« og som var alle sine Venners bedste Ven til sin Død. Af nulevende hørte til Kredsen Fru Betty Nansen, Dr. jur. Federspiel, Fru Agnes Adler, L. A. Ring og Indenrigsminister Ove Rode.

Det Venskab, som væsentlig sluttedes under Samarbejdet paa Dagbladet »København«, som Rode og Knudsen redigerede sammen i 1890—91, fortsattes, da Knudsen blev Ejer af Bangsbo, hvor han med HerremandsGenliliet holdt aabent Hus for alle sine Venner, efter at han dog først havde restavreret Gaarden grundig efter Raad af saa kyndige Folk som Bindesbøll og Chr. Clausen, hvorefter den første tegnede Møbler og Dørindfatninger, den sidste den smukke Brønd, der staar i Gaarden.

At skildre Livet paa Bangsbo, der først afsluttedes, da Johan Knudsen blev Herre paa Blidstrup, tilkommer en værdigere Pen end min; til al Lykke findes der i »Illu-

streret Tidende« i 1905 en udmærket Skitse af *Herman Bang*, der paa een Gang karakteriserede Livet der oppe, Vært og Gæster og Forfatteren selv. Den skal derfor gengives her; den taler et saa skønt Sprog, at den helt maa være Monumentet for Johan Knudsen i Bangsbos Historie:

Om Bangsbos Fortid véd jeg kun det Lidet. Det siges og er vel sandt, at det var de Bang'er fra Aalborg, som byggede Gaarden. Men den Slægt har i Hundredaar mest spredet, og af alle dens rige Jordegodser i saa mange Egne og Herreder var der snart ingen Rest. Ogsaa Bangsbo kom paa Fremmedhaand. De Skeeler ejede den og de Ahrenfelter. Andre Slægter ogsaa, mens Gods og Gaard vanrøgtedes og langsomt forfaldt. For hundrede Aar siden tilhørte den slunkne Herlighed, tror jeg, en Kammeraad. Jeg har hørt om det, fordi Sagnet gaar paa Bangsbo, at hans Frue, Kammerraadinden, en Morgen hængte sig paa den gamle sorte Kakklovn, der endnu staar i Nichen i Billardsalen. Den opbevares som et Slags Monument.

Men jeg kender kun Bangsbo fra den Dag af, hvor der blev Tale om, at Johan Knudsen skulde købe den, og da ønskede jeg til en Begyndelse, at jeg aldrig havde lært den at kende. Etatsraaden paa Blidstrup ønskede, at hans Søn skulde have den Gaard. Det var en Hovedgaard, den laa pænt, og den laa i Vendsyssel, som altid var saadan et Stykke Vej fra København. Jeg kørte hen for at se Ejendommen. Clasen fra Sæby kørte for mig, og Vognen var hans Enspænder. Godt var det, at vi ikke kom i Landauer. For værre Pløjemark end de oplødte Hjulfurer, der den Gang hed Vejen til Bangsbo, har jeg aldrig set.

»Sit fast,« sagde Clasen, naar jeg vippede i Sædet.

»Er'et her?« spurgte jeg.

»Ja, Gu' er'et her,« sagde Clasen.

Men da vi endelig skumplede ind paa Gaarden, troede jeg ikke mine Øjne, at det kunde være en »Hovedgaard«. Saadan en Rønne det var — med Døre klistret ind, hvor der skulde være Vinduer, og Stivere sat op ad den ene Længe og Høluge i Stuehusets ene Gavl og Elen-digheden kiggende ud ad Ruderne, der var skæve.

»Kør væk, Clasen!« raabte jeg.

»Hva' si'er De?« sagde Clasen.

»Kør væk,« gentog jeg, »dette køber vi aldrig.«

»Det ka' være ret,« sagde Clasen, og han piskede paa sit Dyr og vi vendte om og ud af Hovedgaarden — mens Ejeren var kommen frem i sin Dør til »Besøgelsen« og kun saa vor Ryg. Man kunde se den, Clasens Ryg fra Sæby.

Men »vi« købte den alligevel, og Johan Knudsen blev Godsherre paa Bangsbo, og Bangsbo fik atter sin Historie, der blev Historien om et Slægtleds Ungdom.

Først genrejstes Huset. Malere, Bygmester, Keramikere kaldtes til. Clausen, Bindsbøll og Ring færdedes og syslede og rodede baade i Gaard og i Længe. Der gravedes i Kældre og rejstes Mur. Møbler blev tegnet og Vægfriser blev skabt. Men var der noget gammelt, som duede, blev det hæget og bevaret. Da reddedes Billardsalens skønne Empiredøre med de haandgjorte Metalsirater, et Par af de dejligste i Landet. Slet intet skulde være »stort« — det vilde Johan Knudsen ikke. Men alt var sjældent, som det virkelig skønne er. I hvert Rum — de Rum, som et helt Slægtleds Kunstnere skulde lære at elske som et Hjem — skabtes der Linjer og Enhed og Ro. To Farver hersker paa Bangsbo, Hvidt, der løftes af Guld, og Sort, som bærer Sølv. Men Gulvenes Tæpper er lyse. Kunsts kattene er mangfoldige. Malerier og østerlandske Klinger og gammelt Sølv og Krystal i Overflodighed. Men Helheden virker som Ro, og Skønheden, her

er skabt, er Skønhed, hvori man udhviler. Hver af disse Stuer burde males for at fortælle Eftertiden, hvad der syntes et Slægtleds Kunstnere og Digttere fuldkomment.

Men jeg vilde helst eje Billedet af Dagligstuen. Thi dér, under de høje og brune Lamper, som Bindesbøll teg-
nede; mellem de brede og mørke Møbler; foran Rings
»Høstkarl« under de buede Palmer; ved den hvide Kak-
kelovn, Eva Drachmann omgav med sine sære Sirater;
rundt om Flygelet med sine stille Stager fra en Landsby-
kirkes Alterbord, Flygelet, hvor Holger Federspiel spil-
lede med sit blege Araberansigt bøjet over Tasterne —
dér, dér samlede vi om Husets Herre:

»Retten«, der gik bort fra os saa altfor tidligt, »Over-
retten«, der altid var ligelig og altid doven. En hel Aften
tilbragte han i én Stol, en lang Time sad han i én Stilling.
Altid lun og seende alt, mens han saa intet. For Gods-
ejerens Forretningsfører og for os alle Justervægten for
Godt og for Ondt. En bestandig Tilhører, der maaske
sjældent hørte efter, men i sine egne og ubevogtede Tan-
ker omsatte Livets Foreteelser i sært matematiske Pudser-
ligheder. Inderst i Sjælen en Skønhedens Dyrker, hvis
Hjerte flammede; en Revolutionær, der ikke kendte Love
— et bravt Medmenneske, som man maaske to Gange
i sit Liv mødte i et Haandtryk, og som vi efter hans tid-
lige Død alle som én bittert har savnet.

Gustav Wied: sammenkrøben og forsvindende i sin
Stol, af hvilken kun Hovedet rager frem, vimst og agt-
paagivende som Hovedet paa et Firben; følgende med Øj-
nene hver, der taler, spejdende næsten — men selv tavs.
Hans Latter, der kommer pludseligt og dør brat, er al
hans Del i Samtalen. Men naar Drøftelsen stiger og Para-
dokserne futter som Knaldperler, strækker Wied sig i sin
Stol, strækker hele Kroppen velbehageligt, som indsugede
han alle vore Latterligheder, der tvangfrit udfolder sig
— strækker sig næsten som et Dyr, der, paa Sandet, stræk-

ker sig i selve Solen. Kun paa Tomåndshaand taler han, eller spørger han. Thi hans Samtale bestaar altid af Spørgsmaal, og tiest begynder han med de samme Ord: »Er det ikke underligt, at . . .« som om alle de menneskelige Urimeligheder, han dog kender saa vel, alligevel hendsatte ham i en bestandig og fornyet Forundren, ham Humoristen med det dirrende Hjerte.

Fru Ida, saa lille og spæd, som frøs hun i sit hvide Sjal, mens hun gaar fra og til og fra, klappende En paa Skuldre og paa Bryst og paa Ens Arme — i den Barnløses Trang til at vise Venner Æmhed. Fin og stille ved hun meget og ofrede hun mere, den lille »Moster«. Og Sophus Schandorph selv saa livsfrodig og sjællandsk og bred, som var en Holbergsk »Marstrand« steget ned fra sit Lærred og blevet levende. Var han en stor Skildrer? Jeg tror det knap. Men noget af Urvæsenet var i ham. Han var runden lige op af Agrene, og han havde fæstet Bo i Købstaden og han var Dus med baade Degnen og Klokkeren og — hans Lune døde med ham.

Peter Nansen, der, med det fine Ansigt bøjet og Cigarretten i den ene Mundvig, halvmumler langsomme og betænksomme Ord, mens han Øjne smiler som den Skalk, han er — han, der blev en jævn Spotter den Dag, hvor alt gaar vel, og forblev en mild og nænsom Hjælper i Stunden, det gaar ilde.

Gina Oselio, med Carmens Kam i sit Haar. Lad og flammende; til daglig tavs som den, der ruger over det uoprettelige; et strømmende Ordvæld, naar hun hidses. En Urkraft, som aldrig blev helt brugt og satte al sin Blomst. Og Bjørn, hvis norske Ord ruller gennem Stuerne, der bliver for trange for hans Iver, hans, den meget arbejdsstærke . . .

Ove Rode med det kønne og usikre Smil, der forelegent, ikke ret véd, hvorhen det skal vende sig. Holger Federspiel, hvis klare og stærke Hjerne de mange og rig-

lige Ord trætter og som, under Lampen i en Krog, lukker Øjnene, som sov han — skønt han er lysvaagen. En Ørkesløs og en Utaalmodig, der lærer sine Yndlingsdigteres Romaner udenad for at dræbe Tiden, som han endnu ikke véd, hvad han skal bruge til. Carl Ewald med sin Forstmandsrøst, der tager Amen fra hele Koret, og med sine meget lange og meget demonstrerende Skolemands Arme. Han styrker sig ved sine egne Paradokser som en Anden ved Jernpiller. Hans Eder kan blive dyre og mangfoldige som hans Overbevisning er varm. Han fuser os over som en Skændegæst og han smækker ogsaa med Dørene. Men helt inde i ham bøjer den redelige Begejstring, som først dør med Hjerteslaget.

»Den sorte Christensen« gaar rundt og bøjer det smukke Hoved med de anspændte Øjne ned mod hver, der taler, om ikke de stakkels Øren kunde gribe et Ord, saa han kunde følge og forstaa, Men tilsidst fanger han selv en af Malerne — de føler sjældent Trang til selv at sige saa meget — og i en Krog fortæller han ham, hvad han har gjort før, om Holger Drachmanns skinnende Ungdom og om Krigen i 64.

Betty Nansen sidder med de skønne Hænder foldede om sit Knæ. Maaske lytter hun, snarest er hun borte — paa egne Tankers skjulte og tindrende Langfart. Hendes Klogskab hersker og hendes Ord binder. Men bag Klogskaben og Klarheden lever hun selv i dulgte Egne, hvor man ikke naar ind. Dog, hvad hun levede, véd man en Dag, naar hun, paa Teatret, paa en Prøve, pludseligt, under en flængende Anspændelse kaster Ve og Sjæl og Sans ud i den Rolle, der indtil da stivnede hende som en Frost og tvang hende som et Aag, men som nu lever af hendes Livs Rigdom . . .

. . . Fler og mange fler samledes om Johan Knudsen, og sære Snørestøvler var vi maaske, de fleste, men mærkeligt, tror jeg, dog Husherren selv var. Kommen fra

Jyllands vide og stærke Mark, selv sund og karsk og blond og — med Næseborene opspilede mod alle Forfinelser. Uden Illusioner og løbende Vejret af sig efter hvert et Blændværk. En Tvivler, som ikke kunde drage Aande undtagen foran et Alter. Den stædigste Modsiges, som bøjede sig villigst. Interesseret for alt og optagen af Intet. Paa Forhaand trættet af, hvad der var, og feberagtigt pønsende paa at udrede det Sammenslyngede og naa det Uopnaaelige. Fuld af Stemninger; begyndende hidsigt, ladende falde brat; evnerig og kundskabsrig og til Tider ligegyldig for baade Kundskab og Evne — indtil den Dag, hvor ogsaa han fandt sin Plads og sit Maal.

I et uforanderlig: i sit Venskab.

Det Venskab, der gjorde Bangsbo til vort Hjem.

»Bangsbo-Kredsen« kaldtes vi den Gang. Vidt er vi blevet spredt og fjerne er snart de Sommertider, da der tændtes Fakler ved Gravens Rand, og vi paa Juniaftner, mellem Parkens Træer, stirrede mod den luende Himmel.

Du skønne Park. Med din hvide Bro og Husets hvide Mure og Svanerne, de hvide, der gled som Kæmpeblomster paa det brune Vand. Husker I Prins, den sorte Pudsel — aa, den, som var meget klogere end et Menneske! Den har allerede fundet sin Plads under Grønsværet.

Men det hvide Hus paa Bangsbo, det skinner mellem Træerne, straalers hvidt og straalers lyst som Mindet om selve vor Ungdom.

Og alle Gaardens Døre og hvert et Vindu, de er kranse af alle vort Livs, alle de flygtende Dages fagreste Erindringer.

Omgærdet er Bangsbo af vor Tak — leve vil den med hvert af vore Navne.

*

*

*

Med *Johan Knudsens* Salg af Bangsbo ophører foreløbig Gaardens Historie.

Dette er Sagaen om Bangsbo, om den ældgamle Borg med de falmede Sider, som tavs spejler sig i Borggravens Vande, som den har gjort det, medens Tiderne skiftede; og dog er dens Tavshed blevet til Tale, en Stenenes Minde- sang om de Meneskeskæbner, der skabtes her, om Tider i Fred og Ufred, i Lykke og Sorg, Minder, der fletter sig i en vemodig Krans omkring det gamle Bangsbo og hvisker Ønsker om lysende Fremtid for det, — naar dets Genfødslestid oprinder.

**KNUD
BOKKENHEUSER**

**DEN GAMLE HERRE
FORTÆLLER**

Pris 2 Kr. 75 Øre

**FRA DEN GAMLE
HERRES SKUFFER**

Pris 3 Kr.

**DEN GAMLE HERRE
HUSKER**

Pris 4 Kr. 50 Øre

**H. HAGERUP'S FORLAG
KØBENHAVN**